M I N I S T E R U L D E I N T E R N E
DEPARTAMENTUL SECURITĂȚII STATULUI

EROAREA

1980

M I N I S T E R U L   D E   I N T E R N E
DEPARTAMENTUL SECURITĂŢII STATULUI

Secret de serviciu

EROAREA

Nr. 320

SERVICIUL EDITORIAL ŞI CINEMATOGRAFIC
— 1 9 8 0 —

Traducere din limba franceză realizată de
dr. VENERA DOMNIŢA BOLDEA şi SORIN ION BOLDEA

Coperta realizată de VICTOR JERCA

CUVÎNT ÎNAINTE

Autorul ne avertizează de la început că toţi membrii serviciilor secrete franceze şi străine prezentaţi în această lucrare — cu excepţia eroului ei principal, Eugène Rousseau — sînt desemnaţi prin pseudonime.

In ce priveşte acţiunea propriu-zisă de spionaj-contraspionaj, dacă ar fi să-l credem, ea este totalmente veridică, cu excepţia esenţialului : recrutarea lui Rousseau, agent (cadru) al spionajului francez, de către serviciul special al unui alt stat.

Noi am încercat tălmăcirea materialului nu pentru că renumitul autor al scrierilor : „Les Parachutistes", „Casanova", „Le Secret du Jour", „L'Orchestre Rouge", „Le Dosier 51", „Les Sanglots Longs" şi „L'Erreur" ne-ar fi convins irevocabil de nevinovăţia eroului cărţii sale, ci pentru că, profund psiholog al vieţii şi lumii informaţiilor — sau (cine ştie) poate chiar profesionist —, a fotografiat şi chiar radiografiat exact „modus operandi" al acţiunilor, reale sau posibile, în lupta de inteligenţă dintre serviciile secrete ale diferitelor state ori chiar dintre cele ale Franţei (S.D.E.C.E., D.S.T.).

Aşadar, pînă la a statua în faţa instanţei penale dacă se poate sau nu pune semn de egalitate între Rousseau şi Dreyfus (sens în care nu negăm că, în sistemul capitalist, „în procesele politice apărarea nu mai este decît un simulacru pentru victimă şi un spectacol pentru judecători"), am considerat că sînt aici destule elemente referitoare la munca informativ-operativă, de cercetare penală, la activitatea judiciară şi altele care justifică lecturarea cărţii, în primul rînd de către cadre cu munci

de conducere, ofiţeri de contraspionaj, contrainformaţii militare, urmărire penală, dar şi de către alţi ofiţeri de securitate iniţiaţi sau specialişti în materie.

Cartea se înscrie în şuvoiul de critici ce se aduc metodelor şi procedeelor folosite de spionajul francez, care arată starea de lucruri din serviciile secrete — în speţă ale Franţei — modul de selecţionare, recrutare, formare şi pregătire profesională a cadrelor acestora. Totodată, ea dezvăluie lacune şi greşeli inadmisibile în verificarea materialelor cu privire la cadre (cum sînt cele privind trimiterea la post în exterior a unei minore cunoscută anterior pentru „slăbiciunile vîrstei"). În acelaşi timp, ea reliefează non-profesionalismul anchetatorului de la S.D.E.C.E., care prin diferite metode şi procedee, prin sugerări şi presiuni psihice prezintă „adevăruri" construite de el în locul veridicităţii faptelor, în contrast cu omologul său de la D.S.T., poliţist cu pregătire juridică, cunoscător al labirintului prevederilor procedurale penale.

Un fascicul de raze luminoase este aruncat de autor ca asupra relaţiilor — de cele mai multe ori invizibile — dintre serviciile speciale americane şi cele franceze, de fapt asupra unor „şopîrle" pe care adepţii spionajului global de dincolo de ocean le vîră uneori în sinul aliaţilor lor atlantici...

În ce priveşte psihologia trădătorului, ea este prezentată elocvent şi gradat, cum se... degradează valoarea informativă a celui ce-şi trădează ţara — şi asta chiar în ochii celor ce l-au primit, iniţial, cu braţele deschise, ulterior, cu privirea dezinteresată — pe măsură ce se goleşte sacul cu date şi informaţii secrete, în primul rînd cunoscute din activitatea personală, apoi dintre cele auzite de pe la colegi, pe urmă, cele plăsmuite...

Lucrarea dezvăluie şi aspecte din harababura ce domneşte în păstrarea şi manipularea documentelor secrete despre a căror existenţă nu se ştie niciodată nimic precis, în ciuda unor prevederi „sacro-sancte" privind activitatea serviciilor speciale.

Revenind la acţiunea propriu-zisă (dacă ea a existat), aici întîlnim: recrutări de agenţi pe bază de material compromiţător; întîlniri informative în păduri, magazine, restaurante, pe străzi etc.; filaj cu autoturisme; culegere de informaţii şi date prin metoda observării directe (inclusiv prin copierea adreselor către şi de la unităţi militare de pe colete poştale sau prin aşa-zisele „misiuni turist"); folosirea ascunzătorilor, a „cutiilor de scrisori moarte" sau a semaforului general; tehnici criminalistice (ca aceea care ne arată că nu fotografia pune în evidenţă particularitatea fizionomică a bărbatului ce are „mărul lui Adam", ci mişcarea acestuia în timpul vorbirii); efectuarea de fotografieri şi filmări în cadrul supravegherii operative; tactici şi rezultate pozitive ori negative ale anchetei penale şi unele raporturi reciproce dintre aceasta şi munca informativ-operativă; necesitatea dării unor sarcini secundare unui agent suspect, fără ca el să sesizeze aceasta, şi multe altele.

Autorul, care face, deseori, apel la logică, reuşeşte să analizeze profund orice acţiune pentru că încearcă să gîndească la situaţia posibilă, dacă ar fi de partea cealaltă a tablei de şah dintre două servicii speciale aparţinînd de două state diferite, ...dar el rămîne francez şi vrea cu orice preţ să-şi apere concetăţeanul.

Apărarea lui porneşte de la originea socială a lui Rousseau, ajuns spre vîrful piramidei, lucrător la S.D.E.C.E., după ce, atunci cînd era la baza ei, fusese cioban. Or, perioada de democratizare burgheză a aparatului de stat francez, de după cea de-a doua conflagraţie mondială, a luat sfîrşit după „epoca lui de Gaulle", sens în care există unele date că doi reprezentanţi ai C.I.A. se aflau la Paris pe la începutul acestui deceniu, participînd la infuzia în conducerea S.D.E.C.E. a unor elemente cu „blazon". Aceasta nu ne-a spus-o autorul... Dar el ne dezvăluie în schimb încurcăturile produse de abundenţa de mărturisiri, de luxul de quasi-probator (care duce la împotmolirea în neplauzibil), neputîndu-se ajunge la restabilirea adevărului fără a se spune „rugăciunea poliţiştilor": „Doamne apără-ne de suspecţii care vorbesc prea mult; îi luăm în sarcina noastră pe cei care nu vor să vorbească!"

Toate aceste consideraţii, sperăm să vă facă să citiţi — nu fără folos — prezenta traducere (selectivă) a cărţii publicate în Franţa, cu cîţiva ani în urmă.

SORIN ION BOLDEA

Un tur de vals la Stadium

Intr-o seară a anului 1957, Eugène Rousseau decide să o ducă pe fiica sa, Monique, să ia masa la restaurantul Stadium.

Rousseau, cincizeci de ani, văduv, tată a şase copii în viaţă, este funcţionar al serviciului de informaţii francez din anul 1945. După ce a ocupat diverse funcţii administrative la centrala S.D.E.C.E. [1] de pe Bulevardul Mortier, a fost numit secretar al ataşatului militar adjunct la ambasada Franţei din Iugoslavia. Conform uzanţei, acest ataşat militar adjunct este şi şeful postului S.D.E.C.E. la Belgrad. Rousseau asigură secretariatul, cifrarea mesajelor şi ţinerea modestei contabilităţi a postului. I se intîmplă, de asemenea, să execute misiuni de

[1] Serviciul de documentare externă şi contraspionaj (Service de documentation exterieure et de contre espionage), de pe lingă Ministerul Apărării, este principalul organ de spionaj al Franţei, îndeplinind concomitent şi atribuţii de contraspionaj în exterior. Are ca sarcini obţinerea de informaţii, date şi documente din afara teritoriului naţional, precum şi semnalarea către instituţiile administrative interesate a agenţilor străini. S.D.E.C.E. a fost de mai multe ori reorganizat. Din S.D.E.C.E. fac parte cîteva direcţii, servicii centrale: de cercetare, de contraspionaj, de studii şi documentare, de acţiune, tehnic şi cîteva organe teritoriale (în departamente şi în unele oraşe mari). Compartimentul cercetare are ca sarcină principală munca de orientare, coordonare şi conducere a cadrelor care se află în exterior. Aceasta se face pe grupuri de ţări. Compartimentul conduce şi îndrumă activitatea rezidenţelor de spionaj; elaborează orientări în legătură cu domeniile de spionat; trimite rezidenţelor din străinătate directive şi instrucţiuni; colaborează şi face schimb de informaţii cu celelalte servicii de spionaj ale altor ţări capitaliste; cere rezidenţelor şi posturilor din străinătate informaţii; contactează străini, care vin în Franţa, pentru a-i exploata informativ, a-i studia în vederea recru-

informaţii. Fiica sa, Monique, îl asistă în funcţia lui de secretar. Aceasta este o frumoasă brunetă de 17 ani, bine făcută, cu privirea tandră, tot atît de seducătoare pe cît de agasantă. Veselia sa a făcut fericirea celor cinci fraţi mai mari ca ea (un băiat şi patru fete), dar caracterul său nestatornic i-a iritat foarte mult. Ea părea ca o rază de soare, care însă anunţa deseori furtuna. Tatăl său înduioşat, deoarece ea era cea mai mică din casă, spunea adeseori : „Amintiţi-vă că ea nu şi-a cunoscut mama", iertîndu-i capriciile un pic mai mult decît trebuia. Monique, prea răsfăţată, alungată din pensioanele sale, apoi din primele servicii, a devenit o grijă permanentă care era agravată şi mai mult de cele şaptesprezece triumfătoare primăveri ce le avea. Numit la Belgrad, Rousseau n-a putut să se hotărască să lase în urma lui această pradă uşoară, victimă prea sensibilă la dorinţele pe care ştia prea bine să le stîrnească. El a obţinut de la şefii săi permisiunea de a o lua cu sine. Mai mult încă : S.D.E.C.E. a angajat-o ca secretară dactilografă cu contract. Ea bate la maşina de dactilografiat curierul (buletinul) postului din Belgrad, cu excepţia documentelor cele mai confidenţiale pe care şi le rezervă tatăl ei să le bată. Comandantul Le Bourre, ataşat militar adjunct, a judecat-o repede pe Monique şi a caracterizat-o astfel : maturitate insuficientă, formare profesională pripită şi o sănătate precară, deoarece suferă de albumină cronică, ce este cauza unui absenteism tot cronic.

Dar lipsurile acestea îl interesează prea puţin pe comandantul Le Bourre, deoarece Rousseau le completează printr-un

---

ţării, a-i recruta. Compartimentul contraspionaj are sarcina de a asigura securitatea muncii reprezentanţelor oficiale franceze în străinătate ; a pătrunde în reţeaua informativă a serviciilor de informaţii străine ; a întocmi orientări ale activităţii de contraspionaj pentru posturi ; a analiza şi aprecia rapoartele semestriale trimise de acestea ; a culege informaţii despre activitatea diplomaţilor şi funcţionarilor diplomatici francezi acreditaţi în străinătate. Compartimentul de studii şi documentare verifică şi exploatează informaţiile primite de la cercetări ; apreciază valoarea fiecărei informaţii şi întocmeşte zilnic rapoarte şi sinteze. Compartimentul acţiune se ocupă de pregătirea cadrelor şi agenţilor specializaţi în acţiuni de diversiune, sabotaj, evaziuni, paraşutări, lichidări. Compartimentul tehnic are sarcina obţinerii cifrului altor state ; interceptării şi descifrării radiogramelor ; pregătirii cifrului necesar organelor de informaţii franceze ; efectuării controlului radio-emisie-recepţie şi altele. Cadrele S.D.E.C.E. sînt selecţionate dintre ofiţeri, subofiţeri sau din salariaţii altor instituţii de stat. Pentru conspirare, sînt acoperiţi la M.A.E., M.C.E., ca reprezentanţi de firme, funcţionari la societăţi de transporturi aeriene, agenţii de presă, ca profesori etc. (N.T.)

adaos de activitate, iar munca acestui funcţionar perfect dă deplină satisfacţie. Rousseau însuşi este foarte mulţumit de această situaţie, în ciuda efortului suplimentar pe care îl implică, pentru că îi permite să o ţină sub ochi pe mezina sa. Cel puţin aşa credea el.

★

Stadium este unul din acele restaurante cum nu se mai pot găsi oriunde : vast şi solemn ornamentat, cu o orchestră desuetă care scîrţîie nişte cîntece la fel de desuete, avînd prea mult personal pe metru pătrat, dar care nu e surd şi nici miop la chemările clientelei, ci foarte sprinten în a se eschiva astfel încît este aproape imposibil de a i se intercepta dispariţia, o masă putînd uşor dura trei ore...

Solistul vocal al orchestrei este un băiat drăguţ. În timp ce colegii lui cîntă o melodie de dans, iar participarea sa nu este necesară, coboară de pe estradă şi vine să ceară politicos lui Eugène Rousseau permisiunea de a dansa cu fiica sa. Rousseau acceptă. Tinerii se îndepărtează. Pînă să o conducă pe Monique la masa ocupată de tatăl ei, cîntăreţul, al cărui nume este Mica, o făcuse deja să accepte pentru a doua zi un randez-vous, pe stradă.

Această primă întîlnire, care a avut loc în apropierea domiciliului familiei Rousseau, este urmată de altele. Într-o zi, tatăl ei lipsind din Belgrad, Monique primeşte pe Mica în apartamentul pe care ei îl ocupă, în Bulevardul Tito nr. 33. Ea rezistă la avansurile lui. Dar, după cîtva timp, un telefon dat de către o femeie necunoscută, o anunţă că băiatul este bolnav la el acasă în pat. Ea se grăbeşte într-acolo, dar, spre surprinderea ei, îl găseşte în picioare, sănătos şi plin de curaj. Rezultatul : se culcă împreună. Probabil că Mica a fost primul amant pentru Monique Rousseau.

Două luni mai tîrziu, Monique se îndreaptă îngrijorată către ambasada Franţei (convinsă deja că este însărcinată), cînd un Mercedes opreşte brusc în dreptul său. Doi oameni ies din autoturism, se declară membri ai poliţiei secrete şi o obligă să urce în maşină. Acolo îi prezintă o fotografie reprezentînd-o în timp ce făcea dragoste cu Mica la domiciliul tatălui ei. Ca toată lumea, ea se descoperă mai mult grotescă decît obscenă. I se explică atunci că, dacă nu va lucra pentru serviciile speciale iugoslave, această fotografie şi multe altele

de acelaşi fel vor fi comunicate tatălui ei şi difuzate în rîndul personalului ambasadei Franţei. În plus, colaborarea sa docilă ar putea să-l scutească pe tatăl ei de a fi victima unui accident provocat, asemănător aceluia în care a pierit mai demult unul din predecesorii comandantului Le Bourre (la ambasadă Monique auzise vag vorbindu-se de acest caz misterios). În sfîrşit, cei doi oameni dau asemenea precizări asupra activităţilor postului S.D.E.C.E. şi în special asupra surselor de informaţii reputate, cele mai secrete, încît Monique, uluită, nu se mai îndoieşte de atotputernicia serviciilor speciale iugoslave.

O femeie, Vera, cîteva zile mai tîrziu, îi telefonează şi-i fixează o întîlnire. Tînăra fată se duce cu hîrtii adunate de pe biroul tatălui său. Vera le primeşte fără a le comenta. La cererile sale de întîlniri ulterioare, Monique dă, o dată din două, răspunsuri vagi şi nu-i oferă decît hîrtii lipsite de importanţă. Încearcă să scape din plasă. Dar Mercedesul o culege din nou de pe drumul spre ambasadă. I se răsuceşte puţin braţul, i se strigă, este ameninţată. Ea promite că de acum încolo va bate la maşina de scris cîte o copie suplimentară din curierul (buletinul) ambasadei şi că i le va înmîna Verei. Începînd cu acea zi, Serviciul de contraspionaj iugoslav va primi cvasi-totalitatea producţiei postului S.D.E.C.E. din Belgrad. Desigur, în principiu, Monique se ocupă numai de curierul neimportant. Dar copiile documentelor confidenţiale sînt aranjate într-un seif a cărui deschidere este comandată de o simplă combinaţie cifrată, care este cunoscută de Monique ca şi de întreg personalul postului. În acest seif sînt închise, de asemenea, codurile care servesc transmisiilor secrete cu Centrala S.D.E.C.E. Vera le pretinde de la Monique.

★

Această operaţie, uşoară, dacă se ia în considerare, puţina grijă de a proteja codurile, comportă totuşi un pericol nou : nu mai este vorba de a sustrage documente excedentare, a căror dispariţie va rămîne neobservată, ci de a lua din altarul lor, pentru un anumit timp, piese sacrosancte, a căror absenţă cunoscută ar declanşa „inchiziţia".

Monique, în ceea ce priveşte, îşi joacă partea sa de rol impecabil. Profită de absenţa tatălui ei, chemat în biroul comandantului Le Bourre, pentru a subtiliza codurile, apoi aleargă să le dea la iugoslavi. Aceştia trebuie să i le redea în aceeaşi zi, cît mai repede, după ce le-au fotografiat. Monique se întoarce la ambasadă şi aşteaptă semnalul lor. Timpul trece fără ca ea să fie chemată. Nefiind obişnuită să facă ore suplimentare, ea este obligată să părăsească biroul şi reia aşteptarea în faţa telefonului din apartament. Certitudine obsedantă : dacă codurile nu vor fi în seif a doua zi dimineaţa, la deschiderea birourilor, furtul va fi descoperit şi hoaţa demascată. Apelul vine, în sfîrşit, seara tîrziu. Monique fuge ca o rafală de vînt. Recuperează codurile şi le aduce la ea acasă. Rămîne să le repună, mîine în zori, la loc, în seifurile postului. Din fericire, Rousseau, are întotdeauna asupra lui cheia ambasadei şi a biroului său. Fiica sa aşteaptă să adoarmă, pătrunde în camera lui, găseşte cheile şi aleargă în plină noapte pînă la ambasadă. Ea vine la seif, fără a fi deranjată de cineva, cu toate că ambasada are un gardian şi că mulţi membri ai personalului locuiesc în incinta ei. Ne-o imaginăm pe tînăra Monique traversînd, în vîrful picioarelor, camerele negre şi liniştite, apoi îngenunchind în faţa seifului pentru a pune la loc codurile, şi afirmăm că nici un autor de romane de spionaj n-ar încerca să descrie o asemenea scenă, de frica de a fi acuzat că-şi bate joc în mod ieftin de sistemul de securitate care protejează ambasadele franceze şi „sfîntul sfinţilor lor", respectiv antena S.D.E.C.E. !...

Astfel, serviciile iugoslave sînt la curent cu toate transmisiile între Centrala S.D.E.C.E. şi postul ei din Belgrad. Aceasta implică şi faptul că ele au cunoştinţă de toate chestionarele trimise din Paris, de asemenea, — şi mai ales — de răspunsurile furnizate de postul din Belgrad. E de la sine înţeles că, pornind de la răspunsuri, este uşor de a identifica sursele lor, adică acei iugoslavi care, pentru diverse motive, au acceptat să furnizeze informaţii serviciului francez de spionaj, cu tot riscul pierderii libertăţii, dacă nu chiar a vieţii lor.

★

Vom avea de multe ori ocazia să folosim cuvîntul „traitant" în cursul acestei pitoreşti afaceri Rousseau. În jargonul meseriei acest cuvînt indică pe membrul unui serviciu secret, care are sarcina de a folosi, de a dirija, un agent străin. Există relaţii între acest „traitant" şi cel pe care îl are în legătură, ce sînt frumoase ca iubirile, dar sperăm că s-a înţeles deja că Monique, pe de o parte, şi Vera cu cei doi din Mercedes,

pe de altă parte, întreţin raporturi mult mai dure. Dacă aceşti „traitant", după livrarea codurilor, ii întind fetei un plic plin de dinari, aceasta nu este o dovadă de recunoştinţă, ci este un mijloc de a o lega şi mai tare. De fapt gestul este tradiţional. Este necesar ca un agent, fie chiar călugăr franciscan, să accepte să fie plătit. Şi să semneze o chitanţă. Monique, dacă o credem, va refuza plicul. Ea va accepta numai de a fi eliberată de copilul lui Mica într-o clinică din Belgrad. Tatăl ei şi colegii de la ambasadă vor crede că e victima unei serioase crize de albumină.

Astfel, colaborarea dintre agentul Monique Rousseau cu U.D.B.A. (serviciul secret iugoslav) va continua fără nici un incident pînă în iulie 1959, dată la care Eugène Rousseau şi fiica sa se vor întoarce în Franţa. Totul este sau devine rutină. Somată mult mai tîrziu de a evoca această colaborare de doi ani, Monique nu va găsi decît trei fapte fără prea mare semnificaţie pentru a le arunca în ochii curioşilor. Prima este că ofiţerii cu care ţinea legătura i-au arătat, într-o zi, două fotografii. Una, luată la gara din Belgrad, îl reprezenta pe tatăl ei în timp ce copia adresele de pe pachetele soldaţilor, cealaltă reprezenta pe comandantul Le Bourre conversînd cu un iugoslav. Cele două fotografii pledau pentru vigilenţa contraspionajului iugoslav şi nimic mai mult. De asemenea, Monique va refuza să creadă pe ofiţerii iugoslavi, cînd afirmau că cei doi oameni au fost recrutaţi — ca şi ea — şi lucrau pentru U.D.B.A. Ea îşi va reaminti, de asemenea, că au încercat a doua oară să-i ofere un plic. După spusele ei, s-a debarasat de acest plic, băgîndu-l în speteaza Mercedesului. Cel de-al treilea fapt a avut loc cu puţin timp înainte de întoarcerea în Franţa. Monique lua masa împreună cu tatăl ei într-un restaurant, cînd doi iugoslavi s-au instalat la o masă vecină şi au început să-i fixeze pe tată şi pe fiică cu o privire fioroasă care nu scăpă acestora. Rousseau se făcu că se duce la toaletă, şi iugoslavii îl urmară, iar Monique se gîndi cu teamă că intenţia celor doi era de a-l pune la curent pe tatăl ei cu dezastruoasa ei conduită. Bineînţeles, nu se întîmplă nimic şi Rousseau ieşi de la toaletă cu o faţă din cele mai liniştite.

Vera o avertizase că întoarecerea în Franţa nu însemna sfîrşitul colaborării impuse lui Monique, astfel că aceasta nu fuse deloc surprinsă cînd primi la Paris o scrisoare în care i se cerea să se întîlnească, la colţul dintre strada Reaumur şi Piaţa Republicii, cu un iugoslav care avea anumite semne de

recunoaştere. Ea se duse la întîlnire şi anunţă omului respectiv că nu va mai avea niciodată material de furnizat deoarece contactul său cu S.D.E.C.E. se terminase. Necunoscutul ascultă fără emoţie aparentă această ştire supărătoare şi o întrebă pe Monique dacă credea că tatăl său va fi în viitor trimis în străinătate. Ea îi răspunse că nu ştie nimic, ceea ce era adevărat.

Această ultimă întîlnire a avut loc în iulie 1959. Puţin timp după ea, Monique făcu cunoştinţă cu un băiat puţin comod, al cărui principiu părea să fie că femeile trebuie ţinute din scurt. Fără îndoială, ea se aştepta la o asemenea ţinere în mînă, frustrată fiind de o autoritate din partea tatălui. Căsătoria are loc în februarie 1960. Un an mai tîrziu, cuplul pleacă în California şi îşi creează acolo o situaţie prosperă. Se naşte un băieţel... Fericire ! Să-i lăsăm pe Monique şi pe soţul ei să se bucure de fericirea lor. Îi vom regăsi în mai puţin de zece ani cînd vom însoţi, la casa lor îndepărtată, pe îngerul exterminator, venit să le tulbure fericirea : excelentul căpitan Albert, as al contraspionajului.

Parcă acoperişul S.D.E.C.E. i-ar fi căzut pe cap lui Eugène Rousseau

Iată un om fericit ! Eugène Rousseau. Cu un mers suplu şi elastic, sportiv într-un cuvînt, lucru remarcabil la un om de 62 ani, părăseşte micul apartament pe care îl deţine încă în Bagnolet, Bulevardul Dhuys şi se îndreaptă spre Centrala S.D.E.C.E., aflată în imediata apropiere, căci de la ferestrele casei sale poate zări cazarma din Tourelles, Bulevardul Mortier, ale cărei clădiri austere, împînzite de antene, ascund sus-numita Centrală.

Sîntem în 2 iulie 1969, ora 8, într-o dimineaţă superbă, cum numai la Bagnolet şi la Paris se pot întîlni.

Să notăm că apropierea de locul de muncă nu poate fi considerată ca un mare noroc pentru omul nostru, care nu s-ar speria de 5 kilometri de mers pe jos. Portarul său, care este gardian de pace, v-ar putea spune că îl vede pe Rousseau ieşind în fiecare dimineaţă la ora şase şi jumătate pentru

marşul său de dimineaţă. Duminica, în drum spre pădurea Vincennes, face un marş pînă la prînz cu ginerele său, Blou, indiferent de vreme...

La iarnă o să fie şi mai plăcut să alerge la Hyères căci, veste mare, nu mai are decît trei luni de serviciu la S.D.E.C.E., urmînd a fi pensionat la începutul verii.

A promis să vîndă apartamentul său din Bagnolet, unei vechi prietene de familie şi şi-a cumpărat un teren la Hyères ; o să construiască un pavilion, o să-şi ia un serviciu cu program redus, la asigurări, de exemplu, şi zilele or să treacă plăcut, alături de soţia iubită. Căci trebuie să spunem că s-a recăsătorit după 18 ani de văduvie. A fost destul de greu să se hotărască s-o spună. Fratele lui, Emile Rousseau, mai rîde şi acum de el : „Ne-a anunţat la început că se însoară cu o femeie mai tînără cu cinci ani. Apoi, cei cinci ani au făcut pui, devenind zece. După aceea, a scris o scrisoare în care arăta că soţia lui este cu cincisprezece ani mai tînără. Ne întrebam unde o să se oprească." Pe scurt, viitoarea lui soţie era mai tînără cu douăzeci şi nouă de ani ca el. Trăind atîta timp singur cu fetele lui, pe care le-a crescut numai el, Rousseau şi-a ales o soţie de vîrsta lor. De fapt, ce contează diferenţa de vîrstă ? E un motiv în plus să nu renunţe la marşurile şi alergările sale. Din această căsătorie s-a născut Martine, care acum are şase ani şi care se va face şi mai frumoasă sub soarele Coastei de Azur !

Un om fericit !

Şi cum n-ar fi ? După atîtea zguduiri şi drame, iată-l la capătul drumului. Copiii săi sînt căsătoriţi, prosperi, fericiţi. Chiar şi Monique, care i-a provocat atîtea necazuri. El are deja doisprezece nepoţei. Sacrificiile liber consimţite n-au fost însă în zadar. Căci trebuie ştiut că Rousseau a sacrificat totul pentru copiii săi : viaţa privată, situaţia şi perspectivele financiare, ambiţiile profesionale. Legăturile sale sentimentale — cîte a avut — au rămas neobservate, datorită discreţiei sale. Între 1945 şi 1956 s-a ferit să-şi dăruiască afecţiunea unei străine, care l-ar fi îndepărtat de ai săi. Unsprezece ani a lîncezit în Centrală, fără perspective de promovare şi pentru un salariu minim, ştiind că avansarea şi îndemnizaţiile grase nu se obţin decît în străinătate. Pînă şi plecarea în Iugoslavia, în anul 1956, ar fi refuzat-o dacă nu i s-ar fi permis s-o ia şi pe Monique. După trei ani de Belgrad, a lucrat din nou în Centrală, între anii 1959—1962, aici cunoscînd-o pe tînăra

Simone — funcţionară în aceeaşi secţie — viitoarea lui soţie. Apoi au urmat trei ani la ambasada din Bucureşti, tot ca secretar al ataşatului militar, şef al postului S.D.E.C.E. din capitala României. În sfîrşit, între 1965 şi 1968, lucrează în Algeria, ca vice-consul la Bône, post care nu era decît o comodă acoperire pentru activitatea de informaţii.

Din Algeria s-a întors la Paris. Apoi, de un an lucrează în Centrală. La iarnă se va muta la Hyères. O frumoasă carieră în urma sa. O frumoasă pensionare în faţă. O femeie iubitoare lîngă el. O fetiţă de şase ani în braţele sale.

★

Cu gardul său de beton, înalt de trei metri şi construcţiile ascunse printre arbori, Centrala serviciilor speciale vest-germane create de generalul Gehlen este imaginea „Vizuinii lupului", care a fost cartierul general al führerului Adolf Hitler. Sediul C.I.A. aminteşte de o universitate americană scăldată în verdeaţă. Cazarma din Tourelles, sediul S.D.E.C.E., seamănă, în schimb, cu o cazarmă.

Eugène Rousseau nu aparţine castei militare. Stilul ofiţerului îi este străin. E imposibil să-i aplici, fără a izbucni în rîs, celebra maximă germană : „Spionajul este o meserie de domni !". Soţia îl strigă „Gégène !", copiii, „Pépère !". Asta din punct de vedere psihic. Cît despre fizic, Rousseau iese din comun prin circumferinţa craniului, neaşteptat de mare. Are un cap enorm. Cînd s-a reîntors din Algeria şi a vrut să-şi cumpere o pălărie, n-a găsit una pe măsura capului său. Are o fizionomie de bonom, cum poţi întîlni în desenele lui Bellus.

Iată-l în faţa cazărmii din Tourelles, denumită de ziarişti „piscina" (din cauza apropierii de piscina Tourelles), iar de cadrele superioare din S.D.E.C.E., „teatrul de marionete" (pentru motive ştiute numai de ei). Rousseau, ca şi celelalte cadre subalterne, o denumeşte cu termenul folosit de toţi muncitorii şi funcţionarii din Franţa pentru uzina şi biroul lor : „cutia".

Intră pe poartă şi merge în stînga la postul de gardă, unde plantoanele în uniformă bleu controlează intrarea. Cel căruia Rousseau îi întinde legitimaţia, îl examinează şi îi spune : „Colonelul vă cheamă în biroul său !"

Ca majoritatea țărilor, Franța are două servicii speciale: S.D.E.C.E., principalul organ de spionaj, și D.S.T. [1], organul de contraspionaj. Primul serviciu acționează în străinătate, în timp ce celălalt are competență doar pe teritoriul național.

S.D.E.C.E. se ocupă cu culegerea de informații din alte țări, în timp ce D.S.T. caută să împiedice cadrele și agenții străini să facă același lucru în Franța. De notat deci că S.D.E.C.E. este un serviciu de „documentare" (spionaj), dar și de contraspionaj în exterior. Agenții săi, implantați în străinătate, infiltrați uneori în serviciile adverse, pot repera la sursă, în fașă, acțiunile pregătite împotriva Franței. Informat asupra unei misiuni de spionaj adversă, S.D.E.C.E., care nu are competență pe teritoriul național, ar trebui — în principiu — să semnaleze acest lucru D.S.T., imediat ce agentul străin a intrat în Franța sau chiar înainte de a ajunge acolo. Dar, S.D.E.C.E. nu face aceasta, decît rareori, preferînd să-și urmărească propriile interese: un agent advers identificat înseamnă posibilitatea de a lua contact cu el, a-l recruta și a-l trimite înapoi cu sarcini informative, deci posibilitatea unor manevre subtile de intoxicare a adversarului, de dezinformare a lui, care constituie „deliciul" oricărui serviciu secret.

[1] Direcția pentru supravegherea teritoriului (Direction de la Surveillance du Territoire), principalul organ de contraspionaj, face parte din Direcția generală a securității naționale (Direction Generale de la Sureté Nationale), care aparține de Ministerul de Interne. Această Direcție generală a securității naționale coordonează întreaga activitate de contrainformații, de prevenire, descoperire și lichidare a acțiunilor cadrelor și agenților serviciilor de spionaj străine pe teritoriul Franței. D.S.T. este organizată pe compartimente centrale (grupuri de țări), iar în teritoriu are brigăzi regionale sau sectoare contrainformative care au în subordine birouri de supraveghere teritorială. D.S.T. are sarcina de a depista agentura serviciilor de spionaj străine care acționează pe teritoriul Franței; a identifica cadrele de spionaj ce lucrează ca diplomați sau funcționari diplomatici la ambasadele și legațiile străine din Franța sau ca salariați la reprezentanțele consulare, economice, comerciale, la organismele internaționale cu sediul în Franța; a organiza, prin presă, radio, televiziune, campanii și activități de spionomanie; a întocmi studii asupra unor metode folosite de organele de informații inamice; a asigura pregătirea contrainformativă a cetățenilor francezi care pleacă în străinătate, în interes de serviciu sau personal. D.S.T. colaborează cu S.D.E.C.E. și cu Biroul 2 (cuprinzînd organele militare de informații de pe lîngă statele-majore ale armatelor de uscat, navale și aeriene), precum și cu organe similare ale statelor membre în N.A.T.O. (N.T.)

Mare indignare din partea D.S.T. cînd aceasta descoperă în același timp agentul și ițele țesute de S.D.E.C.E. în jurul lui. Incriminări la fel de acerbe din partea aceleiași D.S.T., cînd S.D.E.C.E. îi abandonează agentul, după ce l-a folosit, cînd acesta nu-i mai este necesar pentru activitatea de intoxicare a adversarului și știe precis că el a fost „returnat" din nou de la dușman.

Conflictul de competență nu este mereu în același sens. Se întîmplă și ca D.S.T. să aibă veleitatea de a ieși din teritoriul său de „vînătoare", căutînd să acționeze în exterior.

Să mai semnalăm un lucru: orice agent al S.D.E.C.E. care trădează în favoarea unui serviciu străin va fi anchetat de D.S.T., care, de fapt, privește cu suspiciune cazarma din Tourelles. Și este de datoria ei s-o facă. Dar întrebarea este unde începe și unde se termină trădarea? Un agent de informații nu-și riscă pielea decît pentru un motiv bine întemeiat. Ca agent dublu, la ce trebuie să te gîndești mai întîi? La cei de partea cărora ești, sau la partea cealaltă ori la ambele părți? În această problemă, D.S.T. are o gîndire panseistă. S.D.E.C.E., care e mai periat în urma contactelor cu exteriorul, are o larghețe iezuită.

Ușa la care trebuie să bată Rousseau pentru a intra la colonelul Lillois este cea a poliției S.D.E.C.E., echivalentă Securității militare [1] care este poliția internă în armată.

Dacă un cadru sau agent duce o viață pe picior mare, serviciul colonelului Lillois se va informa asupra veniturilor sale. Dacă frecventează localuri dubioase, Securitatea va fi acolo. Dacă face abuz de alcool, tot Securitatea îl va sfătui să se abțină. Dacă este bănuit de trădare, Securitatea va face anchetă. Dacă se dovedește că a trădat, Securitatea îl predă la D.S.T. care are competența arestării lui și îndeplinirii formalităților necesare.

[1] Serviciul de securitate al forțelor armate (Securité Militaire), subordonat Ministerului Apărării, desfășoară activitate de contrainformații și de poliție în cadrul armatei franceze. Are sarcina descoperirii agenților serviciilor de spionaj străine strecurați în armată, păstrării secretului militar, organizării pazei obiectivelor militare, întreprinderilor, laboratoarelor, birourilor de construcții pentru apărare. Este organizat pe secții operative pe armata terestră, aeriană, maritimă și una care se ocupă cu supravegherea personalului civil din instituții ce lucrează pentru armată. Fiecare secție are posturi proprii pe lîngă comandamentele de regiuni, de mari unități, unități. (N.T.)

Rousseau bate la ușă, așteaptă să fie invitat să intre, deschide ușa și intră. În spatele biroului se zăresc trei siluete în picioare. Eugène Rousseau se apropie și îl recunoaște în mijloc pe colonelul Lillois, care are în stînga pe M. Dolmance, responsabilul Securității externe și în dreapta pe impasibilul căpitan Albert, asul Securității, pe care Rousseau l-a cunoscut bine în Algeria.

Colonelul Lillois privește, fără a schița vreo mișcare, mîna întinsă de Rousseau, apoi zice cu o voce gravă: „Din ordinul directorului general sînteți pus la dispoziția mea. Știm că sînteți agent al iugoslavilor. Aveți la dispoziție cinci minute pentru a mărturisi!" Rousseau se dă cîțiva pași înapoi și se prăbușește într-un fotoliu. „Mi se părea — va nota el ulterior — că totul se învîrtește în jurul meu. N-am scos un cuvînt și n-am schițat nici cel mai mic gest de negare. Era ca și cum acoperișul clădirii S.D.E.C.E. mi-ar fi căzut pe cap."

*

După scurgerea celor cinci minute, colonelul Lillois iese din birou. Căpitanul Albert și Dolmance încep interogatoriul. Început în 2 iulie, ora nouă dimineața, acesta se va termina a doua zi, la ora șase după-masă. În total treizeci și trei de ore. Să ne reamintim că Rousseau are șaizeci și doi de ani. Nu i s-a acordat decît o scurtă pauză în cursul nopții, între orele două și patru, fără a i se permite să se întindă. În tot acest interval de timp n-a mîncat nimic. Dar am spus deja că omul era în formă bună.

Interogatoriul începe ciudat: Rousseau e acuzat că s-a ocupat cu traficul de aur în timp ce stătea la Belgrad. Fiica sa mai mare, care avea acces la contul bancar al tatălui, cumpăra ludovici de aur la Paris, pe care îi trimitea apoi la Belgrad cu valiza diplomatică, cel mai comod și discret mijloc. Se știe că unii cetățeni din diferite țări sînt avizi după metale prețioase și monedă forte. Rousseau, revînzînd ludovicii „la negru", își putea rotunji bine veniturile. Dar el n-a făcut-o în realitate. Operația era necesară pentru plata unui informator iugoslav, care nu vroia să accepte decît aur. Deci, chestiune de serviciu, nu trafic în interes personal. Acuzarea va fi abandonată. Se trage cortina peste problema ludovicilor de aur.

Căpitanul Albert trece la atacul de fond: Colaborarea lui Rousseau cu U.D.B.A., serviciul special iugoslav. Demonstrație zdrobitoare. Doi foști ofițeri ai U.D.B.A., fugiți în Vest, îi acuză pe Rousseau și pe fiica sa, Monique, de trădare de țară. Anumite dovezi confirmă spusele lor. Monique a fost recrutată după ce a fost compromisă cu niște fotografii obscene. I se propune lui Rousseau să le vadă, căci ele sînt acolo pe birou (unde, privitor la acest caz, se află dosare întregi, precum și benzi cu înregistrare magnetică). I se pot arăta, de asemenea, fotografiile realizate de iugoslavi în timpul avortului făcut acesteia. „Nu e prea plăcut de văzut!", precizează Albert. Rousseau refuză îngrozit. Dar i se pune o bandă magnetică. Nu există nici un dubiu: cea care vorbește este Monique. Își recunoaște vina de a fi trădat și imploră clemență.

Cît despre Rousseau însuși, el a fost recrutat grație altor fotografii, luate în timp ce-și desfășura activitatea profesională. Iugoslavii l-au filmat și fotografiat în cursul misiunilor sale de spionaj. Amenințat cu scandalul public și chiar cu lichidarea discretă, el a acceptat să lucreze pentru iugoslavi. Organele de anchetă posedă chiar și fotografiile făcute de iugoslavi, înfățișîndu-l pe Rousseau, pregătindu-se să asiste la proiectarea filmului de către iugoslavi: probă evidentă a compromiterii sale. Totul se afla acolo, pe biroul ministerial. În sfîrșit, proba zdrobitoare: Monique a recunoscut că tatăl ei a urmat-o pe calea trădării.

Rousseau neagă. Orele se scurg, vine noaptea, o zi îi ia locul celeilalte, iar el neagă în continuare. Alternanța obișnuită de promisiuni și amenințări. Rousseau este la capătul carierei, la trei luni înainte de pensionare. Dar aceasta nu mai interesează pe nimeni. Dacă mărturisește și dă informații despre U.D.B.A. „nu i se vor tăia ambele urechi, ci doar una". Se vor mulțumi cu o simplă sancțiune administrativă, fără a-l da pe mîna D.S.T. Nu va fi urmărit penal. I se citează nume de agenți ai S.D.E.C.E. care au trădat, dar și-au recunoscut vina și au scăpat de rigorile justiției. Dar el se încăpățînează să nege și viitorul său va fi sumbru. Serviciul „Acțiune" al S.D.E.C.E. va interveni, probabil, și-l va lichida. Rousseau va fi predat la D.S.T. „O să vedeți ce se petrece la D.S.T. și o să regretați că n-ați evitat să ajungeți acolo!" La fel le spuneau și ofițerii germani luptătorilor din Rezistența franceză pe care-i interogau: „Noi, ofițerii de la Abwehr, nu ne vom atinge de un fir de păr din capul dumneavoastră. Dar dacă vă încăpățînați să tăceți, sîntem obligați să vă predăm Ges-

tapo-ului. Și atunci, sărmane amic ...“ Mai este nevoie să precizăm că S.D.E.C.E. nu este Abwehr și D.T.S. nu-i Gestapo?!

Dar Rousseau neagă în continuare. Spre seară, intră în birou Claude Blou, soțul fiicei sale, Nicole, care a amenințat postul de gardă că alertează poliția dacă nu i se explică de ce a dispărut socrul său. Căci familia este în fierbere. Simone Rousseau a primit seara un bilețel scurt, prin care soțul său o anunța că nu vine la cină. Dimineața, plantonul de la S.D.E.C.E. i-a dat un nou mesaj din partea lui Rousseau: „Draga mea, nu te neliniști, n-am să vin acasă azi.“ Dar lumea s-a neliniștit. Simone a văzut în fața casei o mașină cu stație radio-emisie-recepție, în care un individ punea mîna pe telefon imediat ce o vedea intrînd sau ieșind. Or, pentru ea fețele indivizilor din autoturism erau dubioase. Poate că sînt algerieni veniți pentru represalii. Poate că S.D.E.C.E. îl reține pe soțul ei pentru a-l proteja. Clanul Rousseau, convocat de urgență, ține consiliu și hotărăște să-l trimită pe Claude Blou după vești.

Acesta îl găsește pe Rousseau prăbușit. Interogatoriul durează de treizeci și două de ore. Rousseau îi spune: „Mergi acasă și ia-le la tine pe Simone și Martine. Să fie acasă la ora zece!“.

Lui Rousseau i s-a permis să-și vadă familia cu condiția să facă o declarație. În ziua de 3 iulie, la ora optsprezece Rousseau semnează un text de șaisprezece rînduri, prin care recunoaște că a fost obiectul unei compromiteri din partea serviciilor speciale iugoslave, constrîns și din cauza lui Monique.

★

Căpitanul Albert și trei ofițeri merg cu el acasă și procedează la percheziționarea locuinței. Apoi, îl lasă singur. Spre ora zece soția și fiica sa, Martine, îl găsesc proaspăt ras, destins, mîncînd un sandwich. Simone Rousseau are nervii întinși la maximum: „Unde ai fost? În vacanță?“ Rousseau îi răspunde: „Hai, hai, nu mai pune întrebări!“ Simone o culcă pe Martine, apoi reîncepe cu întrebările: „O să vorbești, sau merg la serviciu să întreb ce se întîmplă?“ „Sînt acuzat că aș fi lucrat cu iugoslavii. Dar poți să ai încredere în mine: n-am făcut nimic!“ Destindere din partea lui Simone. O istorie idioată! Totul se va aranja. Soțul său pare obosit, dar nu nervos. Se culcă și dorm ca scăldați. Trezit la ora șapte și

jumătate, Rousseau bea un suc de portocale. În timp ce se rade, Simone îi pregătește micul dejun: cafea, biscuiți, iaurt, dulceață. Apoi, Simone încearcă alte întrebări. Rousseau răspunde: „E din cauza lui Monique. Necazurile mele vin de la ea. Au arestat-o!“ Pleacă la ora nouă fără cinci minute, ceea ce este tîrziu, dar îi explică lui Simone că ora a fost impusă de căpitanul Albert. De la fereastră, Simone îl privește îndepărtîndu-se și făcîndu-i un gest de rămas bun. Două autoturisme — Peugeot negre — cu stații de radio-emisie-recepție staționează de o parte și de alta a imobilului.

Rousseau cel din 4 iulie nu mai este Rousseau din seara de 3 iulie. Căpitanul Albert îl găsește arogant și furios. El își retrage violent mărturisirea din ajun și neagă orice colaborare cu U.D.B.A.

Interogatoriul reîncepe. Apoi spre prînz, Rousseau, ajutat de căpitanul Albert, face o nouă declarație, recunoscîndu-și trădarea.

Contactat, în iunie 1958, de doi agenți iugoslavi, află de compromiterea fiicei sale și de marile servicii făcute de ea ca agentă a U.D.B.A. I se arată fotografiile, în timp ce Rousseau acționa ca agent al S.D.E.C.E. amenințat cu scandalul public și chiar cu un „accident“. Înnebunit, cedează. Omul său de legătură era un tînăr iugoslav care locuia în același imobil, Milan Pavelici. Lui i-a dat, anterior reîntoarcerii la Paris, tot materialul conținut în curierul postului. Puțin înainte de plecarea din Belgrad, Pavelici l-a anunțat că o să primească o scrisoare cu fixarea modalităților de reluare a contactului la Paris, dar această scrisoare n-a mai sosit și colaborarea sa cu U.D.B.A. a luat sfîrșit odată cu părăsirea Iugoslaviei.

Conform promisiunii făcute pentru cazul cînd încetează să nege, lui Rousseau i se permite să ia masa acasă. O găsește pe soție plîngînd, căci a întîrziat zece minute față de orarul normal, obișnuit. O bate pe umăr spunîndu-i: „Nu te neliniști, totul o să se aranjeze!“ Apoi mănîncă cu multă poftă salată de boeuf și friptură.

Nicole Blou sosește abia la desert. Îl găsește pe tatăl său foarte obosit, dar calm. „Nu-mi pune întrebări pentru că n-aș putea să răspund. Toate necazurile îmi vin de la Monique. Dar o să se aranjeze! Astă-seară am să beau un whisky la Blou.“

Simone și Nicole îl privesc de la fereastră în timp ce se îndepărtează și face, la locul obișnuit, gestul cunoscut lor de rămas bun. Se află iarăși la S.D.E.C.E. de vreo patruzeci de

ore. Este întrebat, de astă dată, în legătură cu personalul de la ambasadele unde a lucrat, Belgrad și București. După șaptesprezece ore este pus să semneze o declarație solemnă, prin care confirmă că n-a mai avut nici un contact cu U.D.B.A. din iulie 1959. La orele șaptesprezece, colonelul Lillois își face intrarea în birou și anunță că, din ordinul directorului S.D.E.C.E., Rousseau este pus la dispoziția D.S.T. În ziua de 4 iulie 1969, spre seară, Eugène Rousseau părăsește sediul S.D.E.C.E. într-un autoturism al D.S.T.

Viața sa era sfîrșită !

Toate drumurile duc la S.D.E.C.E.

Ea începuse rău. Pana ezită pe moment să-i transcrie viața. Ceea ce vrem însă să scriem este un capitol singular care se inserează prost într-o afacere de spionaj. Vom parcurge un drum semănat de umbre negre care l-a condus pe Petit Poncet pînă în palatele prea vaste pentru el, populate de persoane care se ocupă de afaceri depășind toate așteptările lui.

Veți considera că ați găsit aici doar descrierea unei vieți mediocre. Noi, dimpotrivă, credem că această viață este admirabilă pentru dragostea pe care i-a știut s-o facă să strălucească. Dar intenția noastră nu este s-o facem să plîngă pe Margot. Ceea ce este important este că explicarea afacerii Rousseau constă în întregime în viața lui Eugène Rousseau.

El s-a născut la 26 ianuarie 1907, la Brain-sur-Longuenée, Maine-et-Loire, fiind al doilea din patru copii. Mama sa, prima din zece copii, era epileptică. De mai multe ori într-o lună cădea la pămînt în fața casei și copiii alergau urlînd pe la vecini cerîndu-le să o ridice. Între două crize ea confecționa haine pentru cei de la fermă. Tatăl, provenit dintr-o familie cu nouă copii, era analfabet. Era un om închis, probabil și din cauza faptului că i s-a ascuns boala soției pînă a doua zi după nuntă.

Iarna, făcea pe tăietorul de lemne. Vara, lucra pe la ferme. Primăvara era vînător de cîrtițe. Această meserie consta în colindarea pe cîmp cu o cutie în bandulieră și un clește cu arc în mînă. Metoda aplicată era următoarea : se așază o piatră de circa cincisprezece milimetri în cleștele deschis și se introduce în ascunzișul cîrtiței. Animalul caută să înlăture piatra, prinzîndu-și laba sau nasul în clește. Dacă prinzi zece-cincisprezece cîrtițe, poți să ceri o gratificație de la proprietarul terenului. Poți, de asemenea, să vinzi pieile, deși acestea sînt foarte ieftine.

La familia Rousseau meniurile sînt invariabile : supă de ceapă, pîine, fasole uscată sau cartofi. Cîteodată, bojoci pe care alții îi dau la pisici. Locuiesc șase persoane în două camere. Hainele trec, pentru a fi folosite, de la unul la altul, pînă la cel mai mic copil. Emile, fratele mai mic al lui Eugène, își amintește că a avut primul lui costum la vîrsta de opt ani. I-l plătiseră frații mai mari.

Fiind săraci, erau înscriși la „casa de binefaceri". Aceasta dădea dreptul la o pîine de șase kilograme în prima duminică a lunii. În aceeași duminică copiii lui Rousseau puteau merge să primească pomană de la binefăcătorii lor. Emile și Eugène, care formau o echipă, întind mîna la domnișoara Félicité care le dă doi bănuți ; apoi la domnul Le Curé (preotul) care le dă un bănuț ; pe urmă la bunele maici ; apoi la doamna Faligand, altă rentieră. În duminicile „bune" ajungeau pînă la opt bănuți. Alt privilegiu rezervat familiei Rousseau : membrilor ei, fiind cei mai săraci din sat, le spală preotul picioarele în joia mare, în fața întregii parohii. După această ceremonie se trece la sacristie, cînd preotul îi dă familiei o pîine de trei livre.

Copiii merg adesea la școală. Eugène și Emile care au o pereche de saboți pentru amîndoi, merg pe rînd la școală. Iarna, cînd tatăl lor lucra ca tăietor de lemne, unul dintre băieți trebuia să meargă cu el să tragă la ferăstrău. În zilele frumoase lucra la fermele unde se simțea lipsa forței de muncă, fiind perioada războiului mondial. Deci cunoștințele progeniturii Rousseau trebuiau să se limiteze în mod logic la a ști să scrie și să citească. Dar aici intervine primul din cele șase personaje care au punctat drumul lui Eugène Rousseau. Este vorba de învățătorul Dubois, un om micuț, de șaizeci de ani, care și-a desfășurat aproape întreaga activitate la Brain-sur-Longuenée. „Patriotic, laic și republican", ne spune Emile, care concepe profesia sa ca pe un apostolat, pentru că, mizeria constîngîndu-i pe copiii lui Rousseau să lipsească de la școală, învățătorul va merge la ei acasă seara sau joia toată ziua pentru a le preda lecțiile la care au lipsit. Îl vedeai sosind cu

brațele pline de cărți împrumutate pentru ei de la biblioteca municipală. Datorită învățătorului, în ciuda absențelor de la școală, Eugène era totdeauna printre primii trei din clasă, luîndu-și cu strălucire diploma de studii la doisprezece ani. Acesta este sfîrșitul studiilor pentru el, în ciuda pledoariilor pasionante ale învățătorului Dubois, care pledează în van pentru o bursă. Mama sa face acum crize repetate. „Pentru noi copiii, scrie Eugène, era ceva crunt. Cea mai neagră amintire din copilăria și tinerețea mea, spune Emile. Era înfiorător. Întreaga viață normală a familiei devenise imposibilă". Tatăl se închide în muțenie. Pentru cele două sărmane ființe (tatăl și mama lui) cuprinse de mizerie, un analfabet și o bolnavă, diploma copiilor lor nu era decît o hîrtie pe care o agăți de perete și care nu aduce nimic de mîncare. Deci la muncă! Ei cunoșteau deja această chemare. La zece ani, Eugène era băiat la fermă. Se întîmpla ca el să se salveze fugind în pădure cînd era bătut, dar cel puțin avea cu ce să-și astîmpere foamea. Emile, la aceeași vîrstă, lucra la un brutar care îl trezea la ora patru dimineața. Existau totuși lecțiile domnului Dubois care le înfrumusețau viața.

Eugène este mutat la altă fermă ca cioban. Lente peregrinări pe la țară, un ochi la oi și unul la carte. Căci nici Eugène, nici Emile nu vor scăpa de miracolul lecturii inoculat de învățătorul Dubois. Nu e bine pentru un cioban să iubească cărțile; el trebuie să se limiteze la a-și număra oile ziua și stelele noaptea! Fiecare pagină este o incitare la a cunoaște alte locuri, alte ființe. Cînd unul dintre unchii săi, întors din război, îl invită să lucreze la el, Eugène își lasă oile și pleacă la Plessis-Macé, tîrg apropiat de satul său natal. Unchiul și mătușa sînt oameni buni care îl tratează ca pe propriul lor copil. Se lucrează totuși șaisprezece ore pe zi, inclusiv sîmbăta, iar Eugène n-are decît treisprezece ani. Lucrează aici doi ani, după care merge la Segré și Angers, la meșteșugari, unde programul de lucru este și mai draconic. Eugène își dă seama că este pe un drum greșit și că trădează speranțele puse în el de către învățătorul său venerat, dar ce putea să facă, în puținele lui ore libere? Să alerge. La început cu bicicleta, dar o cădere gravă îl face să renunțe. Deci pe jos! Și surpriză: este dotat.

Înainte era școala, acum e sportul. Unii dintre oameni găsesc la picioarele lor scara socială pe care pot urca ușor, ajungînd la funcții înalte. Alții trebuie să-și confecționeze singuri, cu răbdare și trudă, treptele care le vor permite să urce. Așa s-a întîmplat și cu Rousseau. Treptele, în cazul lui, se numesc în ordine: școala comunală, clubul sportiv, armata, mica administrație.

În trei ani devine campion, fără rivali pe plan regional, și participă la numeroase finale la Paris. Le Racing Club din Franța îi deschide porțile. În mai 1925, la vîrsta de optsprezece ani, decide să părăsească ținutul natal (nu e vorba de fapt decît de un „la revedere").

În prima săptămînă, din lipsă de locuință, doarme sub cerul liber, în pădurea din Boulogne și se hrănește cu pîine și brînză. Dar salariul îi va permite curînd să se instaleze într-o cameră confortabilă și să-și cumpere haine noi. În timpul săptămînii este prezent la uzină, iar duminica, pe stadion. Viață plină, care îi va lăsa totuși timp liber și pentru inimă. La 27 noiembrie 1926 se însoară cu Christine Beck.

El are 19 ani, iar soția sa, 18. Să fie asta fericirea? Să se fi terminat cu mizeria? Ehei! Să mergem mai departe...

La șase luni după căsătorie, este chemat să-și satisfacă serviciul militar. Tînăra sa soție se întoarce la Troyes, unde trăiesc bunicii ei. Rousseau vine și el, fiind repartizat la batalionul 5 vînători de munte, după ce urmase plutonul ca elev subofițer. Cîștigă 25 de centime pe zi. Soția lucrează pentru un salariu mic. Bunicii trăiesc în mizerie. O fetiță se naște la 28 ianuarie 1928, murind apoi de pneumonie, în același an, la 16 martie. Mama, bolnavă, e în spital. Rousseau, înconjurat de o mînă de camarazi, însoțește micul coșciug pînă la cimitir. Vor mai urma și altele.

În aprilie este avansat sergent, fiind transferat la Courbevoie, unde soția sa reușește să găsească o slujbă. În octombrie, aproape de liberare, are o după-amiază liberă pe săptămînă pentru a-și căuta serviciu. Demersuri zadarnice. În primul rînd, se anunță marea criză; apoi, el este specialist în caroserii din lemn, iar acum se construiesc automobile din fier și oțel.

Aici intervine cel de-al doilea personaj care îi va marca drumul în viață: „Un ofițer remarcabil, care mă sfătuiește să mă înrolez pentru doi ani într-un regiment din Maroc. Dacă după doi ani cariera militară nu-mi va place, voi putea găsi ușor o slujbă, spunea acest ofițer. Familia pleacă în Maroc, soția născînd o fată, Josette, înainte de plecare. Păstrez un suvenir de neuitat din șederea mea în Maroc", va scrie Rousseau adău-

gînd următoarele cuvinte, care sînt leit motivul său : „Şi acolo am învăţat multe". Omagiu pentru învăţătorul Dubois : „Îi datorez totul pentru formarea mea". Omagiu adus sportului : „Numai eu ştiu ce datorez sportului, şcoală a curajului, voinţei şi camaraderiei, care mi-a permis, mai ales la Racing Club, să iau contact cu oameni dintr-un mediu social elevat, să descopăr noi orizonturi". Astfel, pe fiecare treaptă, Rousseau se opreşte pentru a face bilanţul, exprimîndu-şi gratitudinea celor care i-au permis să urce. Îl ascultăm cu inima strînsă, căci el nu vede ceea ce noi vedem : destinul care îi retează de jos scara, astfel incit, cu cît va fi mai frumoasă ascensiunea, cu atît mai dură va fi căderea. Să continuăm însă...

În Maroc i se nasc doi copii : Christian şi Jacqueline. Cei cinci Rousseau se instalează la Auxerre, unde Eugène e numit secretar al medicului garnizoanei. „Păstrez o foarte frumoasă amintire a perioadei cînd mi-am îndeplinit serviciul în mediul medical. Şi acolo am învăţat multe lucruri timp de trei ani". La Auxerre se naşte Eliane.

În 1935 se mută la Courbevoie, unde se naşte Nicole. Rousseau, promovat sergent-major, este admis în corpul autonom al secretarilor de stat-major şi recrutare. Este repartizat la biroul de recrutare din Paris. Familia se instalează la Lillas, unde se naşte Monique. Este avansat apoi la gradul de adjutant. Avem în faţă o fotografie din acea perioadă, înfăţişîndu-l pe adjutantul Rousseau, cel căruia i te adresezi de preferinţă pentru o permisie de treizeci şi şase de ore.

Între 1937—1939, urmează cursurile serale la liceul Voltaire. Micul învăţător trebuie să se răsucească de bucurie în mormîntul său. Lecţii de calcul, ştiinţe naturale, gramatică. Dictări pe caiete întregi. Rousseau are treizeci şi doi de ani şi creşte şase copii.

O soldă de adjutant pentru şase copii (nu existau încă alocaţii !). Poate că nu mai este mizeria din copilărie, dar, oricum, Rousseau trăieşte în sărăcie. Christian, fiul mai mare, îşi aminteşte de mesele de acasă : copiii mîncau primii, apoi părinţii terminau resturile. Garderoba sa, pînă la război, se rezuma la uniformele vechi ale tatălui, recroite de mama sa. Are doisprezece ani şi este un eveniment în familie cînd mama îşi cumpără pentru prima dată o rochie nouă. Săraci, dar fericiţi ! Christine Rousseau este o femeie de viaţă şi veselă ; Eugène a avut dintotdeauna un caracter bun. Amîndoi adoră copiii. Fiecare nou copil este pentru ei un prilej de bucurie, nu de griji : încă o fiinţă de iubit ! Copiii lui Rousseau nu i-au auzit niciodată pe părinţi certîndu-se şi nu i-au auzit niciodată vorbind de bani.

Locuiesc la Lillas, într-un imobil rezervat subofiţerilor, aflat acum la dispoziţia S.D.E.C.E. Copiii merg la şcoala comunală din Bulevardul Mortier, la 150 metri de cazarma din Tourelles, viitoarea Centrală a S.D.E.C.E.

★

În 1939 începe războiul. Urmează marele marş din iunie 1940. Adjutantul Rousseau se află la Royan, fără a fi tras un singur foc. În timpul armistiţiului primeşte concediu. Familia se mută la Plessis-Macé. Degringoladă : e ca şi cum ultimii cincisprezece ani ar fi fost şterşi de război. Totuşi nu mai lucrează şaisprezece ore pe zi. Rousseau se reîntoarce cu familia la Lillas, unde este angajat la Institutul de Statistică.

Foame şi frig, cu singura consolare că acum nu mai sînt singurii cu stomacul gol şi picioarele îngheţate. Expediţii la Anjou după alimente ; traversarea Parisului după o pîine ; vuietul sirenelor noaptea şi pămîntul sfîrtecat de bombe.

Christine Rousseau se îmbolnăveşte. Noaptea are violente dureri abdominale. Diagnosticul : afecţiune a vezicii biliare. Diagnosticul este confirmat de un al doilea doctor, care atrage atenţia asupra riscurilor operaţiei, inima Christinei fiind slăbită de numeroasele naşteri. Crizele se înmulţesc şi se agravează. Operaţia este fixată pentru data de 2 februarie 1944.

Cîteva zile înainte de internare, Christine se află în bucătărie, în faţa ferestrei. Christian, care este preferatul ei deoarece a scăpat ca prin urechile acului în urma unui vaccin nereuşit, îi spune : „Priveşti peisajul pentru ultima dată ?" „Poate că ai dreptate..." îi răspunde ea şi izbucneşte în plîns.

La 2 februarie, Rousseau se află la spitalul Salpetrière, unde soţia sa este internată de două săptămîni pentru a fi pregătită cît mai bine pentru şocul operaţiei. Vede căruciorul ieşind din sala de operaţie. Totul a mers bine. Christine este instalată în camera ei Rousseau se aşază lîngă patul ei, aşteptînd să se trezească. Moare însă sub ochii lui. Criză cardiacă.

Rousseau se întoarce acasă înainte de orele şase dimineaţa. Este încă întuneric beznă. Christian se trezeşte, apoi Josette — copiii mai mari, de cincisprezece şi respectiv treisprezece

ani. „N-o s-o mai vedeți pe mama !..." Scenă atroce. Christian, care va purta toată viața în minte scurta frază, inconștient pronunțată în bucătărie, vrea să se sinucidă : „Eu am omorît-o pe mama !..." Cei mai mici, treziți la rîndul lor, scot urlete înfiorătoare. Este încă noapte cînd Christian și două surori sînt trimiși la bunica lor să-i anunțe moartea fiicei ei. Aceasta le trîntește ușa în nas... Ea se avea în termeni reci cu Christine, din motive neclare. Cei trei izbucnesc în hohote de plîns. Dar aceasta nu este totul... În ziua înmormîntării, cele două fetițe mai mici, Nicole și Monique, sînt lăsate la vecini. Aceștia aveau însă un botez : cîntă, dansează, chefuiesc. Lîngă masă, Nicole și Monique care plîng.

Copiii sînt împărțiți la rude. Soția lui Emile le ia pe Eliane și Nicole ; ea va fi cea de-a doua mamă a lor. Christian, Jacqueline și Monique merg la mătușile lui Eugène. El se instalează la Plessis-Macé cu Jean-Claude și Josette, care va avea grijă de frățiorul ei. Jean-Claude se îmbolnăvește de bronșită și moare la trei iunie, probabil din cauza unei meningite. Este al treilea sicriu pe care Rousseau îl însoțește la cimitir.

Iată un om care exagerează. Iată unul care abuzează de tragedie. Era cîte o lacrimă pregătită pentru fiecare din nenorociri, dar aici e nevoie de un torent. Sînteți pe cale să înțelegeți afacerea Rousseau mai bine decît toți cei care l-au interogat, judecat și condamnat pe omul Rousseau. Dar să mergem mai departe !

La 12 august 1944, Rousseau acostează pe stradă un ofițer francez în uniformă. Se prezintă : adjutant în concediu de armistițiu, dispus să reia serviciul militar. Acesta este cel de-al treilea personaj care va juca un rol important în viața lui Rousseau. La recomandarea sa, Rousseau este angajat la biroul de înrolare al Securității militare din Angers. Opt luni mai tîrziu, este mutat la D.G.E.R. la Paris. D.G.E.R. — ieșit din celebrul B.C.R.A. gaullist — se va numi în curînd S.D.E.C.E.

*

Nenorocirile sale sînt aproape de sfîrșit ! Cînd se află singur în apartamentul gol din Lillas, unde era obișnuit să audă cîntecele soției și să-l vadă alergînd pe micul Jean-Claude, Rousseau ia hotărîrea să-i strîngă iarăși pe copii în jurul său.

E o hotărîre nebunească, strigă unchii și mătușile, dar în ochii lui Rousseau e singura în măsură să impiedice naufragiul familiei.

Clanul Rousseau s-a născut ! Trăiește încă. Fetele intră la pension la maicile din Saint-Vincent-de-Paul, pe strada Universității. Christian se instalează cu tatăl său în locuința din Lillas și urmează cursurile de desen industrial. Din două în două săptămîni, fetele au o duminică liberă, cînd aleargă acasă să spele vasele, să facă curat și să coasă haine. În duminica cealaltă ele primesc vizita lui Eugène și a lui Christian. La despărțire, lacrimi : „Nu ne lăsa ! Ia-ne cu tine !" Promisiuni : „Am să vă iau imediat ce voi putea !" Maicile sînt emoționate. Și cine n-ar fi ? Pentru ele Eugène Rousseau este un sfînt laic. „Nu meritați un asemenea tată. Ar face mai bine să se recăsătorească. De fapt așa o să se și intimple !"

Greutăți financiare : cinci fete la pension atîrnă greu pentru un salariu. Dar Rousseau este obișnuit.

Anii trec și domnișoarele părăsesc pensionul, instalîndu-se la Lillas. Fericire pentru clanul Rousseau, care s-a reunit în sfîrșit. Vor putea înfrunta viitorul, braț la braț. Fetele se înscriu la Camptometer, pentru a învăța să lucreze la mașinile de calcul complex. Apoi, patru dintre ele și Christian se angajează la Citroën, unde Josette îl va întîlni pe viitorul ei soț. Seara, după cină, se reunesc în bucătărie pentru a spăla vasele cîntînd. Rousseau se ocupă de bucătărie și el face și piața, deoarece ceilalți lucrează la periferie și ajung tîrziu acasă, în timp ce S.D.E.C.E. este doar la doi pași.

La S.D.E.C.E., Rousseau lucrează ca angajat civil, fiind titularizat abia la 1 mai 1955 în calitate de comis principal. Pentru el nu s-a schimbat nimic. Lucrează tot la vraful de hîrțoage, ca și la biroul de recrutare din Paris, la Institutul de Statistică sau la Securitatea militară din Angers. Execută aceeași muncă. Doar hîrtia pentru corespondență are alt antet.

Anul 1955 este marcat de evenimente memorabile. Mai întîi, familia Rousseau își cumpără un automobil. Un 4 C.V. Renault de ocazie. Zi glorioasă în istoria clanului Rousseau. Dar seara, la masă, Rousseau își șterge lacrimile : „Dacă mama voastră trăia, ar fi stat lîngă mine în mașină !" Mai tîrziu, va scrie : „Am căutat din răsputeri să fac în așa fel încît copiii să nu observe lipsa mamei. Durerea mea nu apărea decît cînd eram singur în cameră". Dar se înșela. Copiii citeau tristețea pe fața lui.

Autoturismul nu este încă rodat, cînd Jacqueline anunță că este însărcinată. O face tremurînd, căci Rousseau își ținea din scurt fetele mai mari : le lăsa să iasă rar în oraș și le cerea să respecte strict ora de întoarcere. Toaleta — doar cele strict necesare. Frecventări supravegheate. Rousseau se înroșește, nu scoate nici un cuvînt și se închide în cameră pentru trei zile, apoi iese și le spune copiilor adunați în jurul său : „Vă dau o veste bună : în curînd am să fiu bunic !" Toți îl imploră să nu vîndă automobilul pe care vrea să-l dea pentru ca Jacqueline să întrerupă serviciul și să nască în cele mai bune condiții.

Acest episod este unul din cheile afacerii Rousseau. Josette se mărită, la trei luni după Jacqueline, cu un specialist în mașini-unelte. Christian, care este agent tehnic, se însoară cu o funcționară. Eliane se mărită în 1956 cu un muncitor ajustor. Ea însăși este „puțin" gravidă în ajunul nunții. Un alt eveniment : Rousseau este trimis în străinătate, plecînd cu Monique la Belgrad, la opt zile după nunta Elianei.

Monique este cel de-al patrulea personaj care a influențat viața lui Rousseau.

In timp ce toate surorile ei îi semănau tatălui, ea este portretul mamei sale. Are vivacitatea, farmecul și veselia ei. Dramele familiei n-au putut s-o marcheze : avea cinci ani la moartea mamei sale și a fratelui ei. Ea n-a trăit cu adevărat noaptea tragică din 2 februarie 1944. Ea n-a suferit cu adevărat nici măcar neîncetatele dificultăți materiale care vor lăsa o urmă de neșters asupra fraților mai mari. Abia pe la vîrsta de doisprezece ani începe să sufere din cauză că e prost îmbrăcată și că rămîne la Paris în timp ce alți copii pleacă în vacanță ; totuși la unsprezece ani mergea deja în automobil. De aici ușurința și lipsa ei de griji. Ceilalți frați au în spate trecutul nefericit. Ea este viitorul, pe care îl vrea roz și voios. Monique este copilul de inimă al lui Rousseau.

Este însă insuportabilă.

„Știe la fel de bine să vă facă să rideți, cum știe să vă facă să vă treacă sudorile. Cine pretinde că o cunoaște, se înșală !"

Foarte bine a pus la punct tehnica de a scăpa de regula comună. Cînd vede că, după una din numeroasele ei prostii, Eugène încruntă din sprîncene, Monique începe să plîngă și să geamă : „Mamă, mamă !..." Rousseau se schimbă la față și o ia în brațe.

Maicile de la Saint-Vincent-de-Paul o țineau cît de cît sub control. Dar, odată ieșită din colivie, adio disciplină și muncă ! Înainte de examen este exmatriculată. Tatăl o consideră o victimă. Încearcă diverse slujbe dar este concediată. Eugène este indignat de răutatea celorlalți. Excentricitățile ei sînt aproape unica sursă de discordie în casa Rousseau. Dacă Monique trebuie să facă cumpărături, socotelile sînt de nedezlegat chiar și pentru experți. Dacă i se cere să plimbe copiii, se vîntură prin cartier, prezentîndu-i ca pe proprii ei copii (deși nu are, decît cincisprezece ani !) ; trebuie apoi eforturi pentru a restabili excelenta reputație a lui Rousseau. Dacă vrei să-ți păstrezi garderoba intactă, trebuie s-o pui sub cheie.

Monique e deja foarte drăguță. Acest pericol nou cere măsuri de precauție din partea tatălui. Rousseau îi cumpără un trusou și o înscrie la instituția religioasă din Saint-Germain-en-Laye. După trei zile, stareța îi telefonează lui Rousseau să vină să-și ia fata. Merge Nicole și o aduce acasă. Pe drum, Monique o imploră să inventeze un motiv plauzibil pentru trimiterea ei acasă. Nicole declară că Monique a rîs în timpul rugăciunii. Rousseau zîmbește. Monique se angajează ca vînzătoare la un magazin de șosete.

În continuare, un episod alarmant. Monique se îmbolnăvește, fiind chemat urgent doctorul. După ce acesta iese, Monique sare la geam și îi aruncă un bilet, care cade în mîinile poștașului. Pe bilet scria : „Dragul meu..." Doctorul avea peste cincizeci de ani... Rousseau face o scenă îngrozitoare. Vom asista curînd la alta de același gen. Rousseau tocmai a fost numit pentru postul de la Belgrad. Ce să facă cu Monique ? Cum să lași acasă o fată de șaisprezece ani, atît de vulnerabilă la tentații ? Îi cere colonelului permisiunea s-o ia cu el pe Monique. Colonelul aprobă.

El aprobă, dar noi rămînem dezarmați. Este oare S.D.E.C.E. o anexă a pensionului maicilor din Saint-Vincent-de-Paul, un refugiu pentru fetele amenințate cu pierzania ? În timp ce toți care pleacă la munci de răspundere în străinătate sînt avertizați asupra tentativelor de seducere interesată la care vor fi expuși, în timp ce la toate ambasadele franceze cît de cît importante un ofițer al S.D.E.C.E. este însărcinat să se ofere drept victimă tinerelor persoane străine care le dau tîrcoale celor de la ambasadă, un colonel consimte să trimită la Belgrad o domnișoară care a băgat deja în sperieți tot Lillasul.

Şi asta nu e tot! Fără cea mai sumară anchetă, fără să se ceară cît de cît informaţii despre Monique, i se încredinţează postul de secretar-dactilografă. Va bate la maşină corespondenţa secretă. Va avea acces la toate dosarele. Va cunoaşte combinaţia seifului unde se află codurile. Pur şi simplu ni se taie picioarele cînd auzim de asta. Credem că pînă şi o firmă particulară ar fi luat nişte măsuri de prevedere la angajarea lui Monique, măsuri pe care S.D.E.C.E. — Serviciul secret al Franţei — n-a găsit necesar să le ia. Considerăm că Monique este mai puţin o vinovată şi mai mult o victimă a iresponsabilităţii celor care au trimis-o în cursa unde va fi, în mod fatal, prinsă.

Stupoarea clanului Rousseau este imensă. Copiii aveau respect pentru „cutia" misterioasă unde lucra tatăl lor. Fără ca acesta să le fi spus vreodată ceva, îşi închipuiau că acolo colonei, care nu dau greş, îşi desfăşoară vastele lor acţiuni.

Angajarea lui Monique declanşează amuzamentul celorlalţi. Josette: „La început am crezut că-i o glumă, nu-mi venea să cred!" Christian: „În închipuirea mea S.D.E.C.E. era o instituţie serioasă. Cînd am văzut asta, am rămas uimit!..." Eliane: „Faptul că Monique lucrează acolo m-a făcut să înţeleg că S.D.E.C.E. este o casă de nebuni!" Jacqueline: „M-am gîndit că au bani de azvîrlit. Dacă o angajează pe Monique, înseamnă că nu sînt serioşi. Le era suficient să traverseze Bulevardul Mortier şi să-l întrebe pe primul negustor din Lillas despre Monique, fiindcă o cunosc toţi ca pe un cal breaz!".

Să ne gîndim la un amănunt: în vîrstă de şaisprezece ani, cînd a ajuns la Belgrad, Monique, descoperită în anul următor, nu putea să compară decît în faţa unei jurisdicţii speciale pentru minori! Nu credem că analele judiciare franceze au înregistrat vreodată cazul unei minore judecate pentru trădare de patrie!

Un as al contraspionajului la lucru

Periodic apare cîte un inginer nebun care prezintă curiozităţii publice o maşină gigant (împînzită de pistoane, leviere, angrenaje şi acţionată de motoare care dezvoltă o forţă considerabilă), dar care nu serveşte la nimic.

Fireşte că ar fi prea mult să afirmăm că serviciile secrete, ca şi maşina amintită, consumă doar în pierdere energia pe măsură ce o produc, dar ne-am apropia de realitate definind ansamblul serviciilor secrete drept o serie de mecanisme a căror acţiune esenţială constă în a se împiedica unul pe altul să funcţioneze. Această activitate în circuit închis prezintă inconvenientul că este costisitoare şi avantajul că nu deranjează publicul. Ea nu este decît parţial justificată prin grija de a ne apăra împotriva acţiunilor străine şi fără îndoială se explică prin considerente psihologice care riscă să pară zadarnice cetăţeanului de rînd.

Un serviciu secret este ca o trupă de comedianţi condamnată să joace de-a pururi în faţa unei săli goale. Frustrare mutilantă: cea mai frumoasă reuşită profesională nu se bucură de aplauzele care recompensează la alţii succesul sau de stima prietenilor şi admiraţia familiei: ea rămîne înfundată într-un văl de mister. Şi totuşi nu în întregime. Există ascunse în culise serviciile secrete străine care veghează. Acelea n-or să vă aplaude succesele, dar cel puţin aveţi satisfacţia că sînteţi apreciat la justa valoare de către cunoscători în profesie. Vă va fi mai plăcut să luaţi sub control amanta unui şef de serviciu secret, decît să descoperiţi iniţiativa diplomatică a ţării sale. Observatorului indiscret care reuşeşte să se fofileze în sală, jocul serviciilor secrete îi apare la fel de straniu cum sînt jocurile copiilor în ochii adulţilor şi — se ştie — acestea par de neînţeles dacă se încearcă să fie apreciate în termenii raţiunii sau ai rentabilităţii. Se întîmplă ca observatorul să fie, desigur, fascinat de această imensă cantitate de energie, ingeniozitate şi curaj cheltuite în mod sigur, într-o lume altfel avidă să elimine inutilul.

Se poate ca un agent advers să-şi părăsească trupa şi să se ralieze la dumneavoastră. Divină surpriză! Mobilurile fugii sînt diverse: conversiunea ideologică, şantajul, atracţia unui nivel de viaţă superior, considerente politice. Motivarea foarte frecventă, deşi necunoscută de către public, este insatisfacţia profesională. Actorul, simţind că excelentul său joc rămîne necunoscut colegilor lui, speră că meritul său va fi mai bine apreciat de către concurenţi (se înşală însă, căci în locul rolului principal pe care-l aşteaptă se va trezi în cuşca sufleorului).

Ar fi simplu dacă cei din serviciul secret nu ar poseda la cel mai înalt grad arta de a face din simplu complicat (este

caracteristica unei organizări funcționînd în circuit închis). Virtuțile dolarului asigură Statelor Unite ale Americii cvasi-exclusivitatea transfugilor veniți din restul lumii. Or, serviciile americane legate de cele din Vestul Europei prin afinități idelologice, politice sau financiare sînt separate de unele dintre acestea printr-un abis de suspiciuni. Astfel, Intelligence Service le păru mult timp americanilor nedemn de încredere. Se pare că acum este rîndul serviciilor secrete franceze. Deținînd dezvăluiri de la transfugi, americanii simt plăcerea puritană să le semnaleze protejaților lor viperele pe care le adăpostesc la pieptul lor prea încrezător, ceea ce este de fapt normal și simplu. Dar, cînd dezvăluirea unui transfug are valoare de oracol, se poate întîmpla ca americanii să cedeze tentației, mai puțin normală și mai complicată, de a pune în gura transfugilor lor denunțuri presupuse.

În acest fel a devenit prudent să nu te încrezi în transfugi. Nu se mai știe dacă oracolele ies din gura lor sau sînt exprimate de către un mentor ventriloc. Însăși autenticitatea fugii nu mai scapă suspiciunii. Surprinzătoare încrîncenarea serviciilor secrete de a otrăvi propriile lor surse de informații. Utilizarea în scopuri de intoxicare a transfugului este cu atît mai periculoasă, cu cît acesta nu are încă decît o foarte slabă tendință de a fabula. În virtutea trădării sale, confruntat cu o societate ale cărei resorturi nu le cunoaște, stăpînit de teama de a primi o pedeapsă expeditivă la colțul unei străzi, el constată foarte repede că interesul pe care i-l poartă cei ce l-au primit cu brațele deschise este legat numai și numai de dezvăluirile cu putință să le facă. El nu există decît atît timp cît vorbește. Însăși securitatea sa va deveni apoi problematică.

Un transfug care permisese arestarea unui mare spion, moare după ce depune mărturie la proces în favoarea acuzării. C.I.A. vorbește de accident de mașină și de ciroză fără a preciza dacă ciroza este cauza accidentului de mașină sau invers. Interogat, juristul James Donovan, vechi membru al serviciilor secrete americane, răspunde cu siguranța celui care își cunoaște lumea: „Dar toți sfîrșesc așa!“ Pentru a nu sfîrși așa sau cel puțin pentru a sfîrși cît mai tîrziu posibil, transfugul este șmecher. El începe cu afacerile cu care a avut legătură directă și despre care poate furniza precizările cerute. Continuă apoi cu cele care scapă competenței sale dar despre care știe indirect ceva. Sacul său e gol, și-a epuizat toate denunțurile. Atunci vine rîndul celor ascultate pe culoar, numele

auzit în trecere în fața unui birou, aluziile, istoria fabricată în întregime — tot ceea ce permite să dea înapoi în timpul unei verificări, în momentul patetic cînd omul are în fața lui, în locul privirilor în care lucește interesul, privirea vidă care nu-l mai vede. Golit de denunțurile sale, transfugul a devenit transparent ; deja e ca și cum n-ar mai exista. Aceste lucruri spuse mai sus nu sînt inutile pentru că se pare că afacerea Rousseau a început de la dezvăluirile unui transfug. Căpitanul Albert e cel care ne-a făcut această afirmație.

Căpitanul Albert e un tip de cincizeci de ani, care pare însă mai tînăr. Foarte masiv, cu bicepșii puși în valoare de o uniformă ajustată pe corp, el se remarcă prin capul tuns chilug, nasul mare și coroiat, ochelarii de sticlă fără montură, mușchii faciali imobili. S-ar crede că asul Securității și-a compus capul după modelul inchiziției.

Dar să revenim. Avem deci un transfug. Va trebui pentru cele ce urmează să ne amintim mereu următorul lucru : tot ce vom afla despre transfug, despre originea sa, despre personalitatea sa, despre dezvăluirile sale, ne parvine numai de la căpitanul Albert. Dintre toți anchetatorii, el este singurul care pretinde că l-a întîlnit pe transfug. Povestea aceasta este deci povestea sa.

Afacerea, după el, începe în cursul semestrului doi al anului 1967. Serviciile speciale americane semnalează serviciilor secrete franceze că un transfug iugoslav le-a revelat că între 1957 și 1960 un membru al S.D.E.C.E. a fost recrutat la Belgrad de către U.D.B.A. Această recrutare a putut fi operată grație fiicei lui, care, foarte tînără, s-a lăsat compromisă într-o afacere de moravuri. Tatăl și fiica locuiau împreună într-un imobil de pe Bulevardul Mareșalul Tito. Transfugul n-a făcut decît să-l zărească pe tată în cursul supravegherii imobilului, dar a participat personal la recrutarea fiicei.

Micul război între serviciile secrete fiind pentru ele marea afacere despre care am vorbit mai sus, un asemenea anunț nu poate deci să bage în transă S.D.E.C.E., transă justificată prin faptul că un dublu spion instalat în inima serviciului compromite securitatea agenților săi. Orice activitate încetează, cei de la secția de contraspionaj neavînd odihnă pînă nu descoperă agentul dublu.

I-au trebuit între trei și șase luni asului Securității pentru a-și fixa bănuielile asupra lui Rousseau, pentru că el însuși ne spune că de-abia în primăvara anului 1968 atinge acest

important nivel. Să notăm că Rousseau este singurul membru al S.D.E.C.E. care a locuit pe Bulevardul Mareșalul Tito, între 1956—1959, și singurul care a fost însoțit de o tînără fată. Să adăugăm că aceste precizări figurează în mod firesc în dosarul său la Securitate și vom putea conchide că, departe de a ceda freneziei, căpitanul Albert procedează cu o înțeleaptă încetineală. Aceasta nu exclude totuși surpriza: se constată că Albert era în serviciu la Alger în momentul cînd Rousseau servea la Bône. El l-a intîlnit de mai multe ori și și-a format despre el o atît de bună impresie, încît este foarte tulburat, văzînd că degetul acuzator se-ndreaptă asupra capului său.

Cea de-a doua etapă a anchetei căpitanului Albert constă în a descoperi dacă tînăra Monique era într-adevăr persoana ușuratică descrisă de transfug. Da, ea era! Căpitanul Albert dă peste urma unei confidențe făcute de un coleg al lui Rousseau conform căreia Monique avusese o aventură cu un iugoslav. Unde găsește Albert această urmă de confidență? Ne-o spune chiar el. În dosarul lui Rousseau. Lunile trec, dar noi progresăm.

După aceste descoperiri căpitanul Albert se adresează serviciilor secrete americane, rugîndu-le să ceară transfugului cîteva precizări suplimentare. O precizare elementară și definitivă ar fi, evident, numele agentului dublu pe care transfugul ar avea toate șansele să-l cunoască, dacă acesta a participat realmente la recrutarea fiicei. Cu atît mai mult cu cît numele de Rousseau, ca și cel de Voltaire, Hugo sau Zola, este destul de cunoscut în străinătate ca să fie ținut minte. Dar transfugul a uitat numele respectiv. El nu are memoria numelor. În schimb, căpitanul Albert îi va preciza judecătorului de instrucție că omul său se bucură de excelentă memorie vizuală, motiv pentru care i se cer, prin F.B.I., semnalmentele tatălui și ale fiicei. Transfugul îl descrie cu exactitate pe Rousseau, dar dă greș în privința portretului lui Monique. Lucru surprinzător căci el nu făcuse decît să-l zărească pe tatăl ei de departe, în stradă, în timp ce cu fata intrase în contact direct cu ocazia recrutării ei.

Anul 1968 e pe sfîrșite și au trecut deja douăsprezece luni de la alarma lansată de serviciile americane fără ca acest căpitan Albert să renunțe la demersurile lui. El expediază în S.U.A. un lot de fotografii ale unor persoane diferite, printre care și cele ale lui Rousseau și Monique. Transfugul îl recunoaște pe tată, dar ezită în privința fiicei. Mirarea noastră

persistă pentru că el l-a cunoscut mai bine pe tată decît pe fiică. Cum să interpretăm aceasta? Textul final al acuzării, întocmit de un magistrat îndrăgostit de logică, explică aceasta prin faptul că transfugului i s-a trimis o fotografie recentă a lui Monique care s-a schimbat mult în zece ani. Acum înțelegem mai bine. Dar acuzarea iubește prea mult logica și nu destul de suficient exactitatea: căpitanul Albert însuși i-a declarat judecătorului de instrucție că a expediat în S.U.A. o fotografie din 1956 și că Monique era atunci foarte tînără. Deci aceasta nu explică ezitarea transfugului. Sîntem consternați căci, dacă omul avea o șansă să o identifice pe fiica lui Rousseau, putea s-o facă evident pe o fotografie datînd din perioada cînd a cunoscut-o. Și această fotografie din 1956 se afla în arhivele S.D.E.C.E., atașată la fișa sa de ex-secretară, una mai recentă fiind mai dificil de procurat, deoarece Monique părăsise Franța de opt ani. Reacția transfugului rămîne deci de neînțeles, iar perplexitatea noastră crește.

În primele zile ale lui iunie 1969 căpitanul Albert zboară în S.U.A. pentru a-i interoga personal pe transfug și pe Monique Rousseau. Au trecut aproape doi ani de la semnalul de alarmă american.

★

Albert ne creionează un strălucitor portret al transfugului, în sfîrșit, intîlnit. Omul este un vechi ofițer superior al U.D.B.A. (se pare că el făcea filaj în fața imobilului lui Rousseau). Departe de a fi aruncat la gunoi după ce și-a golit sacul, el a găsit în S.U.A. o poziție importantă și chiar oficială. Memoria sa vizuală este excepțională. El face o partajare netă între ceea ce a văzut și ceea ce a auzit. Într-un cuvînt este un transfug de elită care scapă tratamentului comun aplicat speciei. Căpitanul Albert va merge pînă la a lăuda, în cursul unei confruntări cu Rousseau, marea probitate intelectuală a omului său, ceea ce va provoca reacția indignată a lui Eugène, atunci acuzat de trădare: „Cum poți spune așa ceva despre unul care, de asemenea, și-a trădat țara ?!...".

Oricare i-ar fi probitatea, omul îi servește vizitatorului o povestire pasionantă. După el, recrutarea lui Rousseau a fost rezultatul unei operații îndelung gîndite. U.D.B.A. dorea să-și asigure serviciile sale cu un agent francez, nu atît pentru a fi informată de ceea ce se petrecea la sediul local al S.D.E.C.E., cît pentru a dispune de un informator bine plasat, cînd agen-

tul, după șederea sa în Iugoslavia, va fi repartizat la Centrală sau la un alt post în străinătate. Cu cîteva luni înainte de sosirea lui Rousseau la Belgrad, propria sa persoană făcuse obiectul unui studiu minuțios la sfîrșitul căruia specialiștii iugoslavi au tras concluzia că nu prezenta nici un punct slab care să permită punerea lui sub control, dar că s-ar putea lucra prin fiica lui. U.D.B.A. știa că Rousseau fusese zdruncinat de faptul că Jacqueline și Eliane s-au măritat cînd erau deja gravide. U.D.B.A. știa, de asemenea, că Rousseau veghea asupra lui Monique cu vigilența unui paznic de harem. Era cunoscut, de asemenea, temperamentul ușuratic al fiicei sale, Monique. Exista un teren familial propice exploatării.

Recrutarea fiicei s-a desfășurat, așa după cum am arătat încă de la începutul acestei povestiri, deschizînd calea recrutării tatălui. Pentru a-și consolida atuurile, U.D.B.A. l-a supus pe Rousseau unei supravegheri operative atente și l-a surprins de mai multe ori în timpul exercitării activităților de agent al S.D.E.C.E. — „contrar legilor iugoslave" (va crede necesar să precizeze căpitanul Albert, luîndu-l, aparent, pe judecătorul de instrucție drept un cretin). El a fost fotografiat pe un terasament de cale ferată. Mai mult chiar : agenți ai U.D.B.A., deghizați în soldați, l-au filmat în timp ce își nota numerele de oficiu poștal de pe coletele militare depuse în gară la Belgrad. Filmul durează douăzeci de minute.

Aici se termină, după transfug, cunoașterea sa directă privind afacerea. Pînă în 1958, într-adevăr acesta era membru al secției Franța în U.D.B.A. În această calitate el a participat personal la recrutarea lui Monique. În 1958, atunci cînd operația Rousseau nu era decît în faza preliminară, este mutat la secția Occident, care lucrează toate țările vestice, exclusiv Franța. Dar păstrează legătura cu un coleg de la vechea secție, aflînd de la el concluziile afacerii. Este un succes care depășește toate speranțele. Amenințat de scandalul public legat de Monique, înnebunit de convingerea că U.D.B.A. cunoștea despre activitățile sale secrete, temîndu-se de amenințarea cu lichidarea, Rousseau a acceptat colaborarea.

Datorită colegului său, transfugul știe că Monique era prezentă cu ocazia recrutării tatălui său, dar că ea n-a fost probabil conștientă de ceea ce se petrece. Tatăl și fiica au avut în continuare contacte cu legăturile lor la Novi-Sad, la sediul secției Franța. E vorba de o casă scundă lîngă un mare magazin și o altă casă unde se vînd aparate de radio și televiziune.

Să examinăm împreună cele trei elemente care au condus la triumful U.D.B.A. :

1. „O vom împroșca cu noroi pe fiica dumneavoastră".

Deși contestabil pe plan moral, acesta este mijlocul de presiune cel mai interesant după părerea noastră, căci a fost pregătit printr-o minuțioasă anchetă psihologică. Cînd nu este denaturată de către adepții săi, arta informațiilor este o artă simplă și numai de execuție. Șansa, ocazia sînt aici suverane. Un pictor de clădiri francez, subtilizează, în 1942, planurile viitorului Zid al Atlanticului într-un birou al organizației TODT ai cărei pereți îi tapița. Cea mai mare operație militară a tuturor timpurilor — debarcarea de la 6 iunie 1944 — va fi reglată pornind de la această escamotare. Valetul ambasadorului Marii Britanii la Ankara găsește în buzunarul stăpînului său secretele cele mai bine păstrate și păzite ale aliaților pe care le vinde nemților. Succese născute grație irumperii șansei în rutină. Dar este o operație de informații care scapă, pe planul spiritului, banalității obișnuite : cea care constă în selecționarea unui om și construirea, în funcție de viciile și virtuțile sale, a cursei în care se va lăsa prins. Aici hazardul este abolit, coincidența fericită nu are nici un rol și, invers, nici o împrejurare întîmplătoare n-o să se pună de-a curmezișul. Am scris o carte groasă povestind o operație de recrutare. Mărturiile primite după publicarea sa, care provin de la persoane eminente din mica lume a informațiilor, ne-ar putea face foarte ușor, dacă n-ar fi modestia, să ne proclamăm expert în materie. Dar nu e nevoie să fii expert pentru a descoperi că operația Rousseau, așa cum a descris-o transfugul, era de o imbecilitate dusă pînă la limita imaginabilului.

Iată un om care definește și rezumă dragostea pentru copii. El s-a sacrificat totdeauna pentru copii și continuă să se sacrifice pentru Monique pe care o duce cu el la Belgrad, cînd putea să spere, după atîția ani dedicați familiei sale, că va începe să trăiască și pentru el. Își iubește toți copiii, dar pe Monique o adoră. Ea este o continuare a amintirii soției dispărute. Frații ei mai mari n-au înțeles niciodată că pînă și ușurința ei, egoismul, lipsa de griji, cochetăria („nebunia", zic ei) constituiau adînca bucurie a tatălui lor : în sfîrșit, un copil căruia viața nu-i impusese o mască serioasă. A crescut-o rău, crezînd că face bine. Accese de severitate anulate de o nesfîrșită indulgență. Dar el o iubește din toată inima, nu-i așa ?! Ea este pentru el rațiunea sa de a fi. Dacă o ataci pe

Monique, acest tată liniștit, acest om oarecare va deveni un miel turbat. Sîntem atît de convinși încît nu ne-ar fi venit prea la îndemînă să-i arătăm acestui om fotografiile fiicei sale în momente intime cu amantul ei și apoi în timpul avortului.

Rousseau, confruntat cu asemenea orori, nu poate avea decît o singură reacție : să o salveze pe Monique. Un bilet tandru adresat unui doctor de cincizeci de ani, fusese suficient pentru a-l face pe Rousseau să o ia la Belgrad. Cum ar ezita atunci să o arunce în primul avion pentru Paris cînd ea este în pericol de totală pierzanie ?! Nici un motiv pe lume nu ar putea să-l oprească pe Rousseau să intervină, nici teama de a-și vedea reputația pătată de punerea în circulație a fotografiilor lui Monique, nici grija de a-și apăra cariera — o carieră pe care de fapt, a sacrificat-o timp de 11 ani pentru copiii săi.

În rest cariera sa nu este amenințată. Căci, dacă nu stă în putința nici unui serviciu secret din lume să-i apere pe agenții săi de încercările de recrutare adverse, cel puțin să-și dea silința să le dezvolte reflexele de apărare. Fotografii compromițătoare ? Greșeală profesională ? Puțin contează, raportați cît mai repede posibil și veți fi iertat. Totuși nu e așa de ușor să raportezi. Fiecare om are grădina sa secretă, împodobită cu flori venerate, pe care nu e deloc plăcut s-o deschidă pentru public. Fără a mai spune că absolvirea de pedeapsă nu înseamnă întotdeauna uitarea greșelii. Unui agent care a făcut în mod independent pe galantul i se trece ușor cu buretele peste greșeală. Un judecător inveterat, compromis de datoriile la cărți, știe bine că, deși iertat, nu va rămîne în serviciu, deoarece viciul său face din el un risc de securitate. Dar noi nu întrezărim aceste dificultăți în cazul Rousseau. El n-a făcut nimic. Ce teamă ar putea să-l împiedice să raporteze tentativa iugoslavă ? Nici măcar aceea de a fi ridicol. Dacă fiica lui și nimeni nu ar ride de un tată lovit de copilul său. Monique ar fi soția sa, el ar fi un om încornorat. Ea tste însă suficient pe Monique ? Nu are S.D.E.C.E. partea sa de resSă fie oare teama de a auzi reproșul că nu a supravegheat-o ponsabilitate pentru că a expus la aceste riscuri o puștoaică de șaptesprezece ani ? Nu, nici un reproș lui Rousseau, ci, dimpotrivă, cea mai vie compasiune pentru nefericitul tată, victima funcțiilor sale, așa cum Monique a fost victima filiației sale. Ascultîndu-l, comandantul Le Bourre se va ridica și-l va bate pe umăr, spunînd : „Sărmanul meu prieten !" Aceasta e totul. Se va decide în privința expedierii fiicei sale la Paris

cu primul avion. Rousseau va părăsi biroul cu una din aceste răni pe care le provoacă războiul secret. Și fără nota bună care se trece în dosarul agentului avînd curajul să raporteze, căci el n-a făcut proba curajului de a povesti fapte ce nu-l compromiteau de loc.

Dar poate teama de scandal ? Fuga de „condoleanțele" colegilor de la ambasadă care își vor trece din mînă în mînă, rîzînd pe la colțuri, fotografiile consternante ? Teama de a vedea rumoarea în mica lume diplomatică de la Belgrad ? La ambasadă ținem deci scrupulos la zi cronica faptelor și gesturilor zburdalnicei Monique. Domnul Lereau vă va confirma aceasta cu un suspin. Doamna Lereau beneficia de confidențele fetei, privind ravagiile pe care le făcea printre tinerii iugoslavi. Josette, fiica mai mare, care a făcut o vizită la Belgrad împreună cu soțul ei, în anul 1958, ne mărturisește : „In ajunul întoarcerii în Franța, tata a găsit-o pe Monique cu un iugoslav la ușa imobilului, a făcut o scenă teribilă și a început să gesticuleze așa de tare încît și-a pierdut ceasul de mînă. Era un ceas foarte frumos pe care îl primise la aniversarea sa. A început s-o plesnească pe sală, în ciuda ușilor care se deschideau la fiecare palier, și continua s-o pălmuiască și la intrarea în apartament. Chiar m-am interpus atunci cînd am văzut-o pe Monique rostogolindu-se la pămînt, așa încît m-am ales cu cîteva lovituri zdravene în nas. Tata era de nerecunoscut. Ne striga : «O să mă bage în bucluc. Nu trebuie să se înhăiteze cu iugoslavii !» Trebuie spus că suferea de spionomanie, vedea peste tot microfoane. A doua zi, Monique a rîs de tata și totul s-a sfîrșit cu o izbucnire în rîs generală. De fapt această corecție are loc în 1958, atunci cînd Monique fusese recrutată de un an de zile, iar Rousseau, de cîteva săptămîni. Este greu de explicat o severitate atît de tardivă și inutilă din partea unui om care știa că fiica sa avusese un amant, avortase și că își trădează țara lună de lună. Mai e nevoie să continuăm cu argumentația ? Ați înțeles că Monique, compromisă, nu este nevasta lui Cezar devenită suspectă. Nu e decît fiica lui Eugène care a greșit. Suspin la ambasada Franței : „Asta-i tot, cu atît mai rău și cu atît mai bine. N-o să se mai vorbească".

Nici grija pentru carieră, nici teama de scandal ; un Rousseau care oricum n-ar fi ascultat decît de urgența de a-și salva copilul. Ce mai rămîne din primul argument ?

2. „Vă vom demasca public ca spion."

Cinematografia şi literatura au popularizat agentul secret care este trimis sub o identitate falsă să îndeplinească o misiune solitară într-o ţară îndepărtată. Agenţii propriu-zişi sînt puţini, în timp ce sînt atît de mulţi cei care ţin o prăvălie, lucrează sub adevăratul lor nume şi se bucură cel mai adesea de impunitate. „Prăvălia" este ambasada, iar impunitatea le este garantată de imunitatea diplomatică. Inutil să mai precizăm că ficţiunea diplomatică nu înşală pe nimeni. U.D.B.A. este la fel de bine informată despre funcţiile reale ale comandantului Le Bourre şi ale adjuncţilor săi cum este „D.S.T." în legătură cu rolul exact al unor diplomaţi iugoslavi la ambasada din Paris. Conform convenţiei universal admise, nu actorul în sine este cel care riscă să creeze probleme ci modul în care îşi joacă rolul. Linia de demarcaţie între admisibil şi intolerabil se află la punctul de contact cu autohtonii. În rest totul e permis sau aproape totul. Nimeni nu-l va împiedica pe Rousseau să parcurgă, dacă doreşte, cincizeci de kilometri prin Iugoslavia. Secretele moderne sînt rareori vizibile cu ochiul liber. Dar dacă stă de vorbă cu un tehnician sau un funcţionar, atunci intervin imediat serviciile de securitate. La fel, Rousseau nu va fi niciodată autorizat de către şeful său să aibă asemenea contacte. Acesta este rolul comandantului Le Bourre, care este înscris pe lista membrilor ambasadei protejaţi de imunitate diplomatică, listă pe care Rousseau nu apare. Dacă Le Bourre este surprins în timpul unei asemenea întîlniri, va fi declarat „persona non-grata", cum este uzanţa, şi va trebui să-şi facă valizele pentru Franţa. Postul lui va fi luat de altul, despre care iugoslavii ştiu foarte bine ce muncă a venit să facă, dar care o va face, poate, cu mai puţină ardoare şi mai multă prudenţă, căci o expulzare nu este bună pentru avansare. Vedeţi deci că nu-i nimic dramatic în treaba aceasta. De ce aţi vrea ca agenţii de informaţii, care sînt şi ei oameni, să-şi complice viaţa din plăcerea de a dramatiza?

Rousseau este secretar la S.D.E.C.E. Hîrtii peste hîrtii. Le Bourre obţine totuşi concursul său pentru „misiuni ofensive". Fleacuri! Misiunea ofensivă principală constă în a merge de două ori pe săptămînă la gara din Belgrad şi a-şi nota numerele de oficiu poştal de pe coletele militare. Credeam că e vorba să-şi noteze numărul, după aceea să observe în ce tren era încărcat coletul şi apoi să afle destinaţia trenu-

lui. S-ar fi ştiut astfel că unitatea militară iugoslavă staţionată în cutare regiune este înregistrată sub cutare număr poştal. Următoarea misiune: Rousseau şi radiotelegrafistul Lereau pleacă în nordul ţării la frontiera cu Ungaria pentru a observa intensitatea traficului feroviar. Altădată Rousseau fotografiază nave străine făcînd escală la Rijeka. Să notăm, de asemenea, o deplasare în Muntenegru şi cu aceasta am terminat cu misiunile ofensive ale agentului Rousseau. Este clar că nu e vorba de un James Bond.

Natural, el este continuu filat, ceea ce îl încîntă. Nicole şi soţul ei iau parte la această stare euforică atunci cînd îşi petrec trei săptămîni de vacanţă în Iugoslavia. Rousseau nu se lasă şi, cu ocazia ieşirilor cu automobilul în afara Belgradului, le face o figură „colegilor" săi de la U.D.B.A.: opreşte brusc la ieşirea dintr-un viraj, ceea ce obligă maşina care îl urmărea să frîneze brusc. Şoferul echipei de filaj dă cu capul de parbriz, iese umilit din maşină şi ridică capota prefăcîndu-se că lucrează la motor. Rousseau se apropie şi îşi oferă serviciile de mecanic...

Misiunile ofensive nu scapă deloc supravegherii. Într-o dimineaţă, un iugoslav îl acostează pe Rousseau şi îi explică că este văzut prea des la gara din Belgrad. Nu e rezonabil. De ce n-ar merge mai degrabă să admire minunăţiile din muzeele oraşului? Pauză momentană privind misiunile ofensive în sectorul poştal. Miliţienii îl surprind în timp ce fotografiază navele străine la Rijeka, dar ridică din umeri zicînd: „În fond puteţi continua, căci nu sînt ale noastre!" În timpul marii expediţii la frontiera ungară, în timp ce supraveghează calea ferată, Rousseau şi Lereau remarcă un pescar instalat pe malul unui rîuleţ din apropiere. Ceea ce e curios e că rîuleţul este secat. Lereau se apropie de el şi se interesează dacă peştele muşcă. Pescarul este trădat de jenă. Se rîde copios.

În timp ce ofiţerii recrutori iugoslavi din versiunea transfugului îi spun lui Rousseau: „Sînteţi agent al spionajului francez şi vă vom demasca public!", noi admitem că va manifesta cea mai vie emoţie, dar nu din motivul avansat de acuzatorul său. Departe de a lansa un „vai-de-mine" de melodramă, bravul om va exclama cu tonul celui care nu mai înţelege nimic: „Dar bineînţeles că sînt un agent francez şi că voi o ştiaţi de la început! Şi ce-i cu asta?" Asta nu înseamnă nimic. Căci ce ar putea să facă U.D.B.A. să-l demaşte pe Rousseau? E ca şi cum ar forţa o uşă deschisă şi s-ar acoperi de

ridicol. Nu se face scandal pentru un Rousseau. Afacerea n-ar furniza nici măcar un subiect de conversaţie pentru recepţiile diplomatice ale săptămînii. Să-l aresteze şi să-l condamne pentru că nu se bucură de imunitate ?! Atenţie! S-ar viola atunci regula uzată, respectată de toţi profesioniştii, şi atunci D.S.T., ca represalii, ar prinde la Paris un Rousseau iugoslav. Să admitem totuşi că Rousseau acordă credit unei ameninţări derizorii. Nu este oare evidentă parada ? El va raporta lui Le Bourre şi totul se va rezolva. Am putea termina aici, dar urmarea este atît de frumoasă încît nu rezistăm plăcerii de a o povesti. Rousseau părăseşte Iugoslavia în 1959, stă trei ani în Centrală, apoi merge la Bucureşti, unde este din nou numit secretar al ataşatului militar. Veţi crede poate că, speriat de aventura sa iugoslavă, Rousseau se va rezuma prudent la rolul lui de hîrţogar ? Nicidecum ? Abia debarcat, el îi vorbeşte noului său şef despre problema oficiilor poştale care nu era cunoscută pînă la sosirea sa şi iată-l pornit din nou în expediţiile sale bisăptămînale la gara centrală din Bucureşti, unde, fireşte, doi indivizi îl acostează curînd, rugîndu-l să nu mai onoreze cu prezenţa sa instalaţiile feroviare române. Să fie oare acesta sfîrşitul incursiunilor incredibilului Rousseau într-un domeniu pentru care el nu este dotat în mod manifest şi în care a suferit deja unele nenorociri ? Cu siguranţă nu! Declarat „persona non-grata" la Gara de Nord din Bucureşti, el asaltează Aeroportul Băneasa care este un Orly românesc. Noua sa misiune, zisă de „observare directă", constă în supravegherea plecărilor şi sosirilor unor generali străini. Spre neşansa radiotelegrafistului S.D.E.C.E., căruia Rousseau îi pasează îndatoririle sale administrative, omul nostru îşi va petrece de acum încolo cea mai mare parte a timpului instalat într-un fotoliu. Şeful său e încîntat de această activitate. Centrala însăşi îi trimite lui Rousseau o scrisoare de felicitare, în care se arată că voluntariatul său este apreciat la justa sa valoare. Căci Rousseau ar putea foarte bine să se abţină de la ieşirile sale din birou, refuzînd orice muncă de informaţii, cum făcea predecesorul său la Bucureşti. Dar nu, căci el este întotdeauna dornic să ia aer! Cea mai vastă misiune a vieţii sale o să-i dea această ocazie. Ea va fi numită „misiunea turist" şi sîntem de acord cu această denumire. Misiunea constă în fotografierea infrastructurii ţării, fără altă precizare. Căci Rousseau a devenit un expert fotograf. Un Leica ultimul model nu-l părăseşte o clipă. Reputaţia sa de fotograf e atît de bună

la români, încît într-o seară, în cursul unei recepţii la Ambasada Franţei, un colonel român, şef al biroului de legătură, îl avertizează, ameninţîndu-l, în glumă, cu degetul : „N-o să rămîneţi mult timp în România, domnule Rousseau ! Sînteţi un prea bun fotograf !" Rousseau schimbă o privire amuzată cu şeful său, căci acesta tocmai îi dăduse ordin să-i fotografieze discret pe românii invitaţi la recepţie... Nu-i o viaţă pasionantă ?

Acesta este omul despre care ni se spune că ar fi capitulat la Belgrad sub ameninţarea că i se vor face publice activităţile sale pentru S.D.E.C.E. Am arătat că cel de-al doilea argument este firav.

3. „Am putea să vă lichidăm discret, cum am făcut deja cu unul dintre ai voştri !"

Revenim la Belgrad.

Vom încerca să ne explicăm pe scurt.

Pe timp de pace, moartea violentă este mai rară la agenţii de informaţii decît la minerii de adîncime. Se omoară foarte puţin. Războiul secret nu este sîngeros decît atunci cînd este însoţit de un război civil. Astfel, de un sfert de veac, lupta dintre unele servicii secrete şi organizaţiile duşmănoase lor aflate în exil nu a semănat decît cîteva cadavre. La fel se duce lupta dintre agenţii iugoslavi şi foştii ustaşi. Dar noi nu mai sîntem în domeniul strict al spionajului. E vorba de rezolvarea unor probleme politice, exacerbate de faptul că ustaşii i-au ajutat cu ferocitate pe nazişti să masacreze iugoslavi în timpul celui de-al doilea război mondial.

Se pare că unul dintre predecesorii lui Le Bourre, despre care ni se spune că ar fi murit de moarte violentă, îşi vîrîse nasul în angrenajul „reglărilor de conturi" iugoslave. Nu ştiu nimic precis. Un fapt e însă sigur : decesul a avut loc cu circa zece ani înaintea sosirii lui Rousseau la Belgrad, adică pe vremea apogeului războiului rece. Şi încă ceva : el are loc cu cîteva luni înaintea „marii schisme titoiste" (ruptura cu Stalin), atunci cînd serviciile lor secrete se aflau deja în luptă. Război civil, război rece şi război intestin — toate acestea duc în mod evident la o situaţie complexă, plină de peripeţii brutale. Dar zece ani mai tîrziu, cînd Rousseau ajunge la Belgrad, războiul intestin este încheiat, războiul rece a luat sfîrşit, iar războiul civil este pe cale să se sfîrşească prin dispariţia ucigaşilor ustaşi. Iugoslavia iese din „era politică" pentru a intra în „era turistică".

Să admitem totuşi că Rousseau ia în serios ameninţările (Or, e atît de neplauzibil ! Acest om, care a lucrat 14 ani la Centrală cu fişierele personalului, ştie foarte bine cît de rară este menţiunea : „Mort in serviciu ordonat !"). Dar fie ! Să zicem că se teme. Paradă evidentă : mimează că cedează, aleargă la ambasadă, îl avertizează pe Le Bourre, sare în avionul de Paris. Cum ar putea U.D.B.A. să-l împiedice ? De ce s-ar acoperi el de ruşinea şi primejdiile trădării, cînd are această poartă de scăpare larg deschisă ?

Trebuie să conchidem. Din trei argumente care, conform versiunii transfugului, ar fi permis punerea sub control a lui Rousseau, nici unul nu rezistă examenului. Principalul argument — ameninţarea privind-o pe Monique — era el singur atît de potrivnic scopului urmărit încît era suficient să le anuleze pe celelalte două, care se arată a fi, dealtfel, de o flagrantă inoperanţă. Dacă cei care au pus la cale cursa sînt într-adevăr psihologii de la S.D.E.C.E., atunci trebuie spus că ei sînt autorii celei mai stupide tentative de recrutare pe care am întîlnit-o în 15 ani de cînd ne ocupăm de acest gen de afaceri.

Dumneavoastră, care nu sînteţi experţi în psihologie la o centrală de spionaj, aţi ghicit cu siguranţă ce trebuia făcut pentru a-l recruta pe Rousseau. Operaţia este exact inversă celei care ni s-a povestit. Tatăl trebuia compromis în ochii fiicei, nu fiica în ochii tatălui. Sfînt laic şi tată admirabil, dar care nu lasă pe nimeni, mai ales pe copiii săi, s-o proclame ; care nu părăseşte niciodată aureola sa de biet om sacrificat pe altarul familiei. Un om totuşi. Un om care nu are şapte copii printr-o întîmplare. Nu te însori la aproape şaizeci de ani cu o femeie de douăzeci şi şase de ani doar aşa de florile mărului ! Pe acest om trebuia să-l prinzi în cursa unei frumuseţi iugoslave, să-l faci să încline aureola sa asupra altor altare decît cel familial ; trebuia să-l prinzi în acele clipe cînd pînă şi individul cel mai grav cedează fanteziei. Apoi să-i arăţi fotografiile care, transmise lui Monique şi altora, i-ar sfărîma pentru totdeauna statuia de părinte-model. Ameninţat de a nu mai putea privi în ochii alor săi, Rousseau poate ar fi cedat.

★

Iunie 1969. După întrevederea cu transfugul, căpitanul Albert merge la Los Angeles, pentru a o interoga pe Monique. Ea a fost deja vizitată de doi agenţi de la F.B.I., vizită recentă, făcută cu o lună înainte. Sîntem surprinşi, căci ştim că F.B.I. este cuprins de frenezia contraspionajului. Vînătoarea vrăjitoarelor este declanşată la cea mai mică bănuială.

Acest F.B.I., care a avut primul dezvăluirile transfugului, să fi rămas deci timp de doi ani, insensibil la prezenţa pe teritoriul său a „vrăjitoarei" de la U.D.B.A. ? Este foarte posibil să fi avut mijloacele de identificare şi încă mai rapid decît Albert. Serviciile speciale americane posedă o fişă completă a tuturor reprezentanţilor francezi în străinătate, aşa cum şi francezii au una pentru fiecare dintre oamenii lor. I-ar fi fost deci uşor să pună un nume pe denunţul transfugului. Pe de altă parte, Monique şi soţul ei, care au solicitat un permis de imigrare şi o simplă viză de turist, au trebuit să dea informaţii detaliate, dintre care cea mai elementară era numele de fată a lui Monique. Cîteva secunde i-ar fi fost suficiente calculatorului pentru a scoate fişa adecvată şi a revela prezenţa ei pe teritoriul american. Dar F.B.I. n-a mişcat un deget. Este curios ! Cel puţin să nu supraestimăm F.B.I., atribuindu-i o eficacitate şi sîrguinţă superioare celor ale S.D.E.C.E. Vom mai reveni...

Căpitanul Albert ne dă o imagine dramatică privind întrevederea cu Monique în localul F.B.I., în prezenţa agenţilor americani. Ea îl întîmpină cu următoarele cuvinte : „De zece ani vă aştept zi şi noapte !". Părul i-a albit într-o singură noapte. În fiecare toamnă (sezonul cînd a fost recrutată !) are crize nervoase. Vorbeşte printre sughiţuri de plîns.

Portretul în sine nu este neplauzibil (Monique ar putea şi ar trebui să fie astfel !), dar el nu concordă cu descrierea ei făcută de fraţii şi surorile ei, la întoarcerea din Iugoslavia : „la fel de golăneaţă şi invariabil veselă". Avem în faţă mai multe scrisori ale sale, care dovedesc obişnuita ei lipsă de griji. N-o simţi ca fiind răscolită de remuşcări. Făcînd descrierea lui Monique, căpitanul Albert ne face de fapt cunoştinţă cu el însuşi. Observi imediat că asul Securităţii ascunde sub masca sa de călugăr al Inchiziţiei o sensibilitate exacerbată, dublată de o rară putere de autosugestie. Fără îndoială, el trăieşte sincer remuşcările pe care ar trebui să le aibă Monique şi emoţia pe care ea ar trebui s-o încerce la apariţia sa în biroul F.B.I. În realitate însă tînăra femeie se mărgineşte să declare că va povesti totul dacă i se promite că nu va fi pus în temă soţul ei, căruia nu i-a dezvăluit aventura sa din Iugoslavia. Însuşi Albert ne spune acest lucru...

Monique povesteşte deci ceea ce a spus deja şi la F.B.I., material care a făcut obiectul începutului povestirii. Mărturisirile sale sînt complete. Cît despre tatăl său, ea este convinsă că n-a fost niciodată recrutat şi că nici măcar n-a fost obiectul vreunei tentative de acest gen. Tatăl său, spune ea, avea o prea bună părere despre importanţa funcţiilor şi responsabilităţilor sale pentru a nu raporta imediat în cazul că ar fi fost contactat. Ea susţine cu tărie că el n-a trădat. Refuză să-l creadă pe Albert cînd acesta afirmă că Rousseau a făcut deja mărturisiri complete. Tatăl său este nevinovat ! Pînă la capăt ea va susţine acest lucru, în ciuda tuturor presiunilor lui Albert care a ameninţat-o : „Dacă va fi nevoie, am să-ţi distrug căsnicia !".

Astfel se încheie uimitoarea anchetă a lui Albert...

Începutul anchetei ne produce jenă. După Albert, afacerea Rousseau a început în 1967 cu dezvăluirile transfugului. Este fals ! Încă dinainte de 1967, a existat o afacere care a pus în discuţie întregul personal al S.D.E.C.E. aflat la Belgrad, cu care ocazie a fost examinat şi cazul Rousseau.

René Camarde este radiotelegrafistul care, la Bucureşti, se ocupa cu lucrările de secretariat în perioada cînd Rousseau, în misiune de observare directă, făcea „plajă" pe terasa aeroportului. La întoarcerea în Centrală, în 1964, după trei ani de şedere în România, este supus la interogatoriul de rutină pe care îl trece orice agent în asemenea cazuri. La acest interogatoriu sînt supuşi membrii ambasadei în general şi cei ai S.D.E.C.E. în special. El permite securităţii să-şi ţină la zi dosarele (cine cu cine se culcă etc.). Dar, un an mai tîrziu, Camarde este convocat din nou la Securitate, primit de colonelul Lillois în persoană şi supus unui interogatoriu axat pe Rousseau. Episodul care nu mai ţine în mod cert de rutină se petrece la sfîrşitul lui 1964 cu trei ani înaintea dezvăluirilor transfugului iugoslav.

Să înţelegem că Rousseau este deja bănuit ? Ar trebui, pentru a putea afirma aceasta, să avem siguranţa că toţi cei care au fost în trecut la Belgrad nu au fost la vremea lor obiectul unor asemenea anchete. Convocarea specială a lui Camarde şi primirea sa de însuşi Lillois nu au fost cunoscute decît graţie unui interogatoriu al D.S.T., ulterior arestării lui Rousseau şi referitor la procedura deschisă împotriva lui. Că-

pitanul Albert n-a suflat o vorbă despre aceasta. Fireşte că nu ştim dacă în arhivele S.D.E.C.E. nu dorm şi alte anchete cu privire la colegii lui Rousseau de la Belgrad.

Dar de ce nu ar exista şi o „afacere Belgrad"? Amintiţi-vă recrutarea lui Monique ! Pentru a-i dovedi lui Rousseau puterea lor, agenţii U.D.B.A. i-au dezvăluit în detaliu cunoaşterea lor perfectă asupra activităţilor S.D.E.C.E. la Belgrad, asupra surselor lor de informare cele mai secrete şi asupra misiunilor executate de către membrii săi. Monique va constata chiar că legăturile sale sînt la curent cu deplasările tatălui său şi obiectul lor. Aceasta este dovada că, înaintea recrutării sigure a fiicei şi a celei presupuse a tatălui, U.D.B.A. era în măsură să ştie foarte exact totul despre secţia din Belgrad a S.D.E.C.E.

De fapt, de ce nu l-a pus transfugul la curent pe Albert în legătură cu acest punct capital ? El lucra atunci la secţia Franţa a U.D.B.A., transferarea sa neintervenind decît după recrutarea lui Monique. El, dîndu-şi silinţa să-şi bazeze acuzaţiile împotriva lui Rousseau pe confidenţele pe care i le-ar fi strecurat un coleg de la fosta lui secţie, să rămînă oare mut în legătură cu o afacere ce fusese chiar de competenţa lui ? Este oare de conceput ca asul Securităţii să nici nu-l fi întrebat măcar ? Părăsim uimirea mereu reînnoită în care ne-a aruncat ancheta căpitanului Albert pentru a ajunge la incredulitate.

*

Avem certitudinea că sîntem inatacabili şi în privinţa faptelor nu numai a ipotezelor. Ceea ce urmează este o ipoteză — prima şi ultima din această povestire. Doar nu este interzis să visezi.

Ne închipuim că transfugul nu există. S.D.E.C.E., informat pe o altă cale (agent dublu, de exemplu) despre trădările grave care au avut loc la Belgrad în anii '50, se străduie să repereze breşa. Sînt interogaţi toţi membrii serviciului (precum Camarde), care îi cunosc de zece ani pe cei ce au lucrat la Belgrad. Ancheta nu duce la nimic. Cineva trebuie însă atacat, lucru nu prea plăcut, întrucît nu se dispune de nici o dovadă. Este clar că, mai curînd decît Rousseau, va fi atacată Monique, veriga slabă a lanţului. Căpitanul Albert obţine interogarea sa de către F.B.I. Pariem că a făcut-o cu speranţa

că va obține ceva în legătură cu tatăl ei. Surpriză : ea mărturisește. Albert zboară în S.U.A. Monique confirmă mărturisirile sale, dar neagă formal culpabilitatea tatălui. Decepție. Ce să facă cu ea ? Să ceară extrădarea și s-o dea pe mîna justiției ? Greu. Șaptesprezece ani de la data faptelor. O puștoaică furnizînd, cu inima ușoară, iugoslavilor secretele secției S.D.E.C.E. la Belgrad. Presa ar ride de recrutările S.D.E.C.E., ar vorbi de deturnarea minorelor. Imposibil ! Dar poate că unde a călcat fiica, a călcat și tatăl ? Legăturile sale i-au declarat lui Monique că Le Bourre și Rousseau au fost recrutați. Minciună probabilă, destinată să-l liniștească pe vreun copil. Dăca ar fi adevărat, U.D.B.A. ar păstra secretul. La ce bun să sporească riscurile ca agenții săi să fie prinși ? În lipsa unei piste mai bune, căpitanul Albert o va urma pe aceasta. O problemă încă : cum să-l atace pe Rousseau, avînd în mînă un dosar gol și în S.U.A. o fată care-i susține nevinovăția ? Iluminare : va recurge la stratagema transfugului guraliv.

Și iată cum succesivele noastre motive de uimire capătă o explicație rațională.

Pentru cazul cînd ar ieși la iveală interogatoriile preliminare, ca acela al lui Camarde, căpitanul Albert este obligat să fixeze o dată destul de veche pentru intrarea în scenă a transfugului : trebuie să poată justifica aceste interogatorii prin dezvăluirile personajului creat de el. De aici, incredibila încetineală a anchetei sale și lipsa ei de conținut căci nefericitul căpitan trebuie să mobilizeze doi ani cu procesul de identificare imaginară — el nu a ajuns la Rousseau, ci a pornit de la Rousseau.

Înțelegem, de asemenea, dezinteresul manifestat de F.B.I. pentru Monique. Contraspionajul american nu dispune din 1967 de dezvăluirile transfugului. El n-a fost informat despre acestea de către Albert decît în aprilie 1969 și atunci s-a aruncat imediat asupra tinerei femei.

Acum se explică ciudatele contradicții ale personalității transfugului, a cărui „fabricare" a fost, cu siguranță, etapa cea mai dificilă a acțiunii lui Albert. Omul trebuie să inspire încredere. Va fi deci onest, dotat cu o excelentă memorie. Americanii, încîntați, i-au dat o funcție oficială. Informațiile sale vin dintr-o sursă bună, fiindcă a fost ofițer superior la U.D.B.A. Cît despre faptul că l-a cunoscut pe Rousseau, trebuie păstrată discreția fiindcă, dacă se intră în detaliu — și încă detalii imaginare, lui Rousseau nu i-ar fi greu să se disculpe.

Așadar, transfugul nu l-a întîlnit niciodată pe Rousseau, nu i-a vorbit niciodată, numai l-a văzut (de unde deducem că are memorie vizuală). Dintr-o dată, ofițerul superior de la U.D.B.A. se vede obligat să „facă de planton" în fața imobilului lui Rousseau, ca un simplu subofițer. Cu atît mai rău este pentru o cauză bună.

Înțelegem, de asemenea, înverșunarea transfugului în a-l descrie pe Rousseau, dar nu și pe Monique, în a-l identifica pe Rousseau după fotografie, cînd de fapt a cunoscut-o mult mai bine pe Monique decît pe Rousseau. Dar important e să fie acuzat tatăl, fără îndoială, nu fiica ! Cît despre ezitările în legătură cu Monique, ele au drept scop să completeze imaginea transfugului. Acest om onest are franchețea de a-și mărturisi indecizia. Simplu exces de finisaj din partea lui Albert. Înotînd în incoerență, acesta îi va declara judecătorului de instrucție că transfugul a ezitat s-o recunoască pe Monique fiindcă fotografia care i s-a arătat era veche, datînd din epoca cînd a cunoscut-o !

Înțelegem, de asemenea, providențiala mutare de la secția Franța la secția Occident. Transfugul poate povesti în detaliu recrutarea lui Monique, descrisă de către aceasta lui Albert, dar trebuie să fie vag în legătură cu recrutarea lui Rousseau. Astfel, nu va beneficia decît de rare confidențe din partea unui fost coleg.

Înțelegem dintr-un foc tripla și penibila argumentație care ar fi servit, chipurile, drept bază psihologică pentru recrutarea lui Rousseau. Aici, sărmanul Albert a trebuit să sufere mult. El întrezărea foarte bine, ca și mine și ca și dumneavoastră, că recrutarea lui Rousseau trecea prin compromiterea sa în ochii fiicei sale și nu invers. Dar cum ați vrea să nu se îndepărteze deloc de la logica cea mai elementară cînd această logică îi impunea să descrie mijloacele și formele de recrutare ale tatălui, lucru pe care nu-l poate face ? Obligat să-și construiască afacerea, pornind de la Monique, căpitanul Albert s-a mulțumit pur și simplu să-i servească tatălui tripla argumentație care îi fusese servită fiicei. Mare prostie, căci ceea ce era valabil pentru unul devine inapt în cazul celuilalt.

Se explică — simplu detaliu — o particularitate foarte surprinzătoare a acestei operații de recrutare, pregătită cu cîteva luni înaintea sosirii lui Rousseau la Belgrad. Conform celor spuse de transfug, primul argument fusese inspirat, în parte, U.D.B.A. de împrejurarea că Rousseau a fost foarte afectat

de faptul că două din fiicele sale s-au căsătorit cînd erau deja însărcinate. Or, Eliane s-a căsătorit bine în această situație, chiar la începutul gravidității și cu opt zile înaintea plecării tatălui ei la Belgrad. Oare spermatozoidul francez face obiectul unui filaj atît de activ ? Regretăm pentru Albert că Monique, atunci cînd i-a povestit istoria familiei, a omis să precizeze data căsătoriei surorii sale : s-ar fi evitat o gogomănie.

Înțelegem, în sfîrșit, singura conformitate a declarațiilor transfugului cu mărturisirile lui Monique. Într-adevăr, căutînd la primul ceea ce nu este la cel de-al doilea, nu găsim, în ceea ce-l privește pe Rousseau, decît filmul făcut la gara din Belgrad și fotografia terasamentului căii ferate (Monique i-a vorbit lui Albert despre casa scundă din Novi-Sad), fiind de la sine înțeles că transfugul nu pretinde măcar că a văzut filmul sau pozele, ale căror existență i-au fost semnalate de către colegul său. E puțin. Măcar este un lucru inedit ? Filmul făcut în gara din Belgrad nu este, poate, decît o extrapolare a fotografiilor făcute în același loc, pe care legăturile i le-au arătat lui Monique. Fotografia pe calea ferată nu era greu de inventat, întrucît Monique i-a povestit lui Albert despre misiunile tatălui ei și supravegherea al cărei obiect era acesta. Deci, de ce, în legătură cu Rousseau, transfugul se limitează s-o repete de Monique, fără a adăuga nimic nou ? De ce în legătură cu Monique însăși, cu care a fost în legătură, povestea sa este ecoul fidel al celei furnizate lui Albert, cînd trebuia să vină cu detalii noi sau cel puțin cu un mod de interpretare diferit, întrucît se afla de cealaltă parte a barierei ? E din cauză că, înțelegînd că-l ascultăm pe el, ascultăm de fapt un căpitan Albert ventriloc. Iată de ce transfugul este mut.

Căpitane Albert, ne veți spune vreodată dacă am visat corect ?

Căpitane Albert, indiferent dacă transfugul dumneavoastră există sau nu, vă închipuim dezamăgit la plecarea din Los Angeles. Desaga vă este goală ! Fiica își apără tatăl cu dinții și cu ghiarele. Nu puteți scoate nimic de la ea. Elementele ce vi le-a dat despre el — sau pe care le-ați primit de la transfug — abia acoperă cinci rînduri prizărite. Dumneavoastră care sînteți așa de prolific în inventarea tentativelor de recrutare, cum o să reușiți să-l înfundați pe Rousseau ?

Confesiunile lui Rousseau

Cînd s-a aflat că ciobanul Delattre a luat asupra sa un omor neînfăptuit, după unsprezece ore de interogatoriu, presa a condamnat zelul poliției, deoarece, după o încercare atît de lungă, oricine ar fi mărturisit orice. Știm că fostul cioban Rousseau a făcut primele mărturisiri după treizeci și trei de ore de interogatoriu, dar credem că durata aceasta n-are nici o legătură cu rezultatul final. Cînd mărturisirile tînărului Jean-Marie Deveaux s-au dovedit a fi imaginare, ele au fost explicate prin fragilitatea băiatului, incapabil fizic să reziste la oboseala anchetei. Nu credem că Rousseau, în vîrstă de șaizeci și doi de ani, a cedat din cauza extenuării. Cînd a fost arestat adevăratul ucigaș al omului pe care Deshayes mărturisise că l-a omorît, s-a zis că Deshayes a luat asupra sa crima din cauza tertipurilor polițiștilor. Rousseau este un om simplu, care are în fața lui, în dimineața de 2 iulie 1969, trei oameni care trec drept experți în dirijare și intoxicare, dar nu credem că simplitatea lui a jucat un rol decisiv în mărturisiri.

Rousseau a mărturisit totul din cauză că destinul i l-a scos în cale pe căpitanul Albert, cel de-al cincilea personaj care i-a decis viața. Avem convingerea că nimeni altul nu l-ar fi făcut pe Rousseau să recunoască aceste fapte. Desfășurarea procesului o va demonstra.

Mărturisirea unui nevinovat se obține prin violență, răbdare sau conștiință.

Alegerea unuia dintre primele două mijloace depinde mai puțin de personalitatea anchetatorului și mai mult de timpul pe care îl poate afecta interogatoriilor. Obligați să lucreze foarte repede, cei de la Gestapo erau forțați să recurgă la tortură, la fel ca parașutiștii francezi în Algeria sau ca „beretele verzi" în Vietnam. Prin tortură se poate obține mărturisirea dorită.

În timp de pace, unele servicii speciale au arătat ce mult se poate obține cu răbdarea. Și ele au răbdare berechet. Cunoaștem cazul unui ofițer superior din Gestapo, care, capturat la sfîrșitul războiului, a fost supus la un interogatoriu de optsprezece luni, la sfîrșitul căruia i s-a anunțat că se reia totul de la zero. Cel de-al doilea interogatoriu trebuia să dureze tot optsprezece luni, adică în total trei ani de interogatoriu pentru o perioadă de activitate de nici cinci ani !

Cînd afirmăm că cea de-a treia cale pentru a-l face pe un nevinovat să mărturisească este conştiinţa, ne referim la conştiinţa acuzatului, nu la cea a acuzatorului.

Pornind de la ideea că omul este o fiinţă morală, acuzatul este pus într-o postură de dezechilibru, obligîndu-l să recunoască cutare greşeală făcută, măruntă poate şi, oricum, fără legătură cu acuzaţia principală, dar punînd în discuţie moralitatea sa. Cel mai scurt drum spre recunoaşterea crimei de înaltă trădare trece aşadar prin mărturisirea unui gest spontan faţă de o fată sau a unei extravaganţe în public. Există asemenea exemple. Acuzatul, înnebunit de ruşine, îşi mobilizează toate forţele spre a justifica vina minoră, uitînd să mai apere terenul pe care se dă asaltul principal unde nici nu se simte vulnerabil.

Mărturisirea falsă este un rezultat, nu un scop. Nici un poliţist nu caută deliberat s-o obţină. Aceasta poate fi sursa hărţuielilor ulterioare. Dar anchetatorul, în faţa unui suspect, este obligat să ia culpabilitatea drept punct de plecare, chiar dacă elementele de care dispune pentru acuzare sînt slabe. Mărturisirea falsă nu exclude buna credinţă a acuzatorului aşa cum nu exclude nevinovăţia acuzatului.

*

Interogatoriul lui Rousseau la S.D.E.C.E. începe clasic, prin manevra pe care tocmai am descris-o : se încearcă dezechilibrarea lui, făcîndu-l să recunoască faptul că s-a ocupat cu traficul de ludovici de aur, pe timpul cît s-a aflat la ambasada din Belgrad. Tentativă destinată eşecului, căci traficul era făcut la ordin şi în interesul serviciului.

Se continuă cu Monique.

Am putut oare să vă facem să-l simţiţi pe meridionalul în persoana lui Eugène Rousseau ? Ar putea să-l joace pe Pagnol. Cu mîna pe inimă, patetic, cu ochii umeziţi. Psihiatrii care îl vor examina curînd vor numi aceasta hiperstenie, hiperemotivitate. Astfel cînd cei trei de la Securitate îl acuză de trădare, Rousseau se dă un pas înapoi şi cade într-un fotoliu : „Era ca şi cum acoperişul S.D.E.C.E. mi-ar fi căzut pe cap !". Poate face scene, căci consideră acuzaţia absurdă. Dar Monique este sedusă, Monique este supusă la avort, Monique este recrutată ! Este incapabil să-şi comenteze reacţia : „Nu mai ştiu ! Aveam creierul golit...". A eşuat deci la sfîrşit.

Şocul este cu atît mai îngrozitor, cu cît este neaşteptat. Ar fi fost mai puţin zguduit dacă ar fi aflat toate acestea de la iugoslavi, atunci cînd Monique îl făcea să trăiască cu obsesia catastrofei. Dar puştoaica din Belgrad a devenit tînăra femeie de treizeci de ani din Los Angeles, bună soţie şi mamă.

Sărmanul Rousseau ! El care era aşa de mîndru de ascensiunea sa socială şi se credea acceptat ca unul de-ai lor de către ofiţerii S.D.E.C.E., iată-l aruncat la baza scării, împroşcat cu noroi... Vrei să-ţi arătăm fotografii ale avortului, chiar dacă nu-i prea plăcut de privit ? Aşa se explica deci criza ei de albumină... Şi eu, prostul, îi duceam flori la spital !...

„Podoaba" ta de fată care a trădat Franţa !... Ce să răspundă cînd se aude vocea lui Monique înregistrată pe bandă, confirmînd incredibilul. Unde este ea acum ? I s-a spus că a fost arestată. Poate că este în biroul vecin. Ce o să se întîmple cu ea. Monique a lui în închisoare... ?! Şi el nu mai poate face nimic pentru ea. Iată ceva şi mai rău : căpitanul Albert afirmă că Monique îl acuză formal că a fost recrutat ca şi ea şi că este gata să dovedească.

Asistăm la o variantă a manevrei descrisă anterior. Rezultatul final este acelaşi ; obsedat de fiica sa, nevăzînd altceva decît pe ea şi negîndindu-se decît la ea, nefericitul tată nu acordă nici o importanţă cazului său personal. Pretinsa lui trădare ? Ce importanţă mai are pe lîngă calvarul produs de Monique. E prea distrus pentru a se mai gîndi să se apere. De aici o considerabilă pierdere de timp şi interogatoriul de treizeci şi trei de ore.

La plecare, dealtfel, nici Albert, nici Dolmance nu par să aibă o prea clară conştiinţă a situaţiei. Dacă ei ar fi ghicit de ce armă dispun (dar ei nu ştiu ca şi noi ce reprezintă pentru Rousseau copiii săi, în general şi, Monique, în particular), ar fi folosit-o fără îndoială cu mai multă abilitate. Ar fi trebuit ca, în loc să prezinte ca evidenţă indiscutabilă culpabilitatea lui Monique, să insinueze că ea este obiectul unor grave suspiciuni, fiind ameninţată cu arestarea. Pentru a o salva Rousseau ar fi reacţionat — şi încă cum ! Ar fi recunoscut toate trădările din lume — între care şi pe a sa, dacă ar fi trădat cu adevărat — pentru a o disculpa pe fiica sa preferată.

Orele se scurg, cu promisiunile obişnuite. Dacă Rousseau vorbeşte, va fi achitat cu o simplă sancţiune administrativă. Afacerea nu va fi adusă în faţa justiţiei. Va putea să-şi sfîrşească zilele la Hyères, în micul pavilion ale cărui planuri

sînt deja gata. I se vorbește, în sfîrșit, de viitor în timp ce el nu se gîndește decît la trecut. Cît de zadarnice sînt amenințările: lichidarea de către serviciul „Acțiunea" sau serviciile de la D.S.T. Rousseau e în altă lume. Continuă să nege ca și cum ar refuza o țigară.

Ce vrea deci Eugène Rousseau? Iată: vrea să se vadă din nou acasă și să-și strîngă clanul în jurul său, cum a făcut-o de fiecare dată cînd viața l-a rănit. Să fie aceasta uvertura? Dolmance merge să-l consulte pe generalul Guiband, directorul S.D.E.C.E. și revine zîmbitor: generalul consimte ca Rousseau să se întoarcă la Bagnolet, cu condiția să semneze o declarație, indiferent dacă este vorba de inocență sau culpabilitate. Căpitanul Albert îi întinde o foaie de hîrtie albă lui Rousseau, sugerîndu-i să întocmească un text în care să declare că n-a trădat niciodată. Rousseau refuză, ceea ce ne pare straniu, fiindcă timp de treizeci și trei de ore n-a făcut decît să afirme că este nevinovat. De ce dar să respingă mîna pe care i-o întinde Albert, din moment ce are cuvîntul directorului general că va fi lăsat liber, dacă semnează. El a reacționat, explică căpitanul Albert, ca un diavol în aghiazmatar. Ei, poftim! Judecata lui Dumnezeu? Dacă ar semna o declarație mincinoasă, de nevinovăție, cerneala s-ar schimba în lavă, iar mîna i s-ar usca și ar cădea în țărînă? Ce imaginație pe căpitanul Albert! Iată un om care nu trebuie să se plictisească de viață. Medieval dar logic, i-ar fi arătat atunci lui Rousseau că ar fi fost mai bine să se recunoască vinovat în cazul că este și l-ar fi invitat să-și formuleze mărturisirea. Rousseau, în cazul că ar fi consimțit, ar fi fost recompensat cu vorbe bune: „Cît trebuie să fi suferit că n-ați putut să raportați! E drept că ar fi fost nevoie de un curaj ca cel al lui Jeanne D'Arc pentru a o face". Jeanne D'Arc acum? Rousseau izbucnește în plîns, ca și Monique la Los Angeles. Se va verifica în curînd că aceasta este o altă caracteristică a căpitanului Albert: sub pașii săi răsar gheizere de lacrimi.

Rousseau contestă, natural, scena. El pretinde că dacă i s-ar fi oferit posibilitatea redactării unei declarații de inocență n-ar fi refuzat cu siguranță această concluzie logică după treizeci și trei de ore de tăgăduire. Sîntem tentați să-l credem. Albert și Dolmance îi cereau o mărturisire de culpabilitate. O mărturisire de culpabilitate! Ni se pare probabil să fie așa. A semnat pentru a se putea reîntoarce la ai săi; a plîns într-o

descărcare nervoasă, dintr-un sentiment de neputință în fața catastrofei care îl zdrobea. Îl înțelegem.

Prin declarația sa de șaisprezece rînduri, el admite că, din cauza lui Monique, a fost obiectul unei compromiteri din partea U.D.B.A. Promite să facă ordine în amintirile sale pentru a doua zi și își exprimă regretul pentru greșelile comise și prejudiciul adus serviciului. Textul, redactat în colaborare cu căpitanul Albert, este datat eronat 4 iulie, pentru că nu sîntem decît în 3 iulie, după-amiaza.

Iată-l pe Rousseau ieșind din cazarma Tourelles și îndreptîndu-se spre Bagnolet, ne oferă spectacolul rarisim al unui suspect pus în libertate chiar în clipa cînd în sfîrșit a clacat. Orice suspect este ca o fortăreață asediată; dacă asediatorul ajunge să facă o breșă, el își va concentra aici forțele pentru un asalt decisiv. Dacă un suspect, pînă aici inexpugnabil, descoperă deodată o fisură, atunci anchetatorii își vor dubla eforturile înainte ca el să-și revină și ei nu întîrzie niciodată. Dolmance și căpitanul Albert fac excepție, căci, după treizeci și trei de ore de interogatoriu, ei se retrag calm, lăsînd asaltul final pe a doua zi. Această atitudine bizară ne-ar putea face să credem că ei nu sînt prea siguri că se află la un pas de victorie. Este la latitudinea lor să respecte promisiunea făcută lui Rousseau de a-l lăsa să plece? Nu există asemenea delicatețe față de un om bănuit de trădare. De treizeci și trei de ore n-au încetat să mintă, afirmînd că au în dosarele lor fotografii și dovezi pe care nu le aveau. I-au promis lui Rousseau că n-au să-l dea pe mîna D.S.T. și totuși îl vor da, deși a mărturisit. N-ar fi ezitat, fiți siguri, să-l rețină pentru a-i smulge mărturisiri complete și detaliate dacă ar fi avut sentimentul că sînt pe punctul de a le obține. Atitudinea lor demonstrează mai degrabă că declarația de șaisprezece rînduri, despre care ei știu în ce condiții a fost solicitată nu le pare deloc prea convingătoare. Și nici nouă. Rousseau recunoaște că a fost recrutat în 1957. Amintiți-vă că transfugul — după Albert — a lucrat la secția Franța pînă în 1958, anul mutării sale la secția Occident. El i-a spus căpitanului Albert că această mutare l-a împiedicat să participe personal la recrutarea ulterioară a lui Rousseau. Dacă acesta ar fi fost recrutat în 1957, cum mărturisește, transfugul ar fi condus operația. Înseamnă aceasta că memoria l-a înșelat pe Rousseau? Totul demonstrează că ea este excelentă. El va înșira pe hîrtie, în mai puțin de 24 de ore, în prezența căpitanului Albert, vîrsta celor

doisprezece nepoţi ai săi. Într-o săptămînă, după opt zile de interogatoriu, practic neîntrerupte, el va cita din memorie, la D.S.T., data plecării lui Monique în S.U.A. (18 martie 1961), data mutării lui din Lillas la Bagnolet (13 iulie 1961). Acest om ţinea minte precis ziua mutării sale efectuate cu opt ani în urmă, dar uitase anul trădării — eveniment oricum mai demn de ţinut minte decît o schimbare de domiciliu. Sîntem miraţi. De ce oare fiecare demers al căpitanului Albert ne lasă perplecşi, la fel de regulat, ca plînsul interlocutorilor săi ?

*

Acasă la Rousseau. Soţia şi copiii îl văd obosit dar calm cu toate că se afla sub o acuzaţie teribilă pe care tocmai a confirmat-o prin mărturisirile sale. Dar pe el nu-l preocupă soarta sa. Nu se consideră în pericol. Continuă să nu se gîndească decît la Monique. Îi spune soţiei sale : „Totul e din cauza lui Monique. Necazurile mele vin de la ea, au arestat-o". Către soţul lui Jacquelline : „Nu te nelinişti din cauza mea. Pentru Monique trebuie să ne neliniştim". Şi, către soţul lui Nicole : „Monique a intrat într-o mare încurcătură din care nu ştiu cum o să iasă".

Rousseau are în faţa lui prezentul şi viitorul : Simone şi micuţa Martine. Nu va permite să i se distrugă această fericire venită tîrziu, nesperată. Mîine, hotărît lucru, va pune lucrurile la punct. Doarme ca scăldat, se trezeşte proaspăt şi bine dispus şi pleacă la S.D.E.C.E. cu un pas vioi.

Căpitanul Albert îl vede deci arogant şi furios (apropo de mărturisirile ridicole pe care l-au pus să le semneze în ajun). Familia şi o noapte de repaus i-au fost suficiente. Trebuie reluat totul de la zero. Se plînge Rousseau că e victima unei montări machiavelice ? Contestă el acuzaţia transfugului ? Bun, să explice atunci cum se face că transfugul a spus adevărul în legătură cu fiica sa. Monique şi iar Monique ! De astă dată căpitanul Albert a înţeles că trebuie să zgîndăre rana deschisă din inima lui Rousseau. După două ore de suferinţă, Eugène, ca şi în ajun, este dominat de ideea sa fixă : să se refugieze în sinul familiei. Lucru pe care îl exprimă zicînd că vrea să se întoarcă să dejuneze acasă. Stupoare probabilă la Albert şi Dolmance care trebuie să pună sub semnul întrebării bunul simţ al omului lor : e acuzat de trădare şi el răspunde rugîndu-i să-i dea drumul acasă să mănînce friptură cu mor-

covi. Fie ! Va avea permisiunea dacă confirmă mărturisirile făcute în ajun. Căpitanul Albert se apropie de Rousseau, îi ia mîinile şi i le încrucişează pe piept, evocînd-o pe Monique, părul lui alb şi crizele sale de nervi. S-a făcut ! Rousseau plînge ! Urmează : hîrtie, stilou şi două pagini şi jumătate de mărturisiri...

Declaraţia din ajun redactată la 3 iulie purta din greşeală data de 4 iulie. Noile mărturisiri făcute la 4 iulie vor purta data de 3 iulie. Constatăm cu nelinişte că S.D.E.C.E., însărcinat în principiu să meargă să caute în ghiarele naţiunilor străine secretele cele mai bine păzite ale acestora, nu este în măsură să ştie exact în ce zi sîntem. Constatăm, de asemenea, că Albert a trebuit să recitească atent prima declaraţie a lui Rousseau, deoarece, declaraţiile din ziua a doua situează recrutarea în iunie 1958. Graţie acestei rectificări de peste optsprezece luni totul este în ordine.

Rousseau se întoarce acasă să dejuneze şi o bate afectuos pe umăr pe Simone : „Nu te nelinişti ! Totul e pe drumul cel bun şi se va aranja !". E ca într-un vis. Termină de mîncat, cînd soseşte fiica sa, Nicole. Îi vorbeşte, bineînţeles, de Monique dar rămîne foarte sigur pe sine în ceea ce priveşte cazul său personal : „Se va aranja ! Desearä am să merg la un whisky la Blou". Totul ar părea demenţial pentru cei care n-au înţeles că Rousseau, ştiindu-se nevinovat, nu va lua chestiunea sa în tragic, nici măcar în serios.

Se reîntoarce la S.D.E.C.E. Pe la mijlocul după-amiezii e pus să semneze o a treia declaraţie. Aceasta începe grandios cu „Jur în faţa lui Dumnezeu, fiinţa supremă (ai crede că e vorba de Jean Jacques Rousseau), jur pe memoria scumpilor mei părinţi, pe capul fiicei mele, Martine, de şase ani, al nepoţilor mei, Alain de 17 ani, Annie de 16 ani, Guy de 12 ani ş.a. — pe scurt Rousseau jură că n-a lucrat pentru U.D.B.A. decît între iunie 1958 şi iulie 1959, data plecării sale din Belgrad. Textul este datat cu 3 iulie.

Autoturismul D.S.T. îl aşteaptă pe Rousseau în curtea din Tourelles. Actul următor se va juca în strada Saussaies, unde decorul este mai auster şi jocul actorilor mai sobru. Dar noi păstrăm o frumoasă amintire teatrului din Tourelles şi spectacolului plăcut oferit de acest interogatoriu, cu fotografii care ar putea fi arătate dar se preferă să nu fie arătate, cu transfugul jucînd rolul lui Deus, ex machina, cu diavolul şi Jeanne D'Arc, cu Monique în rolul lui Arlesienne, cu capul

ras al căpitanului Albert, cu plînsul lui Eugène, cu inversiunea de dată calendaristică, cu un dute-vino între curte și grădină — între Centrală, patul conjugal și friptura de vacă cu morcovi. Acest interogatoriu sîntem siguri că va avea o notă de pitoresc pentru cei care sînt cît de cît de meserie : polițiști, magistrați, avocați.

*

Două pagini și jumătate de mărturisiri.

Rousseau recunoaște deci că a fost recrutat în iunie 1958. Operațiunea s-a desfășurat într-un restaurant unde mersese cu Monique. Aici au întîlnit trei membri ai familiei Pavelici, vecinul lor din imobilul de pe Bulevardul Mareșalul Tito ; Milan, fiul mai mare, în vîrstă de aproape 25 de ani, și cele două surori ale sale, Olga și Jelena. Doi iugoslavi pe care Rousseau nu-i cunoștea vin curînd să se așeze la masa micului grup și, profitînd de faptul că tinerii au plecat să danseze, îl supun pe Rousseau la o triplă presiune pe care o cunoaștem deja foarte bine. Ei adăugară că Monique a fost deja recrutată și că dă satisfacție la U.D.B.A. Rousseau declară că nu-și mai amintește dacă i-au arătat fotografiile luate în cursul misiunilor sale. Înnebunit își dă acordul. Milan Pavelici, revenit la masă după vals, îl anunță pe Rousseau că el va fi legătura sa. Rousseau începe să-i furnizeze informații lipsite de interes luate din presa franceză, dar Milan cere informații mai substanțiale și reînnoiește amenințarea de a face publică comportarea lui Monique. Rousseau se resemnează și îi comunică toată corespondența de la ambasadă. El afirmă că n-a fost niciodată remunerat. Precizează că singura sa legătură a fost Milan Pavelici. Toate întîlnirile lor s-au desfășurat în apartamentul lui Rousseau. În iulie 1959, Milan i-a declarat că reîntoarcerea lui Rousseau la Paris nu înseamnă sfîrșitul muncii sale pentru U.D.B.A. Rousseau a consimțit. Dar el n-a primit niciodată scrisoarea prin care trebuiau să i se comunice modalitățile reluării contactului. Relațiile sale cu U.D.B.A. s-au terminat deci în iulie 1959.

Am avea multe de spus în legătură cu aceste mărturisiri, dar l-am mîhni pe excelentul căpitan Albert. Închidem deci ochii și ne hotărîm să examinăm confesiunea lui Rousseau din punctul de vedere al căpitanului Albert însuși. Cum a fost ea primită ? Și înainte de toate, ce i-a adus ea ?

Această a doua întrebare i-a fost pusă lui Albert în cursul anchetei. A fost întrebat dacă mărturisirile lui Rousseau conțineau elemente noi față de declarațiile transfugului și cele făcute de Monique. Binevenită întrebare căci este evident că dacă Rousseau s-ar fi limitat la a repeta, fără a adăuga nimic, povestea celor doi informatori ai căpitanului Albert, poveste pe care acesta a expus-o suspectului de-a lungul întregului interogatoriu, în mod justificat s-ar pune la îndoială veridicitatea unei confesiuni care n-ar mai fi decît ecoul fidel al tezei acuzării. Două elemente sînt inedite : cadrul în care s-a desfășurat operația de recrutare și identitatea legăturii lui Rousseau, Milan Pavelici ! Aaa ! E ceva care ne depășește și sîntem mirați de această modalitate. Cum, cînd transfugul n-a beneficiat, relativ la operație, decît de vagile confidențe ale colegului său ; cînd în mod evident Monique n-a dat nici un detaliu asupra recrutării tatălui ei, fiindcă ea contestă cu vehemență realitatea, da, în ciuda acestei zgîrcenii, Rousseau nu găsește să adauge decît un loc și un nume ?

Restaurantul ne decepționează. Rousseau continuă să ne decepționeze. Se întîmplă adesea ca mărturiile false să atingă perfecțiunea operei de artă. Cele ale lui Arthur London, prin capacitatea de imaginație pe care o dovedesc și prin precizia detaliului pot fi considerate drept modele ale genului. Este adevărat că ele erau rezultatul cooperării între doi oameni, acuzator și acuzat. Dar cei de meserie știu că inteligența și cultura nu sînt condiții indispensabile pentru frumusețea mărturisirii. Omul cel mai simplu, precum Deshayes, poate foarte bine să producă o capodoperă. Nu avem această surpriză cu Rousseau. Uimitoarea sa memorie este dublată de o imaginație sărăcăcioasă dar fenomenul este obișnuit. El nu știe să inventeze, să-și croiască drum în imaginar și va urma întotdeauna dîra făcută de altul.

Un restaurant cu orchestra sa asurzitoare, un dute-vino al ospătarilor și al dansatorilor, vă închipuiți ce comod este să recrutezi un om în asemenea condiții ! Ați evita probabil un loc public pentru a proceda la o operație atît de delicată. Ați alege un loc discret pentru a-i arăta tatălui frumoasele lucruri pe care le știți despre fiica sa, și aceasta numai pentru a evita orice posibilitate de scandal — de exemplu, posibilitatea ca tatăl devenit nebun de furie să pună mîna pe o sticlă pentru a v-o sparge în cap sau să se arunce asupra fiicei pentru a-i trage o mamă de bătaie, cum se va întîmpla un an mai tîrziu pe un trotuar din Belgrad. Nu mai punem la socoteală

faptul că trebuie lucrat repede — în timpul unui dans — înaintea întoarcerii lui Monique și a celor două surori Pavelici. Veți fi de acord că toată truda de doi ani pentru recrutare nu poate fi dată peste cap printr-o asemenea aventuroasă manieră. Scuzați-l pe Rousseau. Nu s-a gîndit la aceste inconveniente. El a urmat drumul său care totdeauna e cel mai drept. Fiindcă i s-a spus că Monique a fost recrutată într-un restaurant, hai să rămînă restaurant ! Dar simplitatea sa îl face să se rătăcească. Operația realizată de U.D.B.A. la restaurantul Stadium nu era decît o apropiere de obiectivul prealabil recrutării. Era vorba de a o face pe Monique să se întîlnească cu seducătorul patentat Mica. Putem spune că ambianța unui dancing-restaurant era perfect adecvată și nu era nici un motiv de temere. Mica vine în modul cel mai politicos din lume să-i ceară tatălui permisiunea de a invita pe fiica sa la dans, la care tatăl consimte cu bunăvoință. Dar, pentru recrutarea propriu-zisă a lui Monique, se schimbă placa. Ea este împinsă brutal într-un Mercedes, la adăpost de urechile indiscrete, este flancată de doi agenți care-i arată fotografiile amorurilor ei cu cîntărețul, este somată să se supună. Scena are un alt ton de autenticitate decît cea care, un an mai tîrziu și într-un alt restaurant, a dus la recrutarea lui Rousseau în sunetul viorilor.

Identitatea legăturii este cel de-al doilea element inedit în confesiunea lui Rousseau. Acest element ne conduce la cea de-a doua întrebare care i-a fost pusă căpitanului Albert în cursul anchetei : reacția sa la mărturisirile lui Rousseau. Albert, preluînd perplexitatea noastră, mărturisește că a fost surprins aflînd că Milan Pavelici a fost ales ca legătură și că U.D.B.A. nu a reluat contactul în Franța.

Căpitane, surpriza ta nu ne surprinde !

★

Că U.D.B.A. nu a mai fost intersată să lucreze cu Rousseau după reîntoarcerea sa la Paris este cu siguranță un lucru de mirare pentru că am aflat de la transfug că recrutarea avea drept scop să asigure pe termen lung un agent la post în străinătate sau, și mai bine, un agent care să opereze în inima Centralei franceze. Este exact cazul lui Rousseau care, timp de trei ani, va lucra la cazarma din Tourelles. Repartizat la serviciul personal el are acces la toate fișele, de la directorul general pînă la femeia de seviciu. Dar U.D.B.A. neglijează să relanseze acest prețios informator, neomițînd în schimb să organizeze în iulie

1959, la mai puțin de o lună de la plecarea lui Rousseau din Iugoslavia, întîlnirea din Piața Republicii dintre unul din agenții săi și o Monique de acum fără interes pentru că ea a părăsit S.D.E.C.E. Lucru și mai de mirare : Monique este întrebată unde va fi repartizat tatăl său cînd ar fi fost atît de simplu să-l întrebe direct pe el. Pasivitatea U.D.B.A. este atît de incredibilă încît totul se reduce la următoarea alternativă : sau recrutarea tatălui n-a avut niciodată loc, sau Rousseau minte cînd afirmă că orice contact a încetat după plecarea din Belgrad. Prima variantă este plauzibilă, dat fiind tot ceea ce știm deja, dar cea de-a doua rămîne posibilă. Această singură posibilitate ne conduce la abandonarea argumentului : vrem să ne fondăm discuția critică nu pe ceea ce Rousseau a negat, ci, dimpotrivă, pe ceea ce a mărturisit și constituie deci dosar de acuzare.

El a mărturisit că legătura sa era Milan Pavelici, ceea ce a constituit cea de-a doua surpriză pentru căpitanul Albert. Și cea de-a doua ocazie pentru noi să înfierăm lenea intelectuală și sărăcia imaginației lui Rousseau : constrîns să inventeze o legătură, nu merge să o caute mai departe de palierul său !

Familia Pavelici este într-adevăr vecina de palier al lui Rousseau la Belgrad. Ei întrețineau legături amicale cu predecesorul lui Rousseau, Lucien Stalino. Acesta din urmă, lăsîndu-i apartamentul lui Rousseau, l-a prezentat prietenilor săi, Pavelici. Dar Rousseau, care suferă de „spionită" și vede microfoane peste tot, se ține în gardă. El crede că Milan, fiul, servește drept informator la poliția secretă iugoslavă. Administratorul imobilului este, la rîndul său, membru al U.D.B.A. Vă imaginați că, atunci cînd ambasada Franței începe să caute un apartament pentru secretarul adjunctului atașatului militar, iugoslavii fac eforturi pentru a-i găsi un cuib unde U.D.B.A. îl poate supraveghea ușor. Nimeni nu se scandalizează. Se știe, de exemplu, că femeile de serviciu au tendința să ducă la ele în debara conținutul coșurilor de hîrtii și că șoferii de taxi din stația cea mai apropiată de ambasadă rareori omit să noteze destinația pasagerilor curselor lor. Totul face parte din regula jocului universal admisă.

Dar regula tacită ar fi violată dacă femeia de serviciu ar încerca să forțeze un seif, dacă șoferul ar intra cu taxiul într-un zid pentru a putea examina conținutul servietei pasagerului său sau dacă vecinul de palier ar avea statutul de legătură informativă. Ca Milan Pavelici să facă neîncetate intrări în apartamentul lui Rousseau sub pretextul de a da un

telefon ţine de regula războiului: rolul său constă în a fi cu ochii pe vecinii săi. Dar dacă Milan depăşeşte acest rol de informator pentru a deveni legătura lui Rousseau şi dacă afacerea este descoperită, urmează un mare tărăboi al francezilor care caută imediat un nou apartament pentru secretarul lor. Trebuie deci ca iugoslavii să-şi dea silinţa să amenajeze un nou cuib.

Alegerea lui Milan rămîne improbabilă chiar dacă U.D.B.A. consimte să-şi asume acest risc. Căci rolul de legătură este unul din cele mai importante dintr-un serviciu de informaţii. De el şi numai de el depinde randamentul agentului recrutat. Numai graţie manipulării lui inteligente agentul va rămîne sub control. În cazul unei recrutări prin constrîngere, cum e cazul lui Rousseau, legătura trebuie să fie învăluită într-un mister care inspiră teama. El este omul care apare din noapte pentru a vă întîlni într-o suburbie îndepărtată şi a vă reaminti ce sînteţi — un agent. Nu e niciodată tînărul vecin de palier, pe care îl auziţi certîndu-se cu surorile sale.

În sfîrşit, U.D.B.A. ar fi ezitat să-l însărcineze pe Milan cu o misiune atît de delicată din simplul motiv că el vorbeşte atît de puţin frumos franţuzeşte. Rousseau, la rîndul său, nu ştie din sîrbă decît cîteva fraze uzuale. Vă imaginaţi comicul discuţiilor lor.

Dar surpriza căpitanului Albert nu e motivată doar de aceste considerente. Ea se naşte dintr-un detaliu foarte precis pe care din păcate crede că trebuie să nu-l divulge, în timp ce acest detaliu a procurat judecătorului de instrucţie şi avocaţilor unul din cele mai bune momente de veselie atît de rare în timpul anchetei. În vara lui 1957, cînd Rousseau şi Monique îşi petrec concediul anual la Paris, Olga, sora lui Milan, le face o vizită. O găzduiesc la ei la Lillas. Fireşte, Rousseau a raportat la S.D.E.C.E. care a dat autorizaţia de primire a tinerei fete. Aceasta îi cere lui Monique să-i mijlocească întîlnirea cu vechiul ei prieten, Stalino. Monique care nu cunoaşte adresa lui Stalino o conduce pe Olga la Centrală, unde lucrează acesta. Olga poate să-i povestească astfel lui Stalino ultimele cancanuri de la Belgrad. Printre altele, acesta: Monique Rousseau este o frivolă căci îl frecventează pe un iugoslav cîntăreţ de jazz. Simţiţi fineţea procedeului? În timp ce nici unul dintre membrii ambasadei Franţei n-a considerat necesar să informeze Centrala în legătură cu comportamentul lui Monique, U.D.B.A. însăşi e cea care prin persoana surorii viitoarei legături a lui Rousseau, vine să dea alarma la domiciliu. Stalino raportează in-

formaţia la Securitate, care nu-i va fi decît în mică măsură recunoscătoare pentru că el va fi nevoit să părăsească S.D.E.C.E. pe motiv că un agent condus pînă la Centrală de frumoase străine nu este un agent sigur. Cît despre Monique, Securitatea se mulţumeşte să introducă o notă în dosarul ei. Aceasta este nota pe care o va găsi căpitanul Albert, doisprezece ani mai tîrziu, cînd va căuta să verifice dacă fiica lui Rousseau era persoana uşuratică descrisă de transfug.

Vă imaginaţi mina lui Rousseau cînd a auzit pronunţîndu-se numele legăturii sale, Milan Pavelici, fratele acestei Olga, care dacă S.D.E.C.E. ar fi acordat informaţiei sale interesul pe care îl merita, ar fi făcut să eşueze dubla recrutare. Ce prost au căzut toate! Cît de dificil este să admitem o U.D.B.A. aşa de proastă încît să trimită la Paris, la Centrala S.D.E.C.E., sora guralivă a unui ofiţer de legătură deja desemnat pentru operaţia abia începută! Căpitanul Albert simte foarte bine dificultatea în a i se admite surpriza, dar va păstra tăcerea în legătură cu motivul. Erorile judiciare sînt ţesute din tăceri...

*

Să facem bilanţul. Ancheta iniţială, cea povestită de Albert, este barocă. Tripla argumentaţie care ar fi permis recrutarea lui Rousseau este incoerentă. Interogatoriul la Centrală este deconcertant în măsura în care, de două ori, i se permite suspectului să meargă acasă tocmai în momentul în care ar fi trebuit sporite eforturile pentru a-l face să-şi precizeze mărturisirile. Interogatoriul este fondat pe o tactică ce înnebunindu-l pe tată sub povara greşelilor fiicei, permite să se ajungă la o mărturisire, storcîndu-i-se multe prin forţă. Mărturisirea însăşi este de un sumar deplorabil: numai două elemente inedite. Unul — recrutarea în restaurant — este imbecil; altul — identitatea legăturii — este neplauzibil pentru cei care cunosc preţiosul detaliu ascuns de căpitanul Albert în cursul anchetei.

Spuneţi dacă dosarul Rousseau este uşor la ieşirea din cazarma Tourelles!?

Iar ne-au vîrît o șopîrlă!

Pentru Eugène Rousseau capătul străzii Soussaies este primul cerc al infernului. Despărțit de ai săi este dat pe mîna celor de la D.S.T. pentru care orice agent al S.D.E.C.E. este o „bucățică regală". Probabil or să-l bată, or să-l tortureze. N-o să-l mai vadă pe căpitanul Albert, pe care încă îl considera ca prieten, chiar și cînd acesta îl înnebunea cu acuzații teribile. Albert, pe care l-a cunoscut bine în Algeria și cu care a dejunat în compania lui Simone. Albert care este „de la serviciu". Este adevărat că omul, prins într-un angrenaj kafkian se cramponează de chichițe din moment ce ele sînt familiare și îi amintesc de timpul cînd trăia într-un univers rezonabil. Rousseau, pînă la sfîrșitul anchetei, va resimți o apăsare patetică la apariția celui care, încă de la început, îl duce spre abis — căpitanul Albert.

Cît despre noi care îl urmăm pe Rousseau ca o umbră fidelă vom trece cu inima ușoară pragul D.S.T. ; iată-ne la niște profesioniști. Istoria Franței este plină de fapte de arme ale ofițerilor noștri. Istoria S.D.E.C.E. ne face să ne gîndim că formarea Saint-Cyriană pregătește prost pentru sarcinile de informații. Franța este dealtfel una dintre ultimele țări din lume care continuă să-și recruteze agenții din rîndurile ofițerilor. Se pare că lucrurile sînt pe cale să se schimbe. Istoria lui Rousseau a demonstrat deja, în stadiul în care ne aflăm, că un excelent ofițer (Albert) poate fi un anchetator contestabil. În timp ce poți să iubești sau nu D.S.T., considerîndu-l cea mai solidă întăritură a occidentului creștin sau, dimpotrivă, o adunătură de fanatici obsedați de relansarea războiului rece, este imposibil, în orice caz, să le negăm membrilor săi calificarea profesională. În strada Soussaies sînt oameni care știu ce este o procedură, un interogatoriu, un dosar. Este meseria lor. Au învățat-o. Dar de ce dracul s-or năpusti asupra bietului Eugène care în viața lui n-a fost prefect ? Rousseau este plasat la ei în poziție de ținut sub observație. Codul de procedură penală îl pune la discreția lor pentru zece zile, timp în care va fi ținut la secret, fără posibilitatea de a comunica cu exteriorul. Astfel izolat, despărțit de ai săi, suspectul este zi și noapte la dispoziția polițiștilor pentru a fi interogat. Echipa însărcinată cu interogarea lui Rousseau este formată din comisarii Leopold și Martin și din ofițerii de poliție Treschoul și Ganan. Este asta

o onoare pentru fostul cioban ? Posibil, dar cu atît mai bine pentru Rousseau dacă este nevinovat. Dacă este vinovat cei patru vor ști să-i smulgă mărturisiri mai convingătoare decît cele făcute la S.D.E.C.E.

Încă un cuvînt înainte de a ridica cortina pentru actul final. Imaginați-vă cît ar mai bombăni vînătorii care în fața vînatului ar aștepta închiderea vînătorii și interdicția de a trage. Este situația celor patru din fața lui Rousseau. Căci chiar dacă acesta din urmă confirmă mărturisirile de la S.D.E.C.E., adică trădarea dintre anii 1956—1959, vor fi constrînși să-l lase să se întoarcă la Bagnolet, după scurgerea celor zece zile. Faptele sînt acoperite de prescripție după zece ani. Nici tu proces, nici tu condamnare. Rousseau nu riscă nimic. Astfel toate eforturile depuse timp de două zile de către căpitanul Albert au fost zadarnice. Însă căpitanul Albert nu știa de existența prescripției după zece ani. (Aceste probleme nu sînt incluse în programa școlilor militare.) Confidența pe care i-o face D.S.T. în această problemă este ca o lovitură de măciucă căzută pe capul ras al căpitanului Albert. Prescripție ! Asta mai lipsea. Gîndiți-vă la ironia soartei ; intră în discuție numai două zile ! Căci Rousseau a declarat că a trădat pînă la plecarea din Belgrad, adică 2 iulie 1959, și sîntem în 4 iulie 1969. Prea tîrziu. Aproape 48 de ore.

Cel puțin numai să nu fi mințit Rousseau căci prescripția nu mai intră în vigoare dacă el a continuat să lucreze pentru iugoslavi după 1959. Or, e foarte posibil ca el să fi mințit. E clar pentru profesioniștii de la D.S.T. că U.D.B.A. nu-l putea lăsa în pace pe Rousseau în timpul șederii sale de trei ani la Paris. O reluare de contact trebuia să intervină în mod logic. Dacă Rousseau a negat-o înseamnă că poate el cunoaște mai bine decît Albert codul penal și a limitat mărturisirile sale în mod abil la o perioadă pentru care era asigurat de impunitate. Nimic mai supărător decît sentimentul de neputință și frustrare care decurge de aici. Îi privim pe cei patru instalîndu-se în fața lui și ni se pare că îi auzim gîndind : „În sănătatea noastră, a celor cinci !".

*

La 4 iulie, la sosirea sa în strada Soussaies, Eugène Rousseau este chestionat timp de 4 ore. Interogatoriul se axează pe curriculum vitae.

La 5 iulie, trei ore și jumătate de interogatoriu. Rousseau reinnoiește mărturisirile făcute la S.D.E.C.E. Povestea sa este conformă aceleia de la S.D.E.C.E., pentru că el a aflat din gura căpitanului Albert despre recrutarea și trădarea lui Monique.

La 6 iulie, șase ore de interogatoriu. Comisarul Martin îl chestionează pe Rousseau în legătură cu călătoriile făcute de acesta în străinătate în interes personal. Rousseau declară că în timp ce era la post în București și puțin după căsătoria sa cu Simone și-a petrecut concediul în Franța, în iulie 1963. În cursul acestui concediu și-a cumpărat un autoturism Renault 8, care stîrni admirația românilor și ura șoferilor de la Securitate. La întoarcerea în București cu mașina a traversat Italia și Iugoslavia. S-a oprit o noapte la Belgrad, unde Rousseau merge împreună cu Simone să ia masa la colegul care l-a succedat în funcția de secretar al adjunctului atașatului militar. Acest coleg locuia în apartamentul în care a stat și Rousseau. După o noapte petrecută la hotel, cuplul pornește spre București.

La 7 iulie, nouă ore și jumătate de interogatoriu. Rousseau întocmește lista tuturor iugoslavilor pe care i-a întîlnit după anul 1959 și precizează împrejurările acestor contacte. Vorbește astfel despre vizita la Paris a Olgăi Pavelici pe care a găzduit-o la el cu acordul S.D.E.C.E. L-a primit, de asemenea tot la indicațiile S.D.E.C.E., pe un iugoslav, pe care îl vom trece sub tăcere, căci e vorba de informatorul avid de ludovici de aur. În sfîrșit, la București, René Camarde, radiotelegrafistul ambasadei, i l-a prezentat pe un anume Maks Luburici, corespondent local al Agenției de presă iugoslave (Taniug). Era de notorietate publică faptul că Luburici lucra la U.D.B.A., astfel încît Rousseau s-a abținut să se poarte familiar cu el. Nu l-a întîlnit niciodată decît la familia Camarde sau la recepțiile oficiale. Întrebat despre fotografiile pe care iugoslavii le-ar fi luat în timpul misiunilor sale, Rousseau declară că nu le-a văzut niciodată și că a auzit pentru prima oară vorbindu-se despre ele în cursul audierii sale la S.D.E.C.E.

La 8 iulie, interogatoriu de opt ore, consacrat, în principal, unui examen minuțios al situației financiare a lui Rousseau.

La 9 iulie, Rousseau este interogat mai puțin de trei ore, cerîndu-i-se cîteva detalii privind oprirea sa de o noapte la Belgrad în drum spre București la volanul lui R. 8. Interogatoriul început la șapte dimineața se termină înainte de ora zece. De șase zile de cînd Rousseau este în miinile D.S.T., este prima oară cînd este interogat pînă la prînz. Simplă întîmplare ? Nu !

Cei patru fac bilanțul datelor adunate în cele treizeci și patru de ore de interogatoriu intensiv.

Să le examinăm împreună cu ei.

La prima vedere totul decepționează : atît tehnica celor patru, cît și datele care au rezultat. Nimic din intensitatea dramatico-comică pe care a știut să o creeze căpitanul Albert. Nu i s-a vorbit lui Rousseau despre părul alb al fiicei sale. Jeanne D'Arc n-a fost deloc evocată. Întrebări șterse despre subiecte aparent lipsite de interes. Asta este muncă de profesioniști. Rousseau însuși nu și-a dat seama. El n-a reținut decît strigătele, îndemnurile să furnizeze noi detalii, presiunea psihologică exercitată pentru a-l face să mărturisească contacte după 1959. El nu a putut să discearnă, sub asaltul verbal de rutină, analiza critică pe care o făceau anchetatorii. La 9 iulie, la ora zece, aceștia au ajuns la patru concluzii capitale :

1. Rousseau nu a confirmat întocmai mărturisirile de la S.D.E.C.E., prin faptul că a declarat în fața celor patru că din gura lui Albert și nu de la cei care l-au recrutat aflase de înrolarea lui Monique. Or, el n-are nici un interes să mintă asupra acestui aspect care, în mod evident, n-are nici o legătură directă cu responsabilitatea sa personală.

2. Rousseau neagă că cei care l-au recrutat i-au arătat fotografiile luate în timp ce opera în gara din Belgrad. Totuși transfugul afirmase acest lucru. Nici aici nu vedem ce interes ar avea Rousseau să mintă. Este deci și aici o contradicție, nu numai între mărturisirile făcute la S.D.E.C.E. și cele primite de D.S.T., dar și între povestirea transfugului și cea a lui Rousseau. Aceste contradicții sînt inexplicabile.

3. Rousseau afirmă că n-a fost plătit. Este imposibil. Un agent recrutat este întotdeauna plătit chiar dacă este condus la trădare de motive ideologice. Georges Pâques, care informa un serviciu secret străin, cu mărețul scop politic al menținerii echilibrului între Est și Vest, pînă și el era plătit. E vorba mai întîi de a-l compromite pe agent prin plată. Dacă îl încearcă tentația de a întrerupe colaborarea și a da socoteală autorităților din țara sa, el va fi reținut de teama de a fi primit cu disprețul cu care sînt primiți cei ce se vînd. E vorba, de asemenea, de a-l obișnui cu surplusul. Cînd surplusul devine obișnuință este mai necesar decît indispensabilul. De aici examinarea atentă a situației lui financiare. Fără rezultat. Nici o centimă care să nu provină din salariul sau pensia militară.

4. Rousseau a revelat fără a fi forțat și fără a fi condu
la aceasta, că a făcut escală la Belgrad în 1963. Acest simplu
detaliu face neverosimile mărturisirile de la S.D.E.C.E. Cum
să crezi că acest om, care a avut șansa miraculoasă de a scăpa
de U.D.B.A. după 1959, ar fi fost atît de nebun să se arunce
în vizuina lupului întorcîndu-se din proprie inițiativă la Bel-
grad cînd ar fi putut foarte simplu să ajungă la București prin
Elveția, Austria și Ungaria (cum va face dealtfel la întoarcerea
din alte concedii)? Și unde merge să ia masa? La fostul său
domiciliu, adică la doi pași de ușa pretinsei sale legături, Milan
Pavelici! Mai mult chiar, această escală la Belgrad nu mai este
verosimilă în ipoteza unei trădări după 1959, căci, dacă Rou-
sseau ar fi fost în 1963 sub controlul U.D.B.A., legătura sa
i-ar fi interzis să pună piciorul în Iugoslavia de teamă ca
voiajul în această țară să nu trezească, sau să confirme bă-
nuielile superiorilor săi.

Deci, nu ține! Șase zile de interogatoriu n-au adus nici
un element suplimentar în sprijinul acuzării. Ele au furnizat,
dimpotrivă, patru elemente care sînt în contradicție cu mărtu-
risirile făcute la S.D.E.C.E. Teza elaborată de căpitanul Albert
este inacceptabilă pentru profesioniști, ceea ce în argoul celor
de la D.S.T. se exprimă astfel: „Iar ne-au vîrît o șopîrlă!"

Remarcați totuși că cei patru nu s-au apucat de o critică
internă a mărturisirilor lui Rousseau. Ei n-au examinat, ca noi,
dacă argumentele pe care le-ar fi folosit U.D.B.A. împotriva lui
ne pot convinge, dacă alegerea legăturii pare verosimilă și dacă
un restaurant este locul adecvat pentru a proceda la o recru-
tare. Cei patru s-au limitat la critica exterioară a mărturisi-
rilor. În rezumat ei n-au deschis dosarul trimis de Albert, ci
s-au mulțumit să constate că e un dosar prost întocmit, că măr-
turisirile, chiar dacă le acceptăm ca veridice în fond, prezintă
prea multe contradicții pentru a fi luate ca atare. În ideea că
aceste contradicții ar fi rezolvate, ar proceda cei patru la o cri-
tică internă? O dorim, dar nu sîntem siguri. Nu este an în
care să nu se descopere o eroare judiciară bazată pe confesi-
unea unui fals vinovat.

*

La 9 iulie, după patruzeci de ore și jumătate de anchetă
în total, comisarul reia interogatoriul, înconjurat de adjuncții
săi. Pentru Rousseau e ora crucială, dar el nu-și dă seama! De
la sosirea sa în strada Soussaies, este pierdut de spaimă, con-

vins că i se pune la cale pierzania. Așteaptă sărmanul ca prie-
tenii de la serviciu să vină să-l scoată de acolo căci el nu va
înțelege decît la sfîrșit că mîndrii ofițeri de la S.D.E.C.E. sim-
țeau încă în nas mirosul oilor sale, că el nu era de-al lor, că
nici unul dintre ei nu va veni să-l apere — spre deosebire de
Pâques, apărat cu înverșunare de vechii normalieni (și printre
ei se află persoane eminente) sau de prefectul Picard încon-
jurat de o cohortă de prieteni politici. Rousseau nu înțelege
că singurii săi aliați sînt în momentul de față acești polițiști
de care se teme atît de mult, polițiști care își fac meseria, dar
fără o ură specială pentru aliatul lor și fără intenția deliberată
de a-l băga la apă. Evident, a început să fie foarte obosit la
cei 62 de ani ai săi. A slăbit 9 kilograme într-o săptămînă!
Sînt opt zile de cînd este ținut închis: ziua, pentru a vorbi, și
noaptea, pentru a nu dormi. Sînt șase dimineți de cînd îi
vede venind, proaspeți și dispuși, pe oamenii din echipa lui
Martin cu gura plină de întrebări. De o săptămînă încheiată
se întreabă dacă o să revină în locuința din Bagnolet, unde
îl așteaptă Simone și Martine. Este o eternitate de durere
de cînd își șoptește numele lui Monique. Da, a sosit ora deci-
sivă, căci cei patru, confruntîndu-se cu incoerența, au hotărît
să afle în ce condiții a fost făcut Rousseau să vorbească, de
către căpitanul Albert. Mai e necesar să subliniem insolitul
acestui demers? D.S.T., căreia i s-a făcut cadou un vinovat
ce a mărturisit corespunzător, este obligată după șase zile de
cercetare să se întrebe în legătură cu condițiile mărturisirii!

Povestirea lui Rousseau îl stupefiază pe cel care n-a în-
țeles mecanismul psihologic ce l-a făcut pe acesta să măr-
turisească. Este o povestire din care lipsește esențialul: Mo-
nique și maniera în care Albert a utilizat-o pentru a-l distruge
pe Rousseau. Despre acest lucru Rousseau nu vorbește: fiica
sa îi face prea mult rău pentru a o evoca. Dimpotrivă, se în-
tinde cu aspecte colaterale ca și cum toată afacerea ar fi constat
într-un duel între el, care dorea să se întoarcă să doarmă și să
mănînce acasă, și Albert, care vroia să-l împiedice, mărturisirile
servind pentru perfectarea acordului. Astfel, după povestea
din dimineața de 3 iulie și cea de-a doua declarație de culpa-
bilitate, Rousseau conchide cu bravură: „Am putut astfel să
merg să mănînc acasă!" Victorie! Nu, ci meci nul, pentru că
a trebuit să plătească dejunul cu o mărturisire. Dar nu este
grav, fiindcă mărturisirea este falsă.

Cei patru îl ascultă și întocmesc proces-verbal cu decla-
rațiile sale. Domnilor de la D.S.T., ne scoatem pălăria în fața

dumneavoastră ! Iată un lucru, realmente, foarte bun. V-ați fi putut mulțumi să ascultați fără a înregistra. Grație vouă, vom ști că la 9 iulie, la ora cincisprezece, după șase zile de audiere, Rousseau a revenit asupra mărturisirilor care vi se păreau incoerente. Aici se va termina deci afacerea Rousseau. Căci nu vă mai rămîne decît să semnați procesul-verbal și să-i urați noroc bătrînului. Acuzația nu ține ! Și chiar dacă ar ține, intervine prescripția. Să se ducă deci la dracul sau la Hyères și va fi uitată curînd intruziunea sa în lumea informațiilor !

Rousseau este, literalmente, în pragul libertății.

Și atunci ? Atunci sosește căpitanul Albert.

★

Romancierule, ne-am fi lipsit de opera ta : eroul principal trebuia să fie Albert și nu Rousseau. Cu mult mai pasionant este vînătorul decît prada ! De unde vine acest căpitan de cincizeci de ani, pe care unul dintre superiorii săi ni-l va descrie ca pe un maniac al contraspionajului. Cum a ajuns el la Securitate ? Ce slăbiciune ascunde el sub o mască pe care o vrea teribilă ? Și de ce vrîndu-se teribil, nu-și poate opri pornirile emoționale care fac ca interogatoriile sale să semene cu dragostea de sub mantia religioasă. (Ne va explica într-o zi, fiți siguri.)

Căpitanul Albert se află deci de la prînz în localul D.S.T. care l-a concovat pentru a-l anunța că afacerea sa își lua zborul. Este introdus în biroul comisarului Leopold, după ce cei patru l-au ascultat pe Rousseau povestind cum în două rînduri a schimbat o mărturisire pe un retur la Bagnolet. Căpitanul Albert își amuză auditoriul cu povestirea pitorescului său rechizitoriu și își proclamă certitudinea sa privind culpabilitatea lui Rousseau. Leopold îi propune o întrevedere cu acesta. Albert acceptă. Polițiștii îl introduc pe Rousseau, apoi se retrag discret, lăsîndu-i față în față pe Rousseau (bucuros sărmanul că-și reîntîlnește colegul de serviciu) și Albert, cel care sfarmă inimile, cel care stoarce lacrimi. După zece minute, polițiștii deschid ușa și se află în fața unui spectacol, pentru ei, insolit. Cei doi oameni sînt în picioare, Rousseau ținîndu-și capul pe umărul lui Albert și plîngînd ca un copil. Începem să ne dăm seama cam ce anunță aceste crize de plîns : păzea la mărturisiri !

Totul a început printr-o neînțelegere. Albert i-a reproșat sperjurul pe capul copiilor și nepoților săi. Rousseau, crezînd

că el face aluzie la mărturiile false, murmură printre sughițuri : „Da, e adevărat, nu trebuia s-o fac !". Dar Albert se gîndea la cea de-a treia declarație scrisă de Rousseau în care acesta afirmă că trădarea sa a încetat după 1959. El vede breșa deschisă și ocazia de a elimina supărătoarea prescripție. Pentru el Rousseau tocmai a recunoscut că a mințit și că, în fapt, colaborarea sa cu U.D.B.A. a fost continuată și după 1959. Trece deci la ofensivă în stilul care îi este caracteristic. Întrebat mai tîrziu va declara că n-a avut pentru Rousseau decît cuvinte calde și că s-a limitat la a face apel la sentimentele sale părintești. Cunoaștem acest cîntec. Hîrtie, stilou : iată mărturisirile. Confesiunea lui Rousseau durează o oră în prezența căpitanului Albert. Violent emoționat, scuturat de plînset, el mărturisește din nou că a trădat în Iugoslavia, apoi în România, apoi în Algeria și în sfîrșit la Paris, pînă în ziua arestării sale. Numai între 1959 și 1962, anul plecării sale la București, U.D.B.A. s-a abținut să-l folosească. Apariția căpitanului Albert a declanșat lui Rousseau o asemenea agitație nervoasă încît nici măcar nu și-a dat seama că polițiștii părăsiseră biroul, lăsîndu-l singur cu Albert. Și el va refuza mereu să dezică, în ciuda afirmațiilor incontestabile ale lui Leopold și Martin, și fără a înțelege chiar că aceste zece minute de „tête-a-tête" cu acest om atît de expert în trezirea sentimentelor paterne explică noua sa criză nervoasă. Căci Rousseau nu s-ar fi prăbușit decît în prezența căpitanului Albert și datorită abilității lui de a evoca drama familială. Faptul că apariția sa era suficientă pentru a aboli la el pînă și percepția fizică a mediului, demonstrează puterea de sugestie exercitată de colegul de serviciu.

Vom merge firește la București și la Bône, apoi vom reveni la Paris. Să lăsăm, pentru moment, cazul din Belgrad, despre care am vorbit deja prea mult.

★

Rousseau nu adaugă decît un detaliu la mărturisirile sale anterioare, dar acest detaliu are pentru acuzare avantajul că se confirmă declarația transfugului, conform căreia contactele dintre agentul recrutat și legătura sa avuseseră loc la Novi-Sad, la sediul secției Franța a U.D.B.A. Acuzarea dispune într-adevăr de un nou recrutat, pe Rousseau însuși. Dramaticul său „tête-a-tête" cu Albert l-a transformat. Pînă la această confruntare, nu se juca de-a mărturisirea. Își făcea confesiunile

cu un fel de fericire, fără a se îngriji de verosimilitatea lor, căci era ocupat numai de Monique, nu de el însuși. Întrevederea cu Albert îl conducea încă o dată la o mărturisire pentru D.S.T., în timp ce Rousseau îl văzuse apărînd ca un salvator, aceasta fiind dovada că e singur, că serviciul l-a renegat definitiv.

Sărmanul Rousseau ! Amintiți-vă imnul său de recunoștință pentru școala comunală; clubul sportiv, regimentul său: „Am învățat mult aici !". Totuși S.D.E.C.E. era cel care l-a ridicat mai sus decît a visat el vreodată, care i-a dat posibilitatea să pătrundă în lumea sus-pusă a ambasadelor, care a făcut din fostul cioban un vice-consul al Franței... „Serviciul ! Cînd ai zis asta, ai zis totul !", povestesc copiii săi. Serviciul îl renegă și caută să-l condamne pentru trădare, Rousseau este, în sfîrșit, redus la starea cînd îți dai silința să fii vinovat: un vinovat care dă satisfacție. „Colaboram realmente cu cei care mă interogau... va scrie el apoi. Făceam să-mi treacă prin cap tot ce putea să nu fie plauzibil. Aveam impresia că aceasta era mica mea șansă de salvare. Simțeam că devin vinovat. Toate acestea sînt foarte greu de explicat." Capete mai solide decît al său și-au dat această silință de la Koestler la London. Ne dăm seama de ce a clacat pînă la urmă, dar ar trebui să fi trecut prin filtrele teribilei alchimii la care a fost supus pentru a înțelege că el a sfîrșit prin a colabora cu cei ce-l anchetau, dîndu-le concursul său activ, semnalîndu-le slăbiciunea sugestiilor lor, inventînd detaliul „adevărat" care va duce mărturisirea la perfecțiune. Rousseau încearcă să facă plauzibile mărturisirile sale, dar în măsura în care îl ajută mijloacele sale intelectuale, din fericire pentru el inferioare celor ale lui London.

El adaugă deci la mărturisirile anterioare o întîlnire în casa din Novi-Sad, în cursul căreia i s-ar fi arătat fotografiile luate în timpul misiunilor sale și i s-ar fi proiectat un film de douăzeci de minute făcut la gara din Belgrad al cărui actor inconștient era Rousseau. Căpitanul Albert va face mare caz în fața judecătorului de instrucție de similitudinea dintre descrierea locurilor făcută de Rousseau și cea făcută de transfug, afirmînd că nu i-a descris lui Rousseau casa în cursul primelor interogatorii. Ce precizări făcuse transfugul ? Casa era scundă, aflîndu-se în apropierea unui mare magazin stil Prisunic, care este cel mai important din oraș, pe aceeași stradă cu un magazin de aparate de radio și televizoare. Să remarcăm mai întîi că e foarte normal ca Rousseau, după trei ani de ședere la Belgrad, să cunoască existența la Novi-Sad a localului U.D.B.A., care

ascunde secția însărcinată, între altele, să opereze împotriva spionajului francez, respectiv a secției S.D.E.C.E din ambasada Franței din Iugoslavia. De adăugat că, în decursul celor trei ani, de ședere acolo, Rousseau a trecut de vreo treizeci sau patruzeci de ori prin Novi-Sad, care se află pe marele ax rutier Belgrad — Zagreb. Să notăm apoi că la Novi-Sad, în 1958, toate casele erau scunde, nu era nici o construcție înaltă. Să remarcăm, în sfîrșit, că referirea la marele magazin este banală pentru că acesta se afla în centrul orașului, mai mult, el reprezenta chiar centrul. Cît despre magazinul de aparate de radio și televizoare, am verificat că prima emisiune experimentală de televiziune a avut loc la Belgrad la 28 august 1958, deci la trei luni după presupusa recrutare a lui Rousseau. Să credem oare că se propuneau receptoare locuitorilor unui mic oraș de provincie cu trei luni înaintea difuzării primei emisiuni experimentale ? Mai degrabă, căpitanul Albert a făcut încă o nesăbuință, uitînd că Rousseau nu putea să fi văzut receptoare de televiziune în vitrina magazinului, la data presupusului randez-vous din casa din Novi-Sad.

Apropo de data... Ne amintim că prima mărturisire a lui Rousseau situa recrutarea sa în 1957, iar cealaltă cu 18 luni mai tîrziu, în iunie 1958. Iată că cea de-a treia menționează „mai 1958". Curioase variații la un om cu o atît de bună memorie ! Cu atît mai mult cu cît în mai 1958 s-au petrecut cîteva evenimente memorabile, al căror ecou trebuie să fi ajuns pînă la ambasada Franței la Belgrad. Generalul Charles de Gaulle, alegînd această lună pentru revenirea la putere, îi furniza lui Rousseau un reper care trebuia să-l facă să evite greșelile.

Tot legat de dată deplîngem faptul că rămîne neexplicată și inexplicabilă perioada de trei ani în care U.D.B.A. s-ar fi dezinteresat de Rousseau. Cum să credem că U.D.B.A. nu l-a relansat între 1959 și 1962 ?

Cît despre locul recrutării și identitatea legăturii binențeles că nu se poate schimba nimic, date fiind declarațiile anterioare ale lui Rousseau. Astfel încît, în ciuda excelentului iluzionist Albert, șopîrlei vîrîte de el, îi lucesc solzii la lumina adevărului. Cu atît mai rău...

Să ne îndreptăm plini de speranțe spre București, Bône și Paris, asigurați fiind de colaborarea lui Rousseau, decis, în sfîrșit, să-și ia în serios rolul de fals vinovat.

Legătura prost tratată şi legătura inatacabilă

Hei ! Elev Rousseau, sîntem dispuşi să credem în buna dumneavoastră intenţie, dar la capitolul imaginaţie aveţi nota zero. Bătrînul dumneavoastră învăţător Dubois nu ar fi mîndru de fostul lui şcolar. Ne puneţi într-o mare încurcătură. Cum ? Vi se cere să spuneţi care era legătura dumneavoastră la Bucureşti şi în loc să vă daţi silinţa să construiţi portretul unei persoane imaginare, ni-l serviţi pe Maks Luburici. El are, evident, meritul de a exista. I-aţi vorbit deja despre el comisarului Martin cînd v-a cerut lista cu toţi iugoslavii întîlniţi de dumneavoastră după 1959. Probabil din acest motiv vă vine pe buze numele lui cînd vi se cere legătura dumneavoastră, el fiind, de asemenea, singurul iugoslav pe care l-aţi frecventat oarecum la Bucureşti. Dar cine vă obliga să desemnaţi un personaj autentic, cu o identitate şi biografie verificabilă ? Aţi fi putut foarte bine să spuneţi că legătura dumneavoastră era un domn între două vîrste, fumînd ţigări iugoslave, ale cărui nume şi funcţie nu le-aţi ştiut niciodată. Am fi fost cu atît mai satisfăcuţi de această imprecizie cu cît ea este obişnuită în materie : legăturile nu sînt personaje care-şi arată cartea de vizită. În schimb dumneavoastră ni-l oferiţi pe Maks Luburici. Frumos cadou !

El e corespondentul la Bucureşti al Agenţiei iugoslave de presă (Taniug), căsătorit, tată a doi copii, vorbind admirabil franceza, bun jucător de ping-pong şi agent al U.D.B.A. ! Dar agent la modul dezarmant. Tot Bucureştiul e „in secret". Românii sînt chiar iritaţi şi fac să apară în ziarele lor articole intitulate : „Pentru cine lucraţi exact, Maks Luburici ?", căci în ochii Securităţii, după „schisma" titoistă, un agent iugoslav nu valorează mai mult decît orice alt agent occidental. (Aceasta este valabil şi pentru alte democraţii populare.) El este supus aceloraşi măsuri de supraveghere informativă şi filaj ca şi alţi agenţi străini. În sfîrşit este tratat ca un adversar. Acesta ar fi, dacă l-am crede pe Rousseau, agentul public desemnat de U.D.B.A. drept legătură, preferindu-l agenţilor cu adevărat secreţi de care ea dispune la Bucureşti, el putînd să-l contacteze pe Rousseau fără riscul de a alerta Securitatea. Sîntem miraţi ! Am fi fost înclinaţi nă vedem în Maks Luburici un informator care se abţine — supravegheat cum este — să fie legătura unui vînat ce ar fi fost curînd compromis, contaminat. Hotărît

lucru, nu aveţi o mînă norocoasă în inventarea oamenilor dumneavoastră de legătură.

Luburici vă este prezentat la clubul diplomatic de către René Camarde, radiotelegrafistul S.D.E.C.E. (Milan Pavelici va fost adus de colegul dumneavoastră, Stalino. Să fie oare un frumos obicei între colegii S.D.E.C.E. de a-şi prezenta astfel viitoarea legătură ?). Faceţi cunoştinţă cu el, puţin după sosirea dumneavoastră la Bucureşti, în ianuarie 1962, aflaţi curînd că este de la U.D.B.A. şi, cum sînteţi un Rousseau responsabil, riguros şi bolnav de spionită, daţi buzna în biroul şefului dumneavoastră şi îi semnalaţi periculoasa familiaritate care există între familiile Camarde şi Luburici. Colonelul Faure vă linişteşte explicîndu-vă că faptul e lipsit de consecinţe întrucît Luburici este supus la o supraveghere din partea Securităţii române care îl neutralizează. Faure se abţine să vă mărturisească faptul că l-a autorizat pe Camarde să se împrietenească cu Luburici, pentru a obţine prin intermediul său informaţii privind relaţiile dintre Iugoslavia şi România.

Nu sînteţi deci decît pe jumătate convins de periculozitatea corespondentului de presă şi nu vă mai plecaţi urechea la cele spuse de prietenul dumneavoastră Lepère. Continuaţi să-l frecventaţi pe Camarde, unde întîlniţi adeseori familia Luburici care locuieşte de cealaltă parte a străzii, ca dealtfel şi familia Lepère ce stă în acelaşi bloc cu Luburici (e ceea ce se cheamă „Ghetoul diplomatic"). Duminica se întîmplă să plecaţi într-un grup vesel, francezi şi iugoslavi la un loc, la un picnic în admirabilele păduri care înconjoară Bucureştiul. Încă nu sînteţi căsătorit şi aceste ieşiri vă dau ocazia să scăpaţi de singurătate.

Picnicul, elev Rousseau, iată ce nu vă vom ierta în insolubila voastră lene spirituală, căci atunci cînd căpitanul Albert şi cei patru vă întreabă cum s-a operat reluarea contactului, le răspundeţi că Luburici v-a recuperat în mai 1962 în cursul unui picnic în pădurea de la Snagov. Am putea realmente crede că vă bateţi joc de ei şi de noi. La acest picnic participă : René Camarde, radiotelegrafistul S.D.E.C.E., soţia şi fiul său, soţii Lepère, ambii angajaţi la ambasadă ; familia Luburici şi cei doi copii ai săi, în sfîrşit dumneavoastă. Deci, sub nasul a patru francezi adulţi dintre care doi de la S.D.E.C.E., îndrăzneţul Luburici, cu marea sa etichetă de agent iugoslav prinsă pe spate, s-a gîndit să opereze reluarea contactului, cînd relaţiile stabilite de şase luni între dumneavoastră şi el i-ar fi permis foarte bine să vă facă o vizită acasă s-au să vă fixeze o întîlnire discretă. Lucru neobişnuit, nu ? Vă daţi seama că

lenea dumneavoastră vă aruncă în grotesc? Căci este lene: crezînd că Monique fusese recrutată într-un restaurant, ați situat prima dumneavoastră recrutare într-un restaurant perfect asemănător cu al ei și o plasați pe cea de-a doua la un picnic! Ca și cum U.D.B.A. ar amesteca invariabil informațiile cu gastronomia. Ca și cum U.D.B.A. și-ar fi făcut o dubioasă specialitate din recrutarea acrobatică practicată în public și chiar sub ochii adversarului.

Din grotesc, doamna Camarde ne duce la farsă, pur și simplu. Nu vă mai iubește Rosita Camarde (n-a acceptat recăsătorirea dumneavoastră — dar ce mă amestec eu!). Interogată de cei patru, ea declară că-și amintește perfect că v-a văzut discutînd separat cu Maks Luburici. V-ați ridicat amîndoi, v-ați îndepărtat vreo douăzeci de metri și ați discutat în sîrbo-croată timp de douăzeci de minute. De notat că ea este singura care menționează această discuție: nici soțul ei, nici familia Lepère nu-și amintesc nimic. Ea însăși, interogată de două ori de S.D.E.C.E. în legătură cu Rousseau, n-a amintit nimic în legătură cu acest episod. Este nevoie ca cei patru, dîndu-și silința să facă mărturisirile dumneavoastră să se lege, să vă dirijeze spre picnic pentru ca dumneavoastră să vă amintiți de conversația cu Luburici. Deci Rousseau s-a îndepărtat cîțiva pași pentru a se întreține cu Luburici în sîrbo-croată, limbă necunoscută familiilor Camarde și Lepère. Singura nenorocire, elev Rousseau, este că dumneavoastră nu vorbiți sîrbo-croata! Comandantul Le Bourre, șeful S.D.E.C.E. la Belgrad; Lereau, radiotelegrafistul S.D.E.C.E. la Belgrad; Vacher, secretară la ambasada Franței, toți sînt unanimi în a declara că erați complet incapabil să susțineți o conversație în această limbă (dealtfel, dumneavoastră recunoașteți cu modestie acest lucru). Avem în fața ochilor manualul pe care l-ați folosit în Iugoslavia. Acesta oferă fraze prețioase pentru viața cotidiană, dar credem că el nu v-a dat posibilitatea să aveți cu Maks Luburici conversația delicată pe care o presupune o reluare de contact după o întrerupere de trei ani. La Belgrad, U.D.B.A. vi-l delegase pe Milan Pavelici ce vorbea sîrbo-croata și biiguia franceza, ceea ce deja nu era comod și iată că la București vă trimite un Luburici vorbind perfect franțuzește, dar el alege sîrbo-croata, pe care dumneavoastră n-o cunoașteți, pentru a realiza faza cea mai periculoasă a misiunii sale. S-o lăsăm deci pe Rosita Camarde...

Dar să nu părăsim farsa, căci, atunci cînd cei patru și Albert vă întreabă de ce v-ați supus lui Maks Luburici, răs-

pundeți, luat din scurt, că el v-a reamintit de existența fotografiilor și a filmului făcut la gara din Belgrad și că a afirmat că vechile amenințări rămîn valabile. Sărmane Rousseau, reflectați puțin! Fotografiile și filmul țineau în Iugoslavia, dar nu mai țin în România! Securitatea își bate joc de ceea ce ați putut face cu trei ani înainte în cealaltă țară. Cît despre amenințări, ele sînt golite de substanță. Monique? Ea este la adăpost în Statele Unite. Scandalul legat de misiunile dumneavoastră? Încă o dată vă spunem, pe Securitate n-o interesează. Amenințarea cu lichidarea fizică? Scuzați-ne, dar avem sentimentul că Maks Luburici, tristă legătură, rău tratată, atacată pînă și în presă, are prea multă bătaie de cap cu Securitatea pentru a-și permite să-și agraveze situația, jucîndu-se cu pistolul. Hai Eugène, un efort — e totuși simplu! Maks Luburici nu putea să vă bage în jugul său, amintindu-vă în România de ceea ce făcuseți contra Iugoslaviei. Dimpotrivă, putea să vă pună cu botul pe labe, amintindu-vă la București ceea ce ați comis în Iugoslavia contra Franței. Ei, da! Iată ce v-ar fi spus el, dacă ar fi fost legătura dumneavoastră și dacă scena picnicului ar fi avut loc: „Rousseau ați trădat Franța timp de trei ani. Dacă nu executați exact instrucțiunile mele, șefii dumneavoastră vor fi încunoștințați de cele făcute de dumneavoastră la Belgrad și veți suporta consecințele trădării dumneavoastră!". Nu este așa mai eficace, mai rațional, mai satisfăcător pentru spirit, decît să ne îndrugați povestea cu fotografiile și filmul pe care le scoateți din sacul dumneavoastră, sperînd, în incredibila dumneavoastră lene, că tot ce ținea la Belgrad ține și la București? (Iertați-mă sărmane prieten: uit că sînteți după gratii de opt zile și că sînteți epuizat. Vă dați toată silința, sînt convins de asta. Firește că e mai ușor să cîntărești mărturisirile în situația mea decît în a dumneavoastră).

Cei patru sînt neliniștiți în fața datelor furnizate de dumneavoastră. Aici sînteți generos: furnizați totul sau aproape totul, chestionare trimise de Centrală, răspunsuri venite de la secția S.D.E.C.E. de pe lîngă ambasade, note de orientare politică și economică, fișă biografică asupra șefului secției S.D.E.C.E. O întîlnire din două în două săptămîni cu Maks Luburici, în general a doua zi după sosirea valizei diplomatice așa încît el să beneficieze de noutăți „proaspete". Contactele au loc în pădurile care înconjoară Bucureștiul.

Rousseau! În sfîrșit, Eugène, dacă nu aveți imaginație folosiți-vă măcar memoria. Amintiți-vă de epopeea din Româ-

nia, de filajul pe jos sau din mașină, de baletul Volgilor, Mercedesurilor, Pobedelor în jurul Renaultului dumneavoastră, de „duelurile“ cu șoferii de la Securitate, dumneavoastră jucîndu-vă cu Leica, iar ei cu parbrizul. Randez-vous-uri silvestre? Ce emoție pentru fauna acestor păduri antice, văzînd cum apar deodată cele două mașini ale dumneavoastră și alte trei ce se țineau în mod regulat de dumneavoastră și cele care se țineau după Luburici. Și ce făceau urmăritorii dumneavoastră în timpul conversației ? Ascultau cîntecul păsărelelor ? Se întrebau dacă o să țină mai puțin decît data trecută ? Vă spunem ceea ce s-ar fi întîmplat dacă lucrurile s-ar fi derulat cum le inventați dumneavoastră : ați fi rămas poate agent al U.D.B.A., dar ați fi devenit cu siguranță și un agent al serviciilor speciale române ! Securitatea română, la curent cu colaborarea dumneavoastră cu iugoslavii, ar fi acționat în maniera cea mai simplă din lume : v-ar fi amenințat că aduce la cunoștința șefilor dumneavoastră trădarea în favoarea U.D.B.A. Nefericitule ! Tu care cu greu inventezi o afacere plauzibilă cu iugoslavii, iată-te acum într-o complicație suplimentară cu românii ! Să părăsim deci, în grabă, aceste păduri prea populate și să căutăm locuri mai puțin periculoase ! Iată : „căsuțele poștale moarte“, de exemplu. Ele au fost inventate de treizeci de ani, fiind utilizate tocmai pentru a dejuca supravegherea atentă. Da, dacă Maks Luburici ar fi fost legătura de care afirmați, nu credeți că v-ar fi indicat cîteva locuri discrete, unde să strecurați fotografiile, urmînd ca el să le ridice apoi : covorul de pe scara dumneavoastră, sau rezervorul de apă de la un W.C. public, de exemplu ? Astfel, puțin sau nici un contact între dumneavoastră și un foarte mic risc de intervenție a Securității.

Dar nu ! Le declarați celor patru și lui Albert că l-ați întîlnit pe Luburici în pădure, din două în două săptămîni, din mai 1962 pînă în martie 1965, adică timp de aproape trei ani, fără a avea cel mai mic incident cu omniprezenta Securitate română. Totul este imbecil : personalitatea legăturii, locul reluării contactului, argumentele de constrîngere pentru colaborare, organizarea întîlnirilor...

Elev Rousseau, sînteți descurajant ! Vă trimitem în colțul clasei, să stați în picioare ! N-o să fiți niciodată un vinovat satisfăcător !

*

Să vorbim mai bine despre Simone, căreia îi vine rîndul să intre în scenă.

Destinul are mai multă imaginație decît omul. El i-a rezervat o viață plină de tragedii, ceea ce este, poate, un lucru obișnuit, însă de data aceasta e vorba de o viață în care s-au multiplicat mai mult decît de obicei semnele premonitorii, coincidențele frapante. Ne putem închipui această familie instalîndu-se înaintea războiului la doi pași de cazarma din Tourelles, care, nu este deocamdată decît o cazarmă ca oricare alta, dar în zece ani va deveni Centrala. Locuința — într-un imobil care, mai tîrziu, va fi repartizat subofițerilor de la S.D.E.C.E. Copiii care merg la școala comunală de pe Bd. Mortier. În timpul ocupației ei strigă — terorizați — injurii la adresa santinelelor germane care păzesc Tourelles. Christian, extremă dreaptă într-o echipă de fotbal al cărei stadion este chiar lîngă viitoarea Centrală. Și Rousseau nu este încă decît adjutant la biroul de recrutare din Paris, comis principal la Institutul de Statistică. Ai crede că destinul prevăzător și-a strîns dinainte actorii piesei care urmează a fi scrisă.

Tot la porțile Lillas-ului s-a născut Simone, la 4 iunie 1936. Copilăria ei se va desfășura deci la umbra cazărmii din Tourelles, fără însă ca această apropiere geografică să influențeze asupra angajării sale în slujbă, cum s-a întîmplat cu Rousseau. Tatăl lucrează noaptea într-un depozit. Mama îi crește pe cei trei copii. Sărăcie tristă, în timp ce în casa Rousseau sărăcia este veselă. Simone nu are decît șapte ani cînd viitorul ei soț devine capul unei familii numeroase. Nu e decît o diferență de vîrstă. Vedeți cum poate uneori destinul să-și dea silința ? Mama lui Simone — copil găsit — a fost adoptată de niște țărani din Anvergue ; decide să-și trimită fata la ei. Timp de doisprezece ani Simone va lucra la fermă și va păzi vacile, întocmai cum Eugène păzise oile. La sfîrșitul acestei perioade, tînăra fată pleacă din Lillas, la Paris. Are douăzeci de ani. Lucrează la uzinele Vereecke. Una din rude, fostă P.F.A.T. în armată, trecută apoi la S.D.E.C.E., o presează să vină să lucreze la S.D.E.C.E. „Vino la noi ! E, oricum, mai puțin obositor decît în uzină !“ La început ezită, temîndu-se că n-o să facă față (nu are decît un biet certificat de absolvire al școlii). Mai este și aureola impresionantă care înconjoară serviciile secrete. Apoi acceptă. S.D.E.C.E. o angajează ca „agent de birou“. În 1962 cîștigă șaptesute de franci pe lună. E repartizată la ser-

6

viciul personal, unde are acces la toate fișele membrilor S.D.E.C.E. conținind numele, adresa, situația familială, fotografia, gradele militare, eventualele studii universitare, precum și toate etapele carierei profesionale. Teama care o reținuse în pragul serviciului secret nu intîrzie să se risipească : în trei ani ea nu va fi supusă la nici un control, nu va fi niciodată percheziționată la ieșirea din cazarmă. Ar putea să iasă cu o poșetă plină de fișe, fără ca cineva să se sesizeze.

La intoarcerea din Iugoslavia, Rousseau lucrează și el la serviciul personal. „Cind am intrat in «cutie» (adică la S.D.E.C.E.) mi s-a spus : «O să te măriți cu domnul acela!». La început m-am amuzat. Dar apoi, după ce am început să-i apreciez caracterul, nu m-am mai gîndit la diferența de vîrstă." Ea vede în Eugène un om liniștit, solid, atașat de ai săi. Un om pe care poți conta. Și intotdeauna bine dispus. O făcea să descopere ceea ce nu cunoscuse niciodată : veselia.

In 1960 mama lui Simone se îmbolnăvește de cancer. Nu se mai întîlnesc deloc in afara cazărmii, Simone stind mereu la căpătiiul bolnavei. Aceasta moare la sfirșitul lui 1961, dar Rousseau pleacă la București în ianuarie 1962. O revede pe Simone in timpul concediului său anual, în luna august a aceluiași an. Puțin după aceea ea ii scrie că mai este capabilă să facă copii. El ii răspunde printr-o cerere în căsătorie. Stabilesc să aibă o intilnire la jumătatea drumului dintre Paris și București. Ne place că fostul cioban și fosta îngrijitoare de vaci au ales Viena imperială pentru a fixa modalitățile căsătoriei lor. Mariajul are loc la 8 decembrie 1962 la primăria din Lillas. Simone își dă demisia de la S.D.E.C.E. și pleacă în România cu soțul ei.

Bucureștiul este o incintare ! Exaltante „misiuni turistice" ; nașterea lui Martine ; clubul diplomatic... Într-o seară, în micul apartament din Bagnolet, am privit împreună cu sărmana Simone zecile de invitații la recepție trimise familiei Rousseau de ambasadorii S.U.A., U.R.S.S., Marii Britanii și altor state.

Viața turistico-mondenă se încheie în mai 1965, odată cu reintoarcerea la Paris. Rousseau, care se aștepta să fie repartizat la Centrală pentru o perioadă de încă trei ani, are plăcuta surpriză de a i se propune trimiterea la Bône, unde antena S.D.E.C.E. nu mai are titular. La 17 noiembrie 1965, pleacă în Algeria împreună cu Simone și Martine. Vor sta aici aproape trei ani.

Trei ani de calmă fericire sub soarele mediteranean. Au la dispoziție un apartament confortabil, fac excursii prin țară, își primesc cu plăcere copiii în timpul vacanțelor.

Nici un fel de viață mondenă, pentru că numai Franța are reprezentanță diplomatică la Bône. Și nici „misiuni turistice", spre marele regret al lui Simone, care are nostalgia curselor de urmărire cu șoferii de la Securitatea română. Oficial Rousseau este vice-consul ; semnează pașapoarte și acte de identitate. Sub această acoperire el organizează, cum era de așteptat, munca sa de informații, Rousseau fiind șeful antenei și singurul reprezentant al S.D.E.C.E. la Bône.

Ca întotdeauna, superiorii lui sînt incintați de activitatea sa. Unul dintre ei ne va spune : „Făcea foarte bine ceea ce trebuia să facă, dar nu avea nimic de făcut !".

Concetățeni, am oferit trei frumoși ani unui cuplu periculos ! Claude Blou, care, venerîndu-l pe bunicul său, îi spune soției sale : „El zice că e spion ! Bine, nu vreau să-l contrazic. Dar mărturisește că asta te face să rîzi !" Cuplul Blou face excursii în Sahara, iar vîntul puternic al deșertului mătură îndoielile gentilului ginere...

Un singur incident notabil tulbură această viață liniștită. In vara anului 1968 Eugène Rousseau, totdeauna responsabil riguros și bolnav de spionită, declanșează un îngrozitor tărăboi din cauza unui algerian adăpostit la consulat din motive neclare. Omul, care a petrecut șaptesprezece ani de închisoare în Franța înainte de a fi expulzat, reprezintă un risc de securitate. Se ceartă cu consulul, agită Parisul și Algerul, obținind în final cîștig de cauză. Să notăm că dacă el este omul de legătură, cum se zice, este o stîngăcie din partea sa să elimine un atît de ideal țap ispășitor pentru cazul cind s-ar descoperi vreo fugă la consulatul din Bône.

Această furtună izbucnește și se liniștește chiar înaintea plecării sale : la 6 septembrie 1968 se reîntoarce la Paris. Înainte de a reintra în biroul din Saussaies, unde un an mai tîrziu își dă silința să facă o bună impresie de agent în fața celor patru și a lui Albert, să aruncăm o privire asupra unei scene a cărei fotografie o avem în fața ochilor. Ea marchează apogeul vieții publice a lui Rousseau. Este vorba de împărțirea premiilor intr-o școală din Bône. O estradă drapată în alb, un drapel, personalități. În centru, Eugène Rousseau, vice-consul al Franței. E îmbrăcat intr-un costum negru, cămașă albă, cravată de culoare închisă. Aplecat în față, remite trei frumoase cărți unei tinere algerience durdulii. Printre personalitățile unele

par să fie cu gîndul în altă parte, nu însă și Rousseau. Radiază de o fericire gravă. Pe stradă nu se află eroul „misiunilor turistice" și al spionajului, ci școlarul de odinioară, adjutantul care mergea la cursurile serale, bravul om care și-a crescut cu greu cei șase copii. Îl privim împărțind premiile și știu că se gîndește la micul cerșetor de altă dată căruia preotul îi spăla picioarele în joia sfîntă ; la școala comunală unde mergea cînd Emile îi lăsa perechea de saboți. Domnule învățător Dubois, mi se pare că puteți fi mîndru de elevul dumneavoastră, Rousseau !

★

Să revenim la Soussaies. După ce a descris într-o manieră deplorabilă ceea ce, chipurile, a fost colaborarea sa cu Maks Luburici la București, Rousseau povestește că în martie 1965, cu puțin înaintea reîntoarcerii sale în Franța, a convenit reluarea contactului la Paris cu un emisar al U.D.B.A. Întîlnirea este prevăzută pentru începutul lui decembrie 1965. Ea va avea loc în Piața Madeleine. Emisarul va fi îmbrăcat într-un pardesiu gri și va purta o pălărie maron cu boruri mari. Va ține în mîna stîngă o pereche de mănuși și săptămînalul „Paris Match". Dacă întîlnirea este ratată ea va fi reprogramată a treia zi, apoi din nou a treia zi, și așa mai departe.

Haideți, progresăm ! Toate astea sună corect. Un detaliu ne jenează : faptul că reluarea contactului a fost pusă la punct de către Luburici și nu de către agentul parizian al U.D.B.A. Într-adevăr, cel care organizează randez-vous-urile este legătura locală, care-și asigură astfel maximum de securitate (nimic nu-i dovedește că agentul n-a „virat-o" sau n-a fost demascat de contraspionajul advers !). De exemplu, este probabil ca agentul parizian să nu fi ales, pentru a-l aștepta, pe Rousseau, Piața Madeleine care este la doi pași de strada Soussaies și unde se expune deci la întîlniri neplăcute. Dar este o critică de detaliu și admitem că cei patru s-au putut declara satisfăcuți de această versiune. Dar nu pentru mult timp. Căci Rousseau, după ce scapă de criza nervoasă, va declara că a inventat totul, alegînd Piața Madeleine numai pentru motivul că acolo se afla banca sa, La Société Générale, agenția B și că i se întîmpla să se oprească puțin în această piață după ce a depus sau și-a retras banii. Se va verifica că are efectiv un cont la La Société Générale, agenția B și versiunea, dintr-o dată pierde mult din verosimilitate. Contrar tuturor regulilor admise și

practicate de către toate serviciile de informații din lume, randez-vous-ul ar fi trebuit să fie pus la punct de către agent și nu de către legătură. Dar să o admitem, conform principiului că orice regulă are o excepție... Există prea multe breșe enorme în teza acuzării ca să insistăm prea mult asupra unei fisuri așa de mici.

Piața nu va adăposti dealtfel întîlnirile dintre emisarul U.D.B.A. și agentul S.D.E.C.E., pentru că Rousseau, în loc să fie repartizat la Centrală, se vede expediat la Bône. În decembrie 1965, data prevăzută pentru reluarea contactului, el este de o lună în Algeria !

Dar, în primăvara lui 1966 (nu mai știe dacă în martie sau aprilie), primește la Bône un telefon din Alger. Interlocutorul îi amintește de Maks Luburici și îi fixează o întîlnire la hotelul „Nice", în apropierea consulatului francez. Rousseau este primit de un personaj care se prezintă sub adevăratul său nume Zarko Odrak, consilier cultural la ambasada Iugoslaviei din Alger. (Ne plac legăturile acestea care își declină identitatea atunci cînd nimic nu le forțează s-o facă. U.D.B.A. se remarcă aici printr-o franchețe excepțională, la limita incredibilului !) Odrak îl anunță pe Rousseau că așteaptă de la el o supunere absolută. Rousseau încearcă să protesteze, dar este adus la tăcere cu amenințarea deja utilizată de două ori. Să vă mai repetăm inutilitatea unei asemenea amenințări care, inoperantă pînă și în Iugoslavia, devenise derizorie în România și rămîne la fel de derizorie și în Algeria ? Odrak precizează că informațiile culese de șeful antenei nu-l interesează — Rousseau va continua deci să culeagă informații în exclusivitate pentru S.D.E.C.E. În schimb, legătura iugoslavă cere să i se transmită toate informațiile primite de Centrală, privind activitatea lumii a treia în Algeria. Scuzați-ne puțin ! Nu prea înțelegem ce înseamnă asta ! Ne întrebăm ce material privind activitatea lumii a treia în Algeria ar fi considerat Centrala util să-i fie comunicat valorosului său șef de antenă din Bône ? Observăm că corespondența de serviciu primită de Rousseau era considerată atît de puțin confidențială încît nu era codificată și că în ultimul an era trimisă pe cale obișnuită fără precauții speciale. Constatăm că antena din Bône ocupa un loc atît de neînsemnat în dispozitivul de informații francez încît va fi suprimată pur și simplu după plecarea lui Rousseau. Dar, în sfîrșit, fapt este că acesta mărturisește că a transmis informații despre lumea a treia, precum și despre mai mulți ofițeri ai S.D.E.C.E. — la post în Alger — printre care căpi-

tanul Albert! Contactele au loc, în general, din două în două
luni, la hotelul „Nice", loc discret, care scapă obișnuitelor
noastre critici. Cît despre Zarko Odrak, el este, în sfîrșit, le-
gătura perfectă, inatacabilă. N-are nimic din Milan Pavelici
sau Maks Luburici. E un „domn" al spionajului pe care îl prac-
tică cu succes de peste douăzeci de ani. O singură pată în pal-
maresul său : în 1952, fiind la post la Budapesta, a fost expulzat
pentru că a exagerat „puțintel" (acest lucru confirmă cele spuse
mai sus privind relațiile ostile — la vremea respectivă — dintre
serviciile speciale iugoslave și cele ale altor țări din Est). La
ora cînd scriem aceste rînduri, el operează sub acoperirea de
ministru plenipotențiar, ceea ce nu-i puțin lucru și dă măsura
importanței personajului. Un personaj atît de mare încît ne
putem întreba dacă el ar fi catadicsit să facă cincisprezece că-
lătorii la Bône pentru a-l întîlni pe neînsemnatul șef al antenei
locale a S.D.E.C.E. ? Dar de ce să șicanăm și să găsim mireasa
prea frumoasă, cînd Rousseau își dă, în sfîrșit, silința să-și
aleagă o legătură care să nu fie de loc prea neplauzibilă?

Hei, a fost selecționat pentru el! Cei patru vor face în
consecință o dezvăluire onestă. Albert este cel care supărat
fără îndoială de alegerea dezastruoasă al lui Milan Pavelici, a
hotărît să nu-l mai lase să improvizeze pe neîndemînatecul Rou-
sseau. Cînd acesta din urmă începe să evoce șederea sa la Bône,
Albert îi suflă : „În Algeria legătura era Zarko Odrak, nu-i
așa ?" „Bine, fie, Odrak ?" (Rousseau crede că trebuie să adauge
că legătura i s-a prezentat sub adevăratul nume, ceea ce este
absurd).

Întîlnirile la hotelul „Nice" se desfășoară pînă la reintoar-
cerea lui Rousseau în Franța. Puțin înaintea plecării sale, în
iulie 1968, se pune la punct o reluare de contact la Paris.
Rousseau, totdeauna partizanul efortului minim în materie de
mărturisiri vine iarăși în Piața Madeleine, cu perechea de mă-
nuși și săptămînalul „Paris Match". Singurele deosebiri sînt că
emisarul nu va avea nici pălărie, nici pardesiu. Întîlnirea este
fixată pentru 3 noiembrie, ora 18.

Să nu părăsim pămîntul algerian, fără a vă promite o
surpriză din cele mai savuroase, privindu-i pe Zarko Odrak și
Maks Luburici.

Mare final la Foiles-Tourelles

La 3 noiembrie, ora 18, Rousseau se învîrtește prin Piața Madeleine (cel puțin așa povestește el celor patru) și repereazǎ un pictor care corespunde semnalmentelor prevăzute. Îl abordează și îl anunță că vine din partea lui Zarko Odrak, la care emisarul își spune numele, dar murmurîndu-l, așa încît îi scapă lui Rousseau. Cei patru, venindu-i în ajutor, îi arată o fotografie a lui Vid Pogorelec, consilier al ambasadei Iugoslaviei și agent patentat al U.D.B.A. Rousseau îl recunoaște și confirmă că numele murmurat seamănă într-adevăr cu Pogorelec. Legătura repetă eternele amenințări care au asupra agentului efectul obișnuit. Rousseau consimte să transmită informațiile pe care le primește în noile sale funcții. Acum este repartizat la biroul „Orientul Mijlociu I" din Centrală. Pogorelec îl chestionează, de asemenea, asupra vieții private a vreo șase colonei din S.D.E.C.E. ; vrea să știe dacă au amante. Rămîne stabilit să se întîlnească în a doua jumătate a lui ianuarie, cu care ocazie Rousseau va aduce informațiile.

Această a doua întîlnire are loc în Bazarul de la Hôtel de Ville. Cei doi se întîlnesc la subsol la ora 16,30, apoi urcă la barul de la ultimul etaj. Rousseau îi explică lui Pogorelec că este prea nou în funcție pentru a putea scoate buletinele de informații ; de asemenea, îi va trebui cîtva timp pînă a cunoaște viața privată a noilor săi șefi. Pogorelec este de acord și fixează o nouă întîlnire pentru luna următoare.

Aceasta are loc la raionul de confecții bărbătești de la „Belle Jardinière". De astă dată Rousseau îi poate oferi un plic cu cîteva buletine provenind din Orientul Mijlociu. Pogorelec cere din nou informații asupra amantelor.

Cea de-a patra întîlnire are loc la sfîrșitul lui aprilie, la raionul librărie de la „Magasins Réunis" din Piața Republicii. Rousseau îi dă un plic legăturii sale.

A cincea întîlnire are loc, la sfîrșitul lunii mai, pe cheiul metroului „Châtelet", direcția „Mairie des Lillas". Pogorelec primește un nou plic, nu pune nici o întrebare în legătură cu amantele și fixează noul contact pentru douăzeci iunie, ora 17,30, la intersecția Bd. Magenta cu o stradă ce trece prin fața Gării de Est.

Aceasta cea de-a șasea și ultima întîlnire se desfășoară într-o manieră neobișnuită. Abia sosit, Pogorelec îi ordonă lui Rousseau să meargă la braseria „La Strasbourgeoise". Îl întîl-

nește aici peste cinci minute și îl anunță că trebuie să se aștepte la mari neplăceri. Rousseau îi cere explicații, dar celălalt răspunde printr-un gest evaziv și îi cere să nege tot ce i se va reproșa, altfel familia sa și el însuși putînd să aibe de suferit. Stabilesc să se întîlnească la 3 iulie, ora 18, la colțul Bd Filles-du-Calvaire cu Piața Republicii.

Rousseau nu poate, evident, să meargă la 3 iulie, întrucît se află cu Albert și Dalmance în localul Securității.

El recunoaște că a transmis vreo 20—25 buletine de informații provenind de la posturile S.D.E.C.E. din Orientul Mijlociu. Neputînd să le fotocopieze, îi remitea lui Pogorelec documentele originale (declară, în schimb, că a dat fotocopii legăturilor sale din Belgrad, București și Bône). Mărturisește, de asemenea, că a dat informații despre viața personală a mai multor șefi ai săi. Susține în continuare că nici Zarko Odrak și nici Vid Pogorelec nu i-au propus bani și că U.D.B.A. s-a abținut să-l contacteze între 1959 și 1962.

Acestea sînt mărturisirile lui Rousseau despre ceea ce ar fi fost colaborarea sa cu serviciul secret iugoslav în cursul ultimului său an la S.D.E.C.E. Nouă ne revine sarcina să le facem analiza critică. Țineți-vă deci bine!

*

Rousseau se reîntoarce din Algeria la 16 septembrie 1968, la un an după presupusele dezvăluiri ale transfugului și atunci cînd Albert pretinde că l-a identificat de peste șase luni ca fiind singurul agent al postului din Belgrad care corespunde semnalmentelor furnizate. Admitem că S.D.E.C.E., din lipsă de mijloace de investigare în Algeria, nu a putut surprinde întîlnirile de la hotelul Nice. Dar iată că agentul se întoarce la tîrlă, pentru a lucra sub ochii Securității și în ghearele ei. Este ocazia mult rîvnită pentru a-l prinde în capcană. Rousseau va fi supravegheat informativ-operativ, zi și noapte. Este supravegheat, dar zadarnic. Cele șase întîlniri cu Pogorelec trec neobservate. Dispariția buletinelor de informații nu este descoperită. Albert va trebui să recunoască încurcat că toate filajurile precum și urmărirea lui informativă au fost zadarnice. De cine își bate joc? Vor să ne facă să credem că Securitatea este incapabilă să-și fileze corespunzător propriul om, cînd cel mai novice dintre inspectorii proaspăt ieșiți din școala de poliție cunoaște deja această treabă elementară intrînd în siguranță? Avertizată asupra trădării acestui om, este incapabilă să-l prindă

asupra faptului? Farsa este și mai grosolană cînd un eminent colonel din Tourelles încearcă să facă din Rousseau al nostru un James Bond, pretinzînd că acesta, grație faptului că a lucrat mulți ani în străinătate, practica cu virtuozitate metodele puse la punct de S.D.E.C.E. pentru dejucarea filajului. Aiurea! Știe și el, știm și noi ce bine scăpa de filaj virtuosul nostru agent pe care U.D.B.A. l-a fotografiat în timpul misiunilor în Iugoslavia! Și filmul care spuneți că ar fi fost turnat la gara din Belgrad? Alții îl filmează și-l fotografiază pe Rousseau din toate pozițiile, dar voi nu-l puteți urmări prin marile magazine pariziene? Neplauzibil! Alegeți: ori sînteți niște incapabili care trebuie să fiți dați urgent afară în interesul Securității naționale, sau n-ați reușit să-l surprindeți pe Rousseau asupra faptului pentru că nu aveați ce surprinde, el fiind nevinovat. Sau nu a fost supravegheat și atunci trebuie admis că ceea ce s-a spus la ancheta preliminară a fost minciună. Sîntem înclinați să credem că Rousseau n-a fost considerat suspect și nu a fost filat, judecînd după postul încredințat la S.D.E.C.E. Iată un om care vă vine din Algeria cu clopoțelul leprosului, simptomele holerei, stigmatul ciumei, într-un cuvînt, unul care este aproape sigur un agent: îl veți neutraliza, nu-i așa? Decideți să-i încredințați sarcini secundare, cum ar fi inventarul materialelor sau întocmirea listelor cu concediile personalului? Îl puneți acolo unde trădările sale nu riscă să impieteze asupra serviciului? Nicidecum! Dimpotrivă, tocmai la întoarcerea de la Bône, Rousseau ajunge la cele mai mari responsabilități pe care le-a avut vreodată la S.D.E.C.E. Este numit redactor la secția Orientul Mijlociu I. El este cel care decide, după citirea buletinelor de informații, ce merită să fie difuzat și care autorități guvernamentale vor intra în posesia materialelor. Să se înțeleagă bine: în anul 1968 cînd conflictul arabo-israelian amenința să aprindă lumea, tocmai Eugène al nostru — însărcinat cu Irakul, piesă capitală în Orientul Mijlociu — întocmește sintezele de la care va porni guvernul francez în stabilirea politicii sale. Sărmanul guvern! Și sărmanul Rousseau! El refuză la început aceste funcții care îi depășesc cultura, capacitatea. Declară că nu cunoaște nimic despre Orientul Mijlociu, în general, și despre Irak, în special, nici măcar nu știe unde vine pe hartă! El subliniază că la un an pînă la pensie n-are rost să i se dea asemenea sarcini. Dar voi i le impuneți. Decizie consternantă chiar dacă Rousseau nu este bănuit. Dacă este, decizia e nebunească. Cum puteți desemna pentru ase-

menea funcții un om asupra căruia apasă cea mai gravă suspiciune ? Fără a fi cituși de puțin încurcați de această contradicție, declarați la anchetă că Rousseau era atit de bine notat incit nu exista nici un motiv să nu-l numiți redactor pentru Irak...

Să incercăm să băgăm această mare dezordine într-o logică elementară ! Dacă Rousseau este bănuit nu este plauzibil să i se fi încredințat o asemenea responsabilitate și să nu fie demascat în urma supravegherii operative și urmăririi informative. Dacă nu este bănuit, numirea e admisibilă, chiar dacă se cere prea mult de la el. Dar dacă el nu este bănuit nici în 1968, nici în 1969, cum rămîne cu faimoasa anchetă a căpitanului Albert, care spune că a fost informat din 1967 în legătură cu denunțul transfugului și afirmă că de șase luni a pus degetul pe Rousseau ? Să credem că Albert ne vinde gogoși, că minte D.S.T., pe judecătorul de instrucție, justiția ? Era deci exact visul nostru, care ne arată un transfug plăsmuit de imaginația sa ? Ah, căpitane Albert, ce n-am da să vă avem în fața noastră o oră, o singură oră, să vă promitem că nu vă facem să plîngeți...

Șase întîlniri, din care prima la data de 3 noiembrie 1968, la ora 18. Cînd Rousseau lansează această dată, cei patru se bucură, fără îndoială pentru că, în sfîrșit, mărturisirile capătă precizie. Satisfacție de scurtă durată : la 3 noiembrie 1968 era duminică, zi de adunare obișnuită a clanului Rousseau. În acea duminică se sărbătorea plecarea lui Eliane și a soțului său, care urma să aibă loc săptămîna următoare. Rousseau a petrecut toată ziua în compania lui Eliane, Nicole, a soților și copiilor lor. Verificările efectuate de D.S.T. demonstrează că la ora 18, adică în momentul cînd trebuia să fie în Piața Madeleine, el privea la televizor cu familia sa. Păcat : o singură dată Rousseau și-a dat silința să facă mărturisiri precise și ghinionul face ca acea zi să fie duminică...

Cît despre legătura pe care n-a putut-o intîlni la 3 noiembrie, Rousseau o descrie ca pe orice legătură : incoloră, inodoră, anonimă. Îi vine foarte greu să numească un iugoslav, nu cunoaște nici unul la Paris, în timp ce la Belgrad îl cunoștea pe Milan Pavelici, la București, pe Maks Luburici, iar pentru Bône, căpitanul Albert îi furnizase obligatoriu pe Zarko Odrak. Cînd cei patru îi arată fotografia lui Vid Pogorelec, bonomul își dă asentimentul : el este ! Pogorelec era numele murmurat de necunoscut. Mereu această înclinație bizară a agenților U.D.B.A. de a-și declina identitatea...

Următoarele cinci intîlniri se desfășoară în locuri diferite
și au ca trăsătură comună faptul că au loc numai după-amiază.
Trebuie menționat că Rousseau are obligația de a-i cere șefului
său o autorizație excepțională de ieșire pentru fiecare intîlnire.
Fără complexe, pleacă de la Centrală, cu documentele sub braț
și merge să-l intîlnească pe Pogorelec într-un mare magazin.
Și în ciuda acestei complezențe, cei de la Securitate îi pierd
urma ! Un virtuos, intr-adevăr... Căpitanul Blondin, șeful biroului Orientul Mijlociu I, va declara că-și amintește că Rou-
sseau îi cerea cam o dată pe lună autorizația de a părăsi biroul.
Este aceasta o dovadă a realității intîlnirilor ? Verificările D.S.T.
nu intîrzie să demonstreze că Rousseau a folosit aceste după-
amieze pentru o intîlnire cu notarul său (la 23 mai) pentru a
pune la punct vînzarea locuinței din Bagnolet ; pentru vizite (3
și 27 februarie, 20 aprilie, 21 mai) la biroul vămii, deschis pînă
la 16.30, pentru a vămui mașina ; pentru două vizite la ser-
viciul minelor, tot pentru autoturism. Iată socoteala...

Cît despre locul unde ar fi avut loc contactele, trebuie
să constatăm că ele au fost alese, contrar tuturor uzanțelor,
de către agent și nu de către legătură. Toate sînt situate pe
marele ax de circulație al lui Rousseau, care este linia de
metrou nr. 11 Mairie-des-Lillas-Châtelet. S-a vorbit deja de
pălăria pe care Rousseau a căutat-o zadarnic în prăvăliile din
Bagnolet și Lillas, nici un articol nefiind pe măsura capului
său. Ce face Rousseau ? Ia metroul nr. 11, coboară în stația
Republicii și găsește o pălărie pe măsură la Magasins Réunis
din Piața Republicii. În acest loc familiar va situa Rousseau
cel de-al patrulea randez-vous. Tot după întoarcerea de la Bône
are nevoie de o piesă pentru fixarea piciorului unui dulap. O
caută fără succes la Bagnolet. Ce să facă ? Ia metroul nr. 11,
coboară la stația Hôtel-de-Ville și găsește piese la bazarul din
Hôtel-de-Ville. Aici va alege el locul pentru cel de-al doilea
randez-vous, chiar la subsol unde se vînd scule. După trei
luni de soare mediteranian, trebuie să-și pună la punct o garderobă adaptată rigorilor iernii franceze. Unde o caută ? La
„La Belle Jardiniere", care este la doi pași de stația Châtelet,
la capătul liniei de metrou nr. 11. La raionul confecții pentru
bărbați de la „La Belle Jardiniere" ar fi avut loc cea de-a
doua intîlnire, iar cea de-a cincea, pe cheiul stației Châtelet,
direcția Mairie-des-Lillas. Pentru cea de-a șasea intîlnire și ultima, putem fie să coborîm în stația Republicii și să mergem pînă
la Brasserie Strasbourgeoise, în fața Gării de Est, fie să
schimbăm linia de metrou în stația Republicii și să coborîm

la Gara de Est. Familia Rousseau, cînd mergea la Brasserie Strasbourgeoise o lua pe jos, pe Bd. Magenta. Pentru întîlnirea fixată pentru 3 iulie, întîlnire care n-a mai avut loc, nu era nevoie de nici o deplasare pe jos, însă există o mică dificultate : această întîlnire a fost fixată la colțul Bd. Filles-du-Calvaire cu Piața Republicii. Or, acest colț nu există în Piața Republicii, confundînd Bd. Temple, cu Bd. Filles-du-Calvaire. Iată, deci, o manieră nepăsătoare de a organiza contactele !

Pe scurt și în conformitate cu o înclinație care ne este de acum familiară, Rousseau, obligat să situeze contactele cu Pogorelec, s-a mărginit să le înșire de-a lungul liniei de metrou nr. 11, în magazinele unde făcea cumpărături cu soția și la braseria unde mergeau uneori să prînzească. E mult mai simplu așa !

Nu vom părăsi capitolul întîlnirilor fără a ne delecta cu cea de-a șasea, care este o bijuterie în harababura mărturisirilor lui Rousseau. Din Iugoslavia pînă în Algeria, trecînd prin România, navigăm în incoerență, eșuăm în incredibil și burlesc. Dar cu cea de-a șasea întîlnire depășim toate limitele ridicolului. Este realmente o apoteoză a grotescului. Pogorelec și Rousseau stau cu cîte o bere în față, la o masă în Brasserie Strasbourgeoise. Legătura îl anunță pe agent că trebuie să se aștepte la necazuri foarte mari, dar că va trebui să nege, să nege mereu.

Pogorelec este deci la curent cu ancheta și arestarea iminentă a lui Rousseau ? Sîntem consternați căci, după cum mărturisește însuși căpitanul Albert, doar trei-patru ofițeri superiori de la S.D.E.C.E. sînt informați în legătură cu afacerea Rousseau. Deci, dacă luăm drept bune mărturisirile lui Rousseau, înseamnă că cineva din conducere a „ciripit". Printre cei trei sau patru eminenți ofițeri ai Serviciului de informații francez, ar exista un agent de o cu totul altă anvergură decît redactorul de la biroul Orientul Mijlociu I. Ce istorie ! Dar atunci n-o mai înțelegem pe U.D.B.A. Cum ? Are în persoana acelui agent o sursă miraculoasă de informații, a reușit ceea ce toate serviciile secrete visează — o pătrundere în conducerea organizației adverse — și va compromite acest succes pentru a salva un agent atît de mediocru ca Rousseau, un agent care, aflat la trei luni de ziua pensionării n-o va mai informa decît despre cum e vremea la Hyères ? Căci cum și-ar închipui U.D.B.A. că o să reziste Rousseau la durele interogatorii care îl așteaptă ? Îl cunoștea pe Rousseau de zece ani de cînd îl dirijează. De zece

ani l-a strunit cu amenințări derizorii. A reușit să-l facă să creadă că va lovi cînd și cum voia în România, Algeria, Franța. Ar pune ea în miini atît de slabe soarta celui mai prețios informator al ei ? Ar conta ea atît de mult pe tăcerea lui Rousseau ? Ar fi ea atît de sigură că acesta nu va vorbi despre avertizarea făcută de Pogorelec, fapt ce ar pune imediat în mișcare Securitatea ? Și în ce scop ? Nu prea vedem în ce măsură punerea în gardă făcută de agent l-ar putea salva pe Rousseau. Dimpotrivă, ea riscă să-l înnebunească și să-l determine să facă prostii. Dacă l-ar sfătui să se salveze, să dispară, am mai înțelege. Dar nu : Pogorelec, degustîndu-și berea, se mulțumește să-i facă cunoscută amenințarea care-l paște fără a-i spune mijlocul de a se eschiva. O lovitură de spadă în apă pentru Rousseau. O lovitură de spadă mortală pentru informatorul sus-pus. Faimoasă nerozie !

Mai mult chiar : acestui agent amenințat Pogorelec îi fixează o nouă întîlnire pentru trei iulie. Bravo pentru curajul său. Rousseau urmează să fie arestat de la o zi la alta, dar asta n-o împiedică pe legătură să meargă la 3 iulie la întîlnire unde va avea toate șansele să fie așteptat de polițiștii de la D.S.T. Asta nu mai înseamnă să intri într-o cursă de șoareci ci să intri cu miinile goale în cușca leilor. Iugoslavii ăștia sînt nebuni ? Știți ce am face dacă am fi Pogorelec ? Ce ar face orice legătură care se îngrijește cît de cît de securitatea sa ? I-am da lui Rousseau o bucată de cretă, i-am ordona s-o folosească în Piața Madeleine. O cruce pe zid, dacă totul este în regulă, și un cerc, dacă drama plutește în aer. Astfel am fi informați despre soarta sa, fără a risca să cădem în miinile contraspionajului francez. Profesioniștii de la D.S.T. o știu atît de bine încît îl vor întreba în mai multe rînduri pe Rousseau dacă este sigur că Pogorelec nu i-a indicat cutiile de scrisori „moarte".

Perfect burlesc și incredibil, episodul celei de-a șasea întîlniri nu este totuși inexplicabil în stadiul de concepție. O vom afla în cursul anchetei judiciare. Această capodoperă este semnată de Albert și Rousseau. Cînd Eugène Rousseau tocmai vorbea despre ultima sa întîlnire cu Pogorelec, Albert îl întrerupe pentru a-l întreba dacă n-a observat vreo schimbare în atitudinea legăturii sale. Întrebarea era obișnuită, fără substrat, însă Rousseau om de bună-credință, care se străduiește să facă verosimile mărturisirile sale, crede că i se cere să spună că întîlnirea n-a mai fost la fel ca celelalte. Or, data acestei întîlniri este în jurul arestării lui Rousseau. Atunci spune acea enormitate, privind avertismentul dat de Pogorelec.

Bravul Eugène ! Lăsat de unul singur, se împotmolește în neplauzibil. Dacă încerci să-l ajuți, stîrnește o furtună. Cei patru trebuie să murmure rugăciunea poliţiştilor : „Doamne apără-ne de suspecții care vorbesc prea mult ; îi luăm în sarcina noastră pe cei care nu vor să vorbească !".

Să recapitulăm. Legătura din Paris este sugerată de D.S.T., așa cum legătura din Bône fusese sugerată de Albert. Primul contact se desfășoară în timp ce Rousseau urmărea emisiunea la televizor, împreună cu familia sa. Celelalte cinci întîlniri au loc după-amiaza, la date care coincid cu demersurile adminitrative făcute de Rousseau, în locuri unde el își făcea de obicei cumpărăturile sau bea o bere. Cea de-a șasea întîlnire depășește limitele ridicolului. Și toate aceste întîlniri se desfășoară cu un Rousseau venind direct de la Centrală, putînd fi deci filat de către Securitate...

Să trecem la problema informațiilor furnizate.

★

Este plăcut să te fi frecat de lumea bună a ambasadelor, să fi exercitat funcția de vice-consul al Franței și să fi fost însărcinat cu informarea guvernului Republicii în legătură cu mersul politicii Irakului. În suflet, el a rămas însă tot adjutantul care numără aperitivele comandantului. Interogat dacă i-a furnizat lui Pogorelec informații privindu-i pe patronii săi, Rousseau se grăbește să răspundă afirmativ. Dar ce fel de informații ? Ei bine, el a arătat faptul că unul chiulea, iar altul nu făcea mare lucru. Iată-i deci pe nefericiții colonei promiși U.D.B.A. Nu sîntem siguri. Credem că cineva nu ajunge în vîrful piramidei S.D.E.C.E., fără a ști să evite trasul cu urechea și să-și țină gura după al cincilea whischy. Știm că omul în jurul căruia roiesc femeile este mai puțin vulnerabil decît cel cu o singură dragoste (pînă unde nu s-ar cobori el pentru a-și păstra femeia iubită ?). Afirmăm că dacă a fost ușor de recrutat o Monique, grație lui Mica, ar fi mai puțin simplu să capturezi un colonel cu o domnișoară. Cunoaștem un agent de informații care, pus în fața unor fotografii compromițătoare, s-a limitat la a cere să i se mărească cele mai reușite. Sîntem surprinși că U.D.B.A. s-a mulțumit cu informații atît de mediocre despre persoane atît de importante, dar să fim bine înțeleși : surpriza este modestă în comparație cu consternările noastre anterioare și viitoare. Există breșe enorme, precum cea de-a șasea întîlnire, și există fisuri precum înclinația legăturilor de a-și de-

clina identitatea. Sîntem aici în fața unei fisuri. Da, sîntem
surprinși căci experiența demonstrează că alcoolul și femeile
servesc rareori la recrutare. Banul este mai eficace. Vanitatea
este și ea esențială. Ea l-a aruncat spre trădare pe agentul
S.D.E.C.E., Auvray, recent condamnat. Decît să aflăm despre
colonelul „X" că apreciază femeile, noi, în locul U.D.B.A.,
ne-am fi interesat dacă este satisfăcut de cariera sa, dacă șefii
îl apreciază la justa valoare. Rousseau putea s-o spună : sub-
ordonații simt aceste lucruri. Sau ne-am fi interesat de politică.
Rousseau este la post la Belgrad și București în timpul răz-
boiului din Algeria — acest război care atît a dezmembrat
S.D.E.C.E. încît guvernul, considerîndu-l puțin sigur, a pre-
ferat să nu-l angajeze în lupta contra O.A.S. Ar fi fost intere-
sant să se cunoască poziția șefilor lui Rousseau asupra acestor
probleme, ca și asupra Gaullismului în general și reacția lor la
politica de deschidere către Est. Ne dăm seama că acești colonei
n-ar fi discutat asemenea lucruri cu secretarul lor, dar un
cuvînt îți scapă foarte ușor a doua zi după referendum și el
poate fi atît de revelator.

Alcoolul și femeile ? E cam cusută cu ață albă. Dar să
lăsăm această fisură.

Rousseau declară că i-a remis lui Pogorelec douăzeci-două-
zeci și cinci de documente privind Orientul Mijlociu. Verifică-
rile efectuate ulterior în fișetul din biroul său au arătat că
lipsesc de fapt 58 de documente. Mare bucurie pentru acu-
zare. Într-o afacere care se baza pe dezvăluirile unui transfug
și pe mărturisiri care au provocat perplexitatea, iată în sfîrșit
un element material incontestabil : cincizeci și opt de docu-
mente secrete lipsesc la inventar.

Element incontestabil ? S.D.E.C.E. e cel care ne spune asta.
Nimeni n-a mers să vadă, nici măcar judecătorul de anchetă,
în fața căruia au rămas închise porțile Centralei. În orice altă
problemă absența unei verificări operate conform regulilor co-
dului de procedură (penală) ar face nulă acuzația adusă impo-
triva lui Rousseau. Dar Securitatea, prevalîndu-se de „secret",
se situează „deasupra legilor". Ea interzice justiției franceze
să-și bage nasul în fișetele sale. Putem să luăm drept bună de-
clarația privind lipsa celor cincizeci și opt de documente sau
să ne lăsăm păgubași.

O luăm de bună, dar cu oarecare rezervă, căci trebuie re-
amintit că verificările efectuate la arestarea lui Rousseau în
biroul său n-au dat absolut nici un rezultat și n-au permis să

se constate lipsa nici unui document. Verificările au fost totuşi minuţioase pentru că s-a mers pînă la a analiza în laborator conţinutul unui mic flacon din sertarul său. Acceptăm afirmaţia dumneavoastră, dar vă daţi seama, domnilor de la Securitate, că ea vă demonstrează incompetenţa. Acest om v-a fost denunţat ca agent şi el a putut sub nasul vostru să-şi golească fişetul fără a fi surprins ? N-aţi luat nici cea mai elementară măsură de precauţie, verificîndu-i dosarele la intervale regulate. Abia la 8 septembrie 1969, la două luni după mărturisiri, sînteţi în măsură să indicaţi numărul documentelor lipsă. Ne face să credem că pînă şi o prostituată şi-ar supraveghea mai bine camerista, lucru pe care voi nu l-aţi făcut cu agentul unei puteri străine ?

Dar fie : cincizeci şi opt de documente lipsesc. Problema e să aflăm dacă au dispărut, pentru că Rousseau le-a remis unei legături. Ce bătaie de cap ! Nu pentru Rousseau, ci pentru noi. Trebuie oare într-adevăr să abordăm problema documentelor lipsă ? Am avea un bun argument pentru a se justifica abţinerea : nu s-a făcut decît inventarul fişetului lui Rousseau. E prea simplu aşa ! Există în Franţa vreun funcţionar ale cărui dosare să fie atît de complete pe cît ar trebui ? Trebuie oare să admitem că celelalte fişete ale Centrului ar trece cu succes proba inventarului ? Dacă toate secretarele sînt de talia lui Monique şi a lui Simone, ne permitem să ne îndoim de aceasta. Chiar Simone, care a lucrat ani de zile la Centrală, declară : „Dacă ar fi trebuit să ne batem capul ori de cîte ori nu mai găseam o hîrtie am fi înnebunit cu toţii". Nu vedem ce am mai putea adăuga la aceasta.

Dar ne-am lungit prea mult. Documentele au dispărut. La anchetă Rousseau declară că le-a distrus fiind excedentare, deci inutile. Centrala dispune de un crematoriu destinat acestui scop. Dar distrugerea documentelor secrete la S.D.E.C.E. se face după reguli stricte. Acuzatorii se străduiesc deci să demonstreze că dacă Rousseau a acţionat cum zice, atunci a violat regulamentul. Am putea răspunde : Ei, şi ? Faptul că a încălcat regulamentul îl expune la o sancţiune administrativă, dar asta nu înseamnă că e un agent. Putem adăuga că regulamentele nu sînt aplicate nicăieri şi că bunul mers al unui serviciu depinde adesea de ignorarea lor. Astfel stau lucrurile cu vameşii care, cînd vor să ştranguleze punctele de frontieră pentru a obţine revendicările dorite, se mulţumesc să aplice regulamentul. Cu ajutorul lui Simone putem cita numeroase situaţii cînd regula-

mentul S.D.E.C.E. a fost încălcat pentru comoditatea muncii. Am putea, cu Christian, fiul lui Eugène, să afirmăm că, chiar şi atunci cînd regulamentul este aplicat, acest lucru se face într-o manieră stranie. Christian, în timp ce-şi satisfăcea serviciul militar, a făcut un stagiu la Centrală. Repartizat într-un birou ocupat de un locotenent şi un secretar, el trebuia să iasă din cameră dimineaţa, în momentul sosirii corespondenţei, căci regulamentul cere ca un stagiar să nu asiste la deschiderea acesteia. După care Christian revenea în cameră unde era lăsat ore întregi cu corespondenţa deschisă pe birou. Dar să ne abţinem de la aceste obiecţii al căror bun simţ este totuşi evident, aşa cum ne-am abţinut şi de la a pune la îndoială realitatea dispoziţiilor sau de la a protesta împotriva faptului că verificările s-au făcut numai la fişetul lui Rousseau. Indulgenţa noastră pentru acuzare este practic fără limită. Vrea să ne antreneze pe terenul teoretic al regulamentului ? O urmăm.

Ca toate celelalte servicii secrete din lume, Centrala S.D.E.C.E. lucrează după o schemă geografică. Secţia Orientul Mijlociu, condusă de colonelul Lautrecam, primeşte informaţiile culese în Orientul Mijlociu, sub formă de buletine, clasificate de către expeditorii lor, în funcţie de caracterul lor secret. Un buletin va fi, de exemplu, clasificat „secret de apărare" dacă relevă fapte capitale sau dacă emană de la o sursă ce trebuie protejată în mod deosebit ; el va fi clasificat simplu „difuzarea restrînsă" pentru celelalte cazuri. Colonelul Lautrecam, şeful secţiei, împarte buletinele la diferitele birouri din subordinea sa : Biroul Orientul Mijlociu I primeşte buletinele referitoare la Irak, Iran şi Golful Persic. De regulă Lautrecam transmite biroului interesat cîte două exemplare din fiecare buletin ; se întîmplă totuşi să nu-i trimită decît cîte unul singur. Fiecare redactor examinează buletinele aferente ţării sau grupului de ţări de care se ocupă ; decide ce informaţii merită să fie folosite şi întocmeşte o difuzare la autorităţile interesate : Preşedintele Republicii Franceze, cabinetul primului-ministru, cabinetele miniştrilor etc.

Înainte de a examina regulile privind eventuala distrugere a acestor categorii de documente este util să evocăm în ce condiţii a putut fi Rousseau informat în legătură cu aceste reguli.

El îşi începe serviciul la Biroul Orientul Mijlociu I la data de 4 decembrie 1968, după cele trei luni de vacanţă acordate la întoarcerea din Algeria. Este exasperat văzînd că i se încredinţează o muncă care-i depăşeşte posibilităţile astfel încît acest funcţionar model va cere, contrar obiceiului său, nişte

zile de concediu neefectuate în anii anteriori : va pleca încă cincisprezece zile, apoi douăsprezece, fără a mai socoti un concediu de boală de cincisprezece zile. Aceasta demonstrează entuziasmul său legat de noua funcție. La sosirea sa îl găsește la birou pe căpitanul Dupont care își asumă singur toată munca și este însărcinat să-l pună pe Rousseau la curent cu noua sa funcție. Dar căpitanul Dupont este el însuși pe picior de plecare : a cerut să părăsească S.D.E.C.E. Ordinul său de mutare sosește pe 15 decembrie, adică puțin după intrarea în funcție a lui Rousseau, timpul de punere la curent a noului funcționar. La 16 decembrie, căpitanul Blondin îl înlocuiește pe Dupont. El nu consideră util să-și informeze colaboratorul despre regulile serviciului, în special cele privind distrugerea documentelor excedentare, considerînd că Rousseau le cunoaște deja, fiind repartizat la acest birou înaintea lui. Pe la jumătatea lui aprilie, sergentul Malais este repartizat la rîndul său la acest birou pentru a se iniția în funcțiile lui Rousseau, a cărui pensionare este prevăzută pentru vara viitoare. Aceste neîncetate schimbări de personal trădează o deplorabilă organizare a muncii, care ar fi inadmisibilă la oricare din firmele particulare (și nu e vorba totuși de a vinde detergenți : e vorba, într-o perioadă critică, de informarea guvernului francez asupra uneia din regiunile cele mai explozive din lume). Reținem că lui Rousseau, furios pe bună dreptate din cauza repartizării sale la acest birou, deja preocupat în întregime de retragerea la Hyères, nu-i mai ardea de muncă și de regulile ținînd de funcțiile sale foarte provizorii ; chiar dacă el ar fi încercat să pătrundă regulamentul, ar fi fost împiedicat de timpul scurt în care a colaborat cu Dupont. Reținem, de asemenea, că Blondin n-a crezut că trebuie să-l informeze pe Rousseau în legătură cu regulamentul.

★

Care e regulamentul ? Pentru Ministerul Apărării Naționale, regula este pe cît de simplă pe atît de absolută : la Centrală, orice distrugere a unui document clasificat „secret de apărare" trebuie să fie însoțită de un proces-verbal de distrugere prin ardere. Orice distrugere a unui document excedentar, clasificat „confidențial-apărare" sau „difuzare restrînsă" trebuie să fie menționată într-un caiet special care se află la șeful serviciului.

Iată deci, căpitanul Dupont n-a putut să nu aplice un regulament de o simplitate atît de riguroasă întrucît, contrar lui Rousseau, avea o îndelungată practică de redactor. Deci nu fără stupoare îl auzim declarînd că a distrus totuși fără nici o formalitate documentele clasificate „difuzare restrînsă".

Cît despre căpitanul Blondin, și el a încălcat regulamentul. L-a trimis pe Rousseau să ardă documente clasificate „difuzare restrînsă", fără a menționa distrugerea lor în caietul de înregistrare. Rousseau a crezut că poate proceda și el la fel. Supărător exemplu pentru un subordonat.

Ambii căpitani dau totuși declarații în fața unui judecător de anchetă și în legătură cu dispariția de documente. I-am scuza pe acești ofițeri, în mod legitim grijulii privind avansarea lor, dacă, interogați asupra manierei lor de a proceda, ar răspunde citind regulamentul și omițînd să semnaleze că li s-a întîmplat să nu-l respecte. Dar nu : ei sînt în contradicție cu autoritatea superioară chiar în privința textului regulamentului. Ei nu cunosc regulamentul.

Și mai îndrăzniți să-i reproșați lui Rousseau că nu l-a cunoscut ? Îi puneți în spinare dispariția a cincizeci și opt de documente din care admiteți că mai mult de jumătate erau clasificate „difuzare restrînsă", care deci, conform celor spuse de Dupont și Blondin, erau trimise la incinerare fără proces-verbal ? Există oare un regulament pentru ofițeri și altul pentru subofițeri sau mai degrabă, în situația în care l-ați plasat pe Rousseau, totul îi va fi de acum imputat drept crimă. Dupont și Blondin pot veni să explice judecătorului de anchetă cum distrugeau documentele violînd legea, după care se întorceau liniștiți la treburile lor ; Rousseau însă nu are dreptul să ignore regulamentul : dacă lipsesc documente se datorează faptului că Rousseau este un agent străin. Vă rătăciți din cauza excesului vostru de rea credință, căci în loc să admiteți că Rousseau a putut, ca și șefii săi, să distrugă douăzeci și trei de documente fără să le menționeze în caiet, persistați în impas : sînt cincizeci și opt lipsă și nu doar cele cincisprezece documente pe care Rousseau le-ar fi dat legăturii sale. Nu ezitați să afirmați în fața judecătorului că buletinele de informații clasificate „difuzare restrînsă" erau de fapt de un nivel foarte înalt, că ele țineau practic de „secret de apărare", pentru că ele permiteau identificarea surselor sacrosancte ale acestor informații. Aa ! Domnule colonel, întreceți măsura ! Clasificarea care determină procesul de distrugere este cea „timbrată" pe document : ea nu este lăsată la estimarea su-

biectivă a fiecăruia. Domnule colonel, ne dați de înțeles că suspectul Rousseau, omul care vă fusese denunțat ca agent de peste un an, a fost plasat acolo unde putea descoperi ceea ce apărați cu cea mai mare străşnicie : sursele voastre de informații !

La Rousseau este acelaşi amalgam ca şi la voi ; el nu face distincția între clasificări, dar din alte motive : la el e vorba de simplitatea spiritului. Rousseau spune : „Din moment ce nu ardeam decît exemplarele excedentare, nu mă neliniştem în privința formalităților. Pentru mine nu era vorba de un document ci de o copie. Documentul era exemplarul care rămînea în fişet !". Vă irită naivitatea răspunsului ? Dumneavoastră ați căutat-o. Nu trebuia să încredințați asemenea funcții unui om care refuza să şi le asume din cauza incapacității. Vedeți cît era de pierdut nefericitul Rousseau ? Întrebat despre caietul de înregistrare, unde trebuia să menționeze distrugerea documentelor, Rousseau va răspunde că n-a văzut niciodată acest faimos caiet în mîinile căpitanilor Dupont şi Blondin : nici măcar nu ştie că acest caiet se află în biroul lui Lautrecam ! Vă scandalizează neştiința lui ? Ea nu ne miră mai mult decît libertățile luate în privința regulamentului de către cei doi căpitani, vechi în meserie. Ni se pare conform moravurilor ofițereşti ca înşişi căpitanii să privească cu uşurință ordinele ministrului şi colonelului ; apoi, ca subofițerul, fie din lene, fie din prostie, să adapteze după capul lui instrucțiunile căpitanului. În rest, viața te forțează la acomodări. Un exemplu : buletinele transmise la Biroul Orientul Mijlociu I nu tratează totdeauna doar o singură țară. Se întîmplă ca primul paragraf să fie consacrat Iranului, al doilea, Irakului, apoi cel de-al treilea, din nou Iranului. Ce face Blondin dacă exemplarul este unic. Ia o pereche de foarfeci, decupează ce-l interesează (Iran) şi îi dă lui Rousseau ce este de resortul său (Irak). Credeți că după folosirea documentului o să-şi piardă timpul să-l lipească la loc pentru a-l duce solemn în biroul colonelului Lautrecam şi a menționa distrugerea sa în caietul de înregistrare ? Evident că nu ! Se aruncă decupajele în sac, alături de alte hîrtii, şi, drumul la cuptor — încă un buletin dispărut fără urme !

Dar destul cu această discuție. Fapt este că e imposibil ca documentele dispărute să fie în mîna U.D.B.A., căci niciodată Pogorelec nu şi-ar fi luat un asemenea risc. Ar fi însemnat să se lase la discreția unei verificări a fişetului cînd era atît de simplu să fotografieze documentele şi să pună originalele la loc. Această evidență este atît de orbitoare încît pînă şi Rousseau şi-a dat seama : el a inventat rezonabil că la Belgrad, Bucureşti şi Bône, remitea fotocopii legăturii sale. Dar la Paris apare o problemă : nu are acces la un aparat de reproducere. Rezolvă aceasta, mărturisind că a transmis originalele lui Pogorelec. Rousseau, de astădată, a fost nul la capitolul imaginație ! Credeți că Poporelec nu dispune de un aparat de fotocopiat la ambasada Iugoslaviei ? Dacă el ar fi fost legătura dumneavoastră, nu credeți că v-ar fi dat înapoi, a doua sau a treia zi, originalele pentru a le pune de urgență la loc ? Căci el trebuie să se îngrijească de securitatea sa personală, dacă nu de a dumneavoastră. Or, dacă cea mai mică verificare de rutină în fişetul dumneavoastră face să se descopere că lipsesc documente, sînteți arestat, interogat ; dumneavoastră mărturisiți şi aduceți D.S.T. la întîlnirea următoare. Sau se abțin de la a vă interoga, dar vă filează şi dumneavoastră, fără a şti, conduceți poliția secretă pînă la legătură. Atîtea riscuri ce se puteau elimina foarte simplu ! Aberația este aici aşa de mare, încît devine un bumerang pentru acuzare : faptul că cincizeci şi opt de documente lipsesc la inventar este dovada nevinovăției lui Rousseau şi nu indiciul vinovăției sale. Dacă el ar fi fost agentul de care se vorbeşte, fiți sigur că fiecare document şi-ar fi reluat locul său după fotocopiere şi că nimic n-ar fi lipsit din dosare. Afacerile agenților străini sînt totdeauna în ordine. Aşa erau cele ale lui Roussilhe, care trăda N.A.T.O. în favoarea României. Douăsprezece mii de foi transmise legăturilor sale, fără ca absența lor să fie constatată ! Totul era fotografiat şi restituit imediat. S-ar putea cita cincizeci de afaceri asemănătoare. Nu este una în care agentul sau legătura lui să fi omis precauțiunea elementară de a pune originalele la loc.

Iată-l pe Rousseau la capătul mărturisirilor sale. Era şi timpul. Încă o etapă şi cîştigătorii noştri la concursul de imbecilitate ar fi ajuns la acea altitudine unde lipsa oxigenului te asfixiază. Aceste istorii pe care le inventa Eugène al nostru erau tîmpenii, dar, uneori, aveau şi comicul lor. S-a sfîrşit cu vodevilul, e rîndul dramei. Cu ceea ce ne-a iritat de cîteva ori şi ne-a făcut să rîdem, cel mai adesea, oamenii îi vor fabrica un destin lui Rousseau.

Cel de-al şaselea element determinant

Rousseau nu este Dreyfus. Albert îl persecută ; S.D.E.C.E. îl părăseşte în mod mizerabil ; dar nici un serviciu de poliţie, nici o organizaţie politică, nici un grup de presiune nu se înverşunează să-l piardă. Opinia publică îl ignoră. Judecătorii săi n-au nici un motiv să-l vadă condamnat. Şi totuşi el este sortit unei erori judiciare. Din seara de 9 iulie, soarta sa este pecetluită.

D.S.T. îl reţine pînă la 13 iulie, fără ca Rousseau să adauge ceva esenţial la confesiunea sa. Cei patru, după criza din data de 9 iulie, s-au mărginit la a întocmi un proces-verbal cu declaraţiile sale, care le-a ocupat seara şi o parte din noapte, între ora 19 şi 2. În zilele următoare, se mulţumesc să-l facă pe Rousseau să precizeze o dată sau un loc. La 12 iulie, îl duc la o plimbare despre care o să mai vorbim. Simplă rutină. D.S.T., care poate că este nemiloasă, nu este înverşunată împotriva lui. Ofiţerul de poliţie Treschoul va declara clanului Rousseau reunit în biroul său : „Tatăl vostru nu este, de fapt, decît un vajnic ţăran rătăcit la S.D.E.C.E. !". Nimeni nu are nimic, în strada Saussaie, cu ţăranii, fie ei şi rătăciţi. Arţagul este rezervat aici vînatului mai gustos. Dacă e cazul şi dacă ar fi posibil, nu ar fi nici un inconvenient să se stabilească nevinovăţia prizonierului predat de serviciul frate — S.D.E.C.E. Dar acest lucru nu-i posibil. Ce ar putea face D.S.T. ? Poliţia judiciară, la anchetarea unei infracţiuni, poate să-i interogheze pe făptaşi şi pe martori ; ea se deplasează la locul faptei, procedează la reconstituiri. D.S.T. nu-şi poate expedia comisarii în Iugoslavia, România sau Algeria. Legăturile presupuse n-ar răspunde, fireşte, la convocările sale şi ea nu are puterea să-i facă să se prezinte. Verificările materiale sînt modeste : îl trimite pe ofiţerul de poliţie Treschoul să constate că barul de la Bazar de l'Hôtel de Ville este la ultimul etaj al imobilului, că braseria „La Strasbourgeoise" este situată în faţa Gării de Est, că există o librărie la Magasins Réunis din Piaţa Republicii. Mare scofală ! Ea verifică de asemenea, dacă Rousseau s-a dus la notarul său, la Serviciul Vămilor şi la Serviciul Minelor, dacă şi-a petrecut în familie ziua de 3 noiembrie 1968, data teoretică a primului său rendez-vous cu Pogorelec. Toate acestea, deşi interesante pentru apărare, rămîn superficiale. Dar, încă odată, ce ar putea face D.S.T. ? Ea nu are posibilitatea să verifice dosarul şi nu ţine de competenţa ei să-l analizeze.

Acesta este rolul judecătorului. Pariem că cei patru n-au resimţit nici o satisfacţie în momentul cînd au transmis judecătorilor procesele-verbale, adunate în timp de douăsprezece zile de interogatoriu. Critica externă a primelor mărturisiri ale lui Rousseau îi condusese la constatarea a două contradicţii faţă de declaraţiile transfugului şi la două lucruri neplauzibile. Cele două contradicţii au fost rezolvate graţie noii rafale de mărturisiri declanşată la data de 9 iulie de către căpitanul Albert. Rousseau, grijuliu să cîrpească mărturisirile, a admis că U.D.B.A. îl avertizase de recrutarea fiicei lui şi că-i arătase, în casa scundă din Novi-Sad, fotografiile şi filmul. Dar lucrurile neplauzibile rămîn : este inadmisibil ca U.D.B.A. să nu fi reluat contactul cu agentul său între 1959 şi 1962 ; este inimaginabil ca ea să nu-l constringă să ia bani. În legătură cu aceasta un efort suplimentar al celor patru este încununat de succes : Rousseau va afirma deci că, înţelegînd, în sfîrşit, importanţa pe care D.S.T. o acordă problemei financiare, a hotărît să declare că U.D.B.A. i-a vărsat 3.000 franci pe lună. Această declaraţie se adaugă la incoerenţa mărturisirilor sale, căci verificările atente ale situaţiei financiare a lui Rousseau au stabilit că el n-a primit nici un bănuţ în afara salariului şi pensiei sale militare. Acesta este, dealtfel, motivul pentru care cei patru s-au abţinut să-l mai interogheze în legătură cu acest aspect, renunţînd la o mărturisire care încurca lucrurile. Lucruri neplauzibile pe care le putem numi de principiu, valabile pentru orice afacere de spionaj, care se impun spiritual chiar dacă ne abţinem — cum fac cei patru — de la critica internă a afacerii Rousseau. Şopîrla vîrîtă de S.D.E.C.E. la D.S.T. şi transmisă de aceasta judecătorului de instrucţie continuă să producă greaţă...

Eugène Rousseau s-a prezentat la judecătorul de instrucţie în seara zilei de 13 iulie. El confirmă mărturisirile făcute, după cum Deshayes, Deveaux şi Delatte, declaraţi nevinovaţi apoi, le confirmaseră pe ale lor la prima lor apariţie în faţa instanţei. Totul se schimbă pentru observatorul din afară cînd deţinutul părăseşte localul poliţiei şi intră în cabinetul judecătorului de instrucţie. Observatorul din afară estimează că acum trebuie să izbucnească declaraţiile de nevinovăţie. Dar experienţa demonstrează că deţinutul reacţionează altfel. Mai degrabă decît senzaţia că se află la adăpost, el o încearcă pe aceea de a ieşi din cuşca unde a fost închis mai mult sau mai puţin timp. Rousseau a fost acolo douăsprezece zile. Lipsit de orice contact, fără avocat, dat pe mîna unor oameni a căror meserie

este să te hărţuiască cu întrebările, el este escortat de aceştia pînă la uşa judecătorului de instrucţie, care, la rîndul său, pune întrebări. Adesea, deţinutul riscă să fie restituit poliţiştilor dacă nu confirmă mărturisirile. Chiar dacă nu are această temere, el nu-şi dă seama că, intrînd la judecător, atmosfera s-a schimbat. Cvasiunanimitatea cazurilor de erori judiciare demonstrează că deţinutul rămîne sub influenţa fantasmelor sale de culpabilitate. La fel ca taurul care galopează la dreapta şi la stînga înainte de a-l repera pe omuleţul care-l aşteaptă în centrul arenei, deţinutul dezorientat încă n-a înţeles că se află în faţa unui judecător de instrucţie, nu a unui poliţist, că prima sa apariţie, totdeauna scurtă, s-a şi terminat. Nu-şi dă seama ce se petrece cu el decît în închisoare. Intrarea în celulă este teribilă pentru adevăratul vinovat şi groaznică pentru falşii vinovaţi. Cei din urmă se trezesc în sfîrşit din coşmarul în care au fost aruncaţi. Reiau contactul cu lumea reală. Confesiunea lor imaginară li se pare atît de absurdă încît nu se îndoiesc că nevinovăţia lor va fi recunoscută. Sînt salvaţi, sau cel puţin aşa cred ei. După ce îl vede şi îl ascultă pe Rousseau, judecătorul de instrucţie îi trimite un bilet directorului de la Sănătate : „Atenţie, posibilă tentativa de sinucidere !". Rousseau îi pare a fi un sinucigaş potenţial, întrucît el descoperă în starea în care a ajuns după douăsprezece zile şi în pragul crizei obişnuite care îl face să mărturisească : surescitare nervoasă pe fondul unei epuizări fizice. În celula sa însă, în ciuda biletului de pe uşă „Supraveghere specială — atenţie sinucidere !", Rousseau îşi recapătă curajul şi încrederea. La 16 iulie, după trei zile de încarcerare, Rousseau este chemat la vorbitor de către avocatul său. În prezenţa unui tînăr care ar putea fi fiul său, el se aruncă spre acesta şi strigă : „Maestre, v-o jur, n-am făcut nimic, nu mi-am trădat patria ! Sînt nevinovat !". Tînărul îi face semn să ia loc...

Eugène Rousseau îl are în faţă pe cel de-al şaselea om care va juca un rol decisiv în viaţa sa. Se numeşte Daniel Saulez-Larivière şi este avocat stagiar.

*

O, destin ! O, hazard ! Pînă şi în cazul avocatului care intră în jocul coincidenţelor geografice în care este prins clanul Rousseau, pe lista numeroasă a stagiarilor parizieni trebuia ca degetul să cadă asupra acestuia ! Saulez-Larivière s-a născut la 10 kilometri de Brain-sur-Longuenée, leagănul copilăriei lui

Rousseau. Copil, îşi petrece vacanţele la 8 kilometri de Plessis-Macé, al cărui vechi castel l-a vizitat de multe ori. Tatăl său l-a avut ca funcţionar pe cumnatul lui Eugène.

Făcînd parte din marea burghezie, nu s-a prea omorît cu învăţătura. Învăţătorul Dubois l-ar fi privit cu un ochi sever pe acest leneş visător şi meloman, care este disperarea şi sursa de profit a şase instituţii succesive. Totuşi Saulez-Larivière reuşeşte să-şi ia bacalaureatul după care obţine licenţa în Drept, apoi reuşeşte un D.E.S. de drept public ; este, de asemenea, diplomat în ştiinţe politice şi diplomat al Institutului baroului din Paris, astfel încît sprintul final a compensat încetineala debutului.

Preferă Palatului Justiţiei un cabinet ministerial. Aici învaţă oamenii — materie mai complicată decît codul penal. În 1967 îmbrăcă în sfîrşit roba neagră şi debută printr-o lovitură de răsunet ; reuşeşte să obţină, la prima încercare, postul de secretar al Conferinţei stagiului. Este vorba de un concurs de elocinţă unde stagiarii vorbesc despre subiecte pitoreşti. Cei doisprezece aleşi în fiecare an sînt consideraţi elita tînărului barou. Cînd un inculpat nu cunoaşte nici un avocat şi trebuie să i se desemneze unul din oficiu, i se dă, în general, un stagiar, afacerile cele mai interesante fiind rezervate celor doisprezece secretari. Printre aceştia, primul şi cel de-al doilea sînt cei mai buni. Saulez-Larivière, al doilea secretar, primeşte astfel sarcina de a-l apăra pe Rousseau, promis Curţii Securităţii Statului. Experienţa sa este scurtă, dar comisioanele de oficiu i-au dat deja ocazia unor excelente lecţii în probleme judiciare.

Înainte a fost desemnat pentru apărarea unui deţinut, inculpat de a fi violat o tînără nemţoaică sub ameninţarea revolverului. Clientul nega, dar toate probele erau împotriva lui. Într-o zi avocatul are surpriza să primească un cartuş de ţigări trimis din Belgia. Cîteva cuvinte scrise de expeditor îl însoţeau : „Un omonim de-al meu este vinovatul. Eu am fost pus în libertate provizorie". Saulez-Larivière îşi face un examen de conştiinţă ; trebuie să admitem că nu este mare lucru punerea în libertate a clientului. Probabil că n-a crezut destul în posibilitatea nevinovăţiei acestuia. Cel mai important comision de oficiu al său la o uzină. Douăzeci şi cinci de pagini de mărturisiri detaliate şi convingătoare. Tînărul maestru citeşte această confesiune şi conchide : „Nici o îndoială, el a dat lovitura !". Protestele vehemente ale clientului său nu îi slăbesc însă convingerea. În cursul anchetei scrie pe un ton plictisit

o notă pentru judecător. N-a terminat-o încă și cineva sună
la ușă : într-un plic recomandat se află ordonanța de non-lieu
trimisă de către judecător. Arabul este nevinovat ! Cu scri-
soarea în mînă și nota sa în fața ochilor avocatul de douăzeci
și șase de ani constată că s-a lăsat indus în eroare de către măr-
turisiri. Judecătorul este cel care înaintea avocatului apărării
a făcut să iasă la iveală adevărul și a permis să se evite o
eroare judiciară. Saulez-Larivière se gîndește la „Mărturisirea"
de Arthur London. Acolo descoperise cum un om de fier poate
să clacheze la sfîrșit apoi să colaboreze cu acuzatorii săi și să-și
folosească toată inteligența pentru a produce mărturisiri cît
mai plauzibile. Dar să citești o poveste este una și să te lovești
de realitate este alta. Saulez-Larivière, după ce a învățat
lecția, va refuza să se lase indus în eroare de către cel ce a măr-
turisit. E de bun augur pentru Rousseau al cărui dosar îl cu-
noaștem.

Un al doilea avocat este curînd desemnat de către fami-
lie. Clanul Rousseau este într-adevăr înspăimîntat, văzînd că
soarta șefului său se sprijină pe umerii firavi ai unui „stagiar
neexperimentat". După nesfîrșite deliberări, este ales maestrul
Jean-Louis Tixier-Vignancour. Avocatul generalilor acceptă
să-l apere pe adjutant. El ar pleda pentru un caporal cu aceeași
pasiune ca pentru un mareșal al Franței. Fie că-l iubești sau
îl detești pe politicianul din el, fapt este că acest om este unul
dintre cei mai buni avocați ai secolului. În mod cert el este
cel mai mare apărător politic din Franța. Talentul n-a înăbușit
în el confraternitatea. De obicei, cînd un avocat este desemnat
de către familie, el se grăbește să-l concedieze pe stagiarul
numit de barou. Tixier este prea domn pentru a urma acest
obicei. Găsindu-l pe Saulez-Larivière la stînga lui Rousseau,
el se mulțumește să treacă în dreapta acestuia. Iată-l pe
Rousseau bine încadrat pentru bătălia judiciară.

★

Dar bătălia nu va avea loc căci Rousseau este presat în
timpul anchetei. Ce poate face Henri Angevin, judecătorul nu-
mit pentru anchetarea dosarului Rousseau ? Nimic mai mult
decît D.S.T. În afacerea cu violul încredințată lui Saulez-Lari-
vière, judecătorul a putut să întreprindă cercetările care au
condus la descoperirea omonimului vinovat. În afacerea privind
asasinarea paznicului de la uzină, s-a putut constata imediat
că mărturisirile inculpatului nu coincid cu realitatea de la fața

locului, cu amplasarea cadavrului, caracteristicile rănii mortale.
În timp ce judecătorul Angevin este neputincios ca și D.S.T.
în privința verificării mărturisirilor lui Rousseau. Așa încît
esența anchetei va consta nu în analiza conținutului dosarului,
ci în examinarea condițiilor în care au fost făcute mărturisi-
rile. Dealtfel, tot așa s-ar fi petrecut lucrurile chiar și în cazul
cînd s-ar fi putut face verificări. Faptul că statisticile dovedesc
că la originea majorității erorilor judiciare se află mărturii
false nu se datorează numai puterii de convingere cu care măr-
turisirea se impune spiritului, ci și faptul că mărturisirea blo-
chează mersul justiției.

O stîncă formidabilă este aruncată în calea adevărului.
Asupra dosarului se aruncă o umbră așa de deasă, încît nici
judecătorul de anchetă, nici inculpatul, nici avocații săi nu mai
pot să separe adevărul de ficțiune : trebuie să escaladezi stînca
pentru a vedea că, de fapt, este vorba de praf aglomerat în
oficinele polițienești. Timpul pierdut nu este pierdut cu totul
dacă judecătorul este în măsură să conducă verificările des-
tinate să clarifice lucrurile. Dar judecătorul Angevin n-o poate
face...

Oprit de stîncă, el reușește să-i dea totuși cîteva lovituri
de hîrleț, despre a căror eficacitate am vorbit deja. De exemplu,
de la el aflăm că numele de Zarko Odrak i-a fost suflat lui
Rousseau de către Albert. Dar, cum se întîmplă întotdeauna
în asemenea cazuri, judecătorul nu poate face un pas înainte
fără ca polițiștii sau avocații, agățați de picioarele lui, să nu-l
oblige să facă doi pași înapoi. Aici, cel care-l obligă este Albert.
Convins că cei patru i-au sugerat lui Rousseau numele de Zarko
Odrak, el contraatacă semnalînd legătura furnizată de Rou-
sseau : dacă acesta din urmă nu l-a întîlnit niciodată pe iu-
goslav, după cum afirmă, nu l-ar fi putut descrie.

Descrierea este făcută la 11 iulie, la două zile de la rafala
de mărturisiri declanșată de Albert. Ea este vagă : talie mij-
locie, un bărbat frumos, bine îmbrăcat. Singurul detaliu precis :
Odrak are păr șaten, presărat cu fire albe. Angevin se folo-
sește de aceste fire albe pentru a-l face pe Albert să recunoască
că la 9 iulie s-a întreținut cu Rousseau în privința semnalmen-
telor lui Odrak.

Tot Albert amîna ancheta cu amuzantul său transfug-
marionetă. El declarase la D.S.T. că transfugul nu știa dacă
Rousseau a continuat să colaboreze cu U.D.B.A. după întoar-
cerea la Paris, în 1959. Dar, la sfîrșit, perioada albă dintre

1959—1962 îl deranjează ca și pe cei patru dealtfel. Astfel, îl anunță pe Angevin că transfugul îl întrebase pe colegul său de la secția Franța în legătură cu Rousseau, după plecarea acestuia la Paris și că el îi răspunsese : „Continuăm să lucrăm cu el !" Cum judecătorul Angevin își exprima mirarea că acest indiciu capital n-a' fost furnizat D.S.T., Albert spune că probabil a declarat aceasta, dar cei patru au omis să noteze indiciul declarat. Ei poftim ! Polițiștii ar fi lăsat să le scape tocmai lucrul de care aveau atita nevoie ! Căpitane Albert, nu trebuie să-i luați drept imbecili pe colegii de la „serviciul frate" ! Cu atit mai mult cu cît dumneavoastră sînteți răspunzător pentru această breșă în acuzare.

Rousseau va declara că n-a mărturisit pentru această perioadă, ca pentru celelalte, din cauză că n-o avea pe legătură în mînă, dar, dacă dumneavoastră i-ați fi sugerat una, n-ar fi întîrziat să demareze... Să-i fi oferit o legătură pentru prima perioadă pariziană, așa cum i-ați suflat apoi numele lui Odrak pentru perioada algeriană ?

O altă identificare de legătură va fi una din culmile anchetei și va duce la completa zăpăceală a inculpatului. Rousseau a desemnat fotografia lui Pogorelec, presupusa lui legătură pariziană, dintr-un set de fotografii prezentate de cei patru. El a furnizat, de asemenea, indicații exacte asupra taliei, aspectului corporal și vîrstei aproximative a acestuia. Rousseau a exclamat chiar în timp ce identifica fotografia : „Nu remarcasem că are mărul lui Adam așa de proeminent !". Chestionat de Angevin, Rousseau oferă explicații confuze. El afirmă că l-a recunoscut pe Pogorelec datorită precizărilor făcute de D.S.T. Dar cei patru neagă cu îndîrjire acest lucru. Așadar, nu putem decît — dacă sîntem de rea credință — să acceptăm declarațiile lor cînd îi servesc lui Rousseau și să le respingem à priori cînd îl condamnă.

Comisarul Léopold va preciza chiar judecătorului Angevin că dosarul cu fotografiile arătate de către el lui Rousseau avea o grosime de peste 40 centimetri, ceea ce înseamnă un număr considerabil de fotografii. Faptul că inculpatul a putut, în asemenea condiții, să-l desemneze pe Pogorelec dovedește că l-a cunoscut, fără discuție. Judecătorul Angevin va păstra pînă la sfîrșit această convingere și, fără a vrea să intrăm prin efracție în conștiința magistraților Curții Securității Statului, credem că identificarea a cîntărit greu asupra verdictului.

Îi declarăm fără nici un ocoliș lui Vid Pogorelec că nopți la rînd ne-am gîndit la mărul lui Adam al său înainte de a

adormi și ne-am trezit tot cu el în gînd, cu toate că trupul încintător care stătea alăturea întins prezenta atracții mult mai seducătoare decît un măr al lui Adam, fie el și proeminent. Tocmai proeminența ne dă de gîndit. Mărul lui Adam este una dintre cele două părți anatomice ale bărbatului al căror format și particularități se observă mai bine în mișcare. Dacă Rousseau s-ar fi întîlnit de șase ori cu Pogorelec, tocmai cu ocazia conversațiilor lor și văzînd mișcarea mărului lui Adam al acestuia ar fi trebuit să-i remarce proeminența, nu privind o fotografie în care acesta este, firește, imobil. Tot așa după cum în timpul marșului observi mai ușor că un om are un picior mai scurt...

Există aici o incontestabilă lipsă de logică. Dar, gîndindu-ne la mărul lui Adam, am descoperit încă ceva. Comisarul Léopold îi arată fotografiile lui Rousseau spre sfîrșitul dimineții de 12 iulie. Or, de la ora 7.30 Rousseau a fost condus cu automobilul pînă la domiciliul lui Pogorelec, unde au făcut de „planton" pînă spre prînz, diplomatul iugoslav fiindu-i arătat de două ori : odată la ieșirea din imobil, apoi la întoarcerea acasă, spre prînz. Cum să ne mai mirăm, în aceste condiții, că Rousseau a putut recunoaște, dintre sute de fotografii, pe cea a omului pe care tocmai îl observase de două ori și a cărui fotografie îi fusese deja arătată la 9 iulie, în seara mărturisirilor sale ? Vă întrebăm, domnilor de la D.S.T. : „De ce nu-l informați pe judecătorul Angevin despre plimbarea esențială pînă la domiciliul lui Pogorelec ? De ce n-o semnalați avocaților lui Rousseau ?". Am arătat deja la început că eroarea judiciară este rezultatul unei cooperări între acuzat și acuzatori. Rousseau, ieșit din starea de semi-comă în care a fost aruncat, este incapabil să restabilească cronologia faptelor care sînt pentru el un coșmar. Chiar a doua zi după „planton" și după identificarea fotografiei, judecătorul Angevin îl găsește într-o asemenea stare încît se teme de o sinucidere. Cît despre dumneavoastră, domnilor de la D.S.T., poate că ați uitat episodul. Judecătorul vă întreabă despre identificarea la trei luni după consumarea faptelor și dumneavoastră aveți alte afaceri în cap. Cu riscul de a fi considerat un bigot al D.S.T. și în virtutea bunei credințe pe care ați dovedit-o în alte ocazii, vă iert păcatele ! Și să mai zică cineva că poliția nu este iubită !...

Rămîne fapt incontestabil că Rousseau a putut desemna fotografia lui Pogorelec nu pentru că l-ar fi întîlnit înainte, în cursul întîlnirilor imaginabile, ci pentru că îi fusese arătat

în carne și oase cu o oră mai devreme — fapt pe care judecătorii îl ignoră cînd îi decid soarta.

Evenimentul esențial al anchetei nu se desfășoară totuși în cabinetul judecătorului. El se petrece în vorbitorul avocaților de la închisoarea Sănătății. Saulez-Larivière merge de mai multe ori pe săptămînă să ridice moralul clientului și să discute în legătură cu dosarul. Într-o zi, conversația se poartă în legătură cu presupusele legături. Da, pe Milan Pavelici, vecinul său de palier, l-a văzut tot timpul șederii sale la Belgrad. Pe Maks Luburici l-a întîlnit adesea la familia Camarde, dar, cum Rousseau a încetat să mai viziteze această familie după căsătoria sa, nu mai știe ce s-a întîmplat cu așa-zisa lui legătură Zarko Odrak ? Nu l-a văzut niciodată ! Rousseau nu știa nici măcar de prezența sa pe pămîntul algerian. Reflecțiile plictisite ale clientului său îi dau o idee ingenioasă avocatului. Revenit în cabinetul său, el întocmește o notă către judecătorul de instrucție, cerînd să se verifice data șederii lui Maks Luburici la București și a lui Odrak, la Alger. Verificările sînt posibile. S.D.E.C.E. și D.S.T. sînt cu ochii pe Luburici și Odrak, agenți recunoscuți ai U.D.B.A. Quai d'Orsay este informat, conform protocolului, de sosirea la post a diplomatului Odrak. Henri Angevin înmulțește chestionarele. Se constată că Luburici a părăsit definitiv România în septembrie 1963, iar Odrak, Algerul, la data de 4 noiembrie 1966. Ne înșelăm crezînd că s-a atins culmea grotescului cu cel de-al șaselea rendez-vous parizian : toate recordurile de altitudine sînt bătute aici.

Amintiți-vă mărturisirile : Rousseau a declarat că ultimul său contact cu Luburici a avut loc în martie 1965, or Luburici părăsise Bucureștiul de 18 luni ! Rousseau a indicat că ultima sa întîlnire cu Odrak a avut loc în iulie 1968, or Odrak a părăsit Algeria de douăzeci de luni ! Nu mai este vorba de o spărtură în zidul acuzării, ci de prăbușirea întregului zid ! Cei patru păstrează o tăcere înțeleaptă în fața acestei întorsături a anchetei. Căpitanul Albert, primind o nouă lovitură în craniul său de ascet, se străduiește totuși să reapuce volanul, declarînd că Odrak, reîntors în Iugoslavia, a putut foarte bine să ia avionul pentru a merge să-l întîlnească pe Rousseau la Bône din noiembrie 1966 pînă în iulie 1968. Vreți să ne faceți să rîdem cu lacrimi, căpitane ? Colonelul de la Saurce, responsabil cu Algeria la S.D.E.C.E., găsește extrem de comică elucubrația dumneavoastră. Și Luburici ? Nu ne spuneți nimic de el. A luat și el drumul Bucureștiului, pentru a-l întîlni pe

Rousseau în mijlocul pădurii între septembrie 1963 și martie 1965 ? Și ce răspundea polițiștilor de la aeroport cînd îi punea faimoasa întrebare lansată de presa românească : „Pentru cine lucrați exact, domnule Luburici ?". Răspundea oare Luburici că merge să-l vadă pe prietenul Eugène ?

Domnule secretar al Conferinței stagiului, vă felicităm !...

Ancheta s-a terminat după șase luni. La fiecare apariție, Rousseau îi striga judecătorului Angevin : „Domnule judecător, sînt nevinovat, vă jur că nu mi-am trădat patria !". A făcut greva foamei timp de cincisprezece zile. Apărarea a cerut fără succes punerea sa în libertate provizorie. Din celula sa de la Sănătate, le-a trimis alor săi optzeci și șase de scrisori, care se încheiau invariabil cu formula : „Nu mi-am trădat niciodată patria și nu voi înceta s-o strig ! Sînt nevinovat !". Scrisori emoționante pline de tandrețe, scrisori înfricoșătoare, care fac să se înțeleagă că mai groaznică decît teama de moarte este teama de nebunie. Căci nu sinuciderea îl paște pe Rousseau (de ce s-ar sinucide dacă este nevinovat ?), ci pierderea rațiunii. Evenimentele îl depășesc. Nu reușește să creadă că despre el este vorba, că soarta lui este în joc. Noaptea, cînd toți dorm, luptă să îndepărteze nebunia, ale cărei aripi negre se abat asupra lui. Nu are somn. Se ridică și le strigă pe Simone și Martine. Vecinii, furioși, bat în farfurii. Gardianul aleargă. Rousseau se întinde în pat, liniștit. Nu mai este singur cu demonul său. Oamenii nu-l vor abandona. După ce adoarme în zori, somnul îi este presărat cu coșmaruri.

Apropierea procesului îl face să-și recapete veselia. Este sigur că va fi achitat. Cum ar putea să nu fie ? Tonul corespondenței sale se schimbă. La vorbitor, se referă la proiecte de viitor, vorbește de drama sa la timpul trecut. Groaznica pagină nu este dată încă, dar e ca și dată. În penultima sa scrisoare către soție, el scrie : „Este drept că mi-e penibil să merg la Palatul de Justiție cu cătușe, dar voi merge fără teamă, căci știu că aceasta este ultima etapă a calvarului meu !". Și încheie : „Sfîrșitul coșmarului meu se apropie. Marți seara voi fi un om liber, pentru că nu mi-am pierdut niciodată onoarea !". Ultima sa misivă se încheie astfel : „Ultima scrisoare scrisă în închisoare de către un nevinovat, în mod murdar acuzat de trădare a patriei. Trăiască Franța !".

Apare în fața Curții Securității Statului, prezidată de M. Romerio, la 20 aprilie 1970, ora 13.

Curtea Securității Statului — jurisdicție excepțională — este obiectul controverselor pe care le ridică totdeauna juris-

dicţiile politice. Saulez-Larivière îl alesese pe Louis Rossel, tînăr burghez devenit şeful militar al Comunei, împuşcat la Versailles, drept subiect al discursului său la reluarea solemnă a Conferinţei stagiului. El strigase, avîndu-l în spate pe preşedintele Romerio : „În procesele politice apărarea nu mai este decît un simulacru pentru victimă şi un spectacol pentru judecători !". Dar procesul Rousseau nu este un proces politic.

Sărmanul om nu este nici Rossel, nici Dreyfus, nici măcar Geismar. Noi nu avem nimic cu Curtea Securităţii Statului, dar ne temem că nu va fi în măsură să asigure o judecare exact informată în afacerea Rousseau. Nu este vorba de o ireverenţă din partea noastră. Este evident că judecătorii se mai înşală uneori, fiindcă se descoperă destul de des erori judiciare.

Domnul preşedinte Romerio a definit recent jurisdicţia drept „un comando judiciar !". Imaginea este „tare". Poate un pic exagerată, căci noi, care am servit un timp în comandourile din Algeria, ştim că acestea nu se sinchisesc de lege. Preşedintele Romerio nu se gîndea probabil la acest aspect. El voia să evoce micul grup de oameni hotărîţi, apţi pentru operaţii rapide şi decisive. Marte, zeul războiului, trebuie să iubească comandourile. Themis, zeiţa justiţiei, preferă batalioanele mari : ele merg mai încet, dar nu lasă nici un petec de pămînt neocupat. Curtea Securităţii Statului va afecta două după-amieze afaceri Rousseau...

Afacerea Rousseau ? Un animal mare, diform ieşit din „mărturisiri", cu un fel de cap, un fel de coadă şi cîteva labe destinate să-l ducă spre eroare judiciară. Ochiul comandoului alunecă pe animal. L-am jupuit, i-am făcut inventarul scheletului, i-am testat sistemul nervos, pentru a conchide după această autopsie plină de răbdare că este vorba de un monstru neviabil — un „diplodocus" pe care am încerca zadarnic să-l includem în fauna terestră. Căci cititorul trebuie să înţeleagă că dosarul care era supus curţii s-ar deosebi de această carte aşa cum o fotografie diferă de o radioscopie. Subiectul este acelaşi, faptele sînt riguros identice, dar fotografia se opreşte la aparenţe în timp ce radioscopia relevă realitatea. Nu există instrument privilegiat pentru a atinge această realitate, în afară de timp şi răbdare. Două după-amieze nu sînt nicidecum suficiente. Cu atît mai mult cu cît materialul este enorm în timp şi în spaţiu. O curte cu juri judecă o crimă comisă într-un loc precis, în cîteva minute sau cîteva ore. Curtea Securităţii Statului trebuie să examineze o trădare care s-ar fi prelungit pe mai bine de zece ani în patru ţări diferite.

Două audienţe ! Şi încă ceva mai grav. Complexitatea ieşită din comun a afacerii se naşte din faptul că este îngeminarea a două delire : al căpitanului Albert şi al lui Rousseau.

★

Uimitor delir al lui Albert care, vrînd să convingă foarte mult, eşuează în incredibil. Căci, dacă credem în existenţa transfugului — această marionetă pe care ventrilocul (de Albert) o face să spună atîtea lucruri pe care nu le-a ştiut despre Rousseau după 1959 — dacă admitem improbabila anchetă de optsprezece luni care s-ar fi sfîrşit cu incriminarea lui Rousseau, este dintr-o dată riguros neplauzibil, pe de o parte, faptul de a i se fi dat agentului funcţiile pe care le-a primit la Bône, pe de altă parte, faptul că supravegherea exercitată asupra lui nu l-a putut demasca. Astfel, încît, dacă ne-am lua după singura teză a căpitanului Albert — şi fără a aminti aici toate lucrurile neplauzibile pe care le face să apară la fel de abundent ca şi lacrimile — nu e posibil să credem că lucrurile s-au petrecut aşa cum se afirmă. Acuzaţia este infirmă. Dinozaurul suferă de absenţa coloanei vertebrale...

Rousseau are un delir mai puţin spectaculos dar mai periculos, fiind foarte banal. Dacă aţi citi mărturiile filă cu filă, cum a făcut un colonel de la S.D.E.C.E. pentru familia Rousseau şi cum o vor face curînd magistraţii Curţii Securităţii Statului, vă jurăm că le-aţi crede şi le-aţi găsi ca fiind imaginea perfectă a autorului lor. Şi aici stă toată drama lui Rousseau : prin incapacitate imaginativă el a organizat falsa lui confesiune în jurul său, conferindu-i prin aceasta un ton de netăgăduită autenticitate. Ah ! Mărturisirile noastre ar fi avut cu totul alt aspect ! Nefiind atît de proşti, ne-am fi pus în locul U.D.B.A. şi am fi produs o confesiune inteligentă construită în jurul serviciului advers şi nu în jurul nostru. Dar ea nu ar fi cîştigat încrederea judecătorilor. I-ar fi lipsit tenta umană pe care o zăresc la fiecare paragraf al mărturisirii lui Rousseau. El nu merge să-şi caute legătura din Belgrad în neant cum am fi făcut noi, ci o găseşte pe palierul său. Simţi teribila putere de convingere a procedeului ! Dacă Rousseau ar fi descris apariţia misterioasă a unui iugoslav necunoscut care şi-a luat multiple precauţii, povestirea sa ar fi părut mai puţin convingătoare. Şi totuşi aşa se manifestă legăturile. În timp ce despre vecinul de palier se crede şi se zice : „Aşa ceva nu se inventează". Şi este adevărat că Rousseau nu l-a inventat

pe Milan Pavelici, ci s-a mulțumit doar să-i dea un rol pe care nu l-a avut. De asemenea, în legătură cu reluarea contactului la București, noi n-am fi avut candoarea de a o plasa în cursul unui picnic care-i aduna pe toți reprezentanții locali ai S.D.E.C.E., cu excepția șefului. Știind bine că U.D.B.A. n-ar fi procedat niciodată în felul acesta, noi am fi imaginat o vizită nocturnă în apartamentul nostru, la adăpost de S.D.E.C.E și Securitate. Povestirea noastră ar fi avut mai puțină forță de convingere decît cea a lui Rousseau. Ca și vecinul de palier, picnicul „nu se inventează". Sună plaubizil. Și este adevărat, exceptînd faptul că el n-a fost ocazia unei reluări de contact. Desigur că folosirea excesivă a unui procedeu face să se piardă din eficacitatea sa. Așadar, este abuzivă înșirarea tuturor întîlnirilor pariziene de-a lungul liniei 11 a metroului.

Fără îndoială că el poate deveni un bumerang împotriva acuzării. Dacă Rousseau face mărturisirea absurdă că a predat definitiv documentele originale lui Pogorelec, aceasta este din cauza că nu avea acces la un aparat de fotocopiat și că, închis în sistemul său, el nu se gîndește că Pogorelec ar fi putut foarte bine să le fotocopieze în localurile ambasadei. Dar aceste discordanțe înseamnă puțin pentru simfonie. Presupunem că această simfonie a captivat urechile judecătorilor. Admitem că ei au crezut în autenticitatea mărturisirilor. În fond, Rousseau n-a inventat nimic. Nici pe vecinul de palier, nici picnicul, nici Piața Madeleine, nimic ! El s-a mulțumit să ia aceste fragmente familiare din existența sa — cu atît mai convingătoare cu cît erau familiare — și să le arunce în baia cu coloranți care i se oferea.

O triplă operație este în același timp necesară și suficientă pentru a ajunge la adevăr. Trebuie mai întîi să surprindem, în toată amploarea sa, extraordinarul imperialism, care se ascunde sub aparențele bonome ale mărturisirilor lui Rousseau. Trebuie să înțelegem apoi că, dacă în povestire Rousseau putea să organizeze afacerea în jurul vieții lui, în realitate U.D.B.A. nu i-ar fi lăsat această inițiativă. În sfîrșit, este necesar să reexaminăm afacerea nu din punctul de vedere al lui Rousseau, ci al U.D.B.A., singura stăpînă a jocului.

Se ajunge astfel la aceste constatări sub formă de litanie :

U.D.B.A. n-ar fi ales ca loc de recrutare a lui Rousseau un restaurant cu sală de dans.

Ea n-ar fi recurs la argumentele stupide avansate de Albert și reluate de Rousseau.

Nu i-ar fi dat drept legătură pe vecinul de palier.

Nu l-ar fi selecționat pentru acest rol pe Milan Pavelici, a cărui soră povestește la Centrală periculoasele legături sentimentale ale lui Monique.

Nu i-ar fi încredințat lui Maks Luburici, demascat și supravegheat de Securitatea română, sarcina de a-l relua pe Rousseau sub control.

Ea ar fi ales circumstanțe mai puțin periculoase decît un picnic care reunea personalul S.D.E.C.E. la București pentru a-l contacta pe Rousseau.

Pentru a-l constrînge, l-ar fi amenințat că denunță șefilor săi trădările anterioare, în loc să recurgă la argumente care, deja inoperante în Iugoslavia, deveneau total nevalabile în România.

Ea ar fi organizat apoi un sistem de „cutii de scrisori moarte" pentru a primi materialul furnizat de Rousseau, în loc să recurgă la întîlnirile în pădure, care nu puteau să scape Securității.

Ea nu ar fi trimis de douăsprezece ori la Bône un personaj de importanța lui Odrak, care, cunoscut de toate serviciile de spionaj din lume ca fiind unul dintre șefii spionajului iugoslav, ar fi atras pe urmele sale contraspionajul algerian, permițîndu-i acestuia să se agațe de Rousseau, așa cum întîlnirile din pădure cu Luburici ar fi avut drept consecință inevitabilă luarea sub control a francezului de către Securitatea română.

Ea n-ar fi fixat întîlnirile parisiene după-amiaza, cînd Rousseau era obligat să ceară permisiunea pentru ieșirea din sediu, fapt ce ar fi atras supravegherea operativă a lui.

Ea n-ar fi acceptat să se impună în mod imperios axul liniei de metrou numărul 11.

Ea n-ar fi reținut documentele originale transmise de Rousseau, ci i le-ar fi dat, după fotocopiere, pentru a le pune apoi la loc.

Ea s-ar fi abținut de la a-l informa pe Rousseau, cu ocazia ultimului contact, despre pericolele care-l pășteau, pentru a nu-l pune în pericol pe informatorul prețios de care ea dispunea la Centrala S.D.E.C.E.

Ea n-ar fi fixat pentru 3 iulie o ultimă întîlnire, care risca să fie fatală pentru legătură.

Astfel, fără a modifica sau sustrage ceva din faptele reținute de acuzare, a fost suficient să le examinăm din punctul

de vedere al U.D.B.A. și nu al lui Rousseau pentru a găsi paisprezece lucruri neplauzibile privind personalitatea legăturilor, circumstanțele contactelor inițiale, argumentul constrîngerii la colaborare, modul de transmitere a materialului, locul și ora întîlnirilor, măsurile de siguranță, într-un cuvînt, toată osatura unei afaceri de trădare de patrie.

Patrusprezece lucruri neplauzibile la care se adaugă, bineînțeles, cele șase imposibiltăți care-l paralizează pe „diplodocus" și îl condamnă la dispariție : letargia inadmisibilă a U.D.B.A. între 1959 și 1962 ; abținerea în cazul lui Rousseau de la compromitere financiară inevitabilă în materie ; dispariția prematură a lui Luburici și Odrak cînd ei trebuiau să trateze cu Rousseau încă optsprezece și respectiv douăzeci de luni ; imposibilitatea materială ca Pogorelec să se întîlnească cu Rousseau la 3 noiembrie 1968, cînd ultimul a stat în sînul familiei lui ; imposibilitatea ca supravegherea exercitată asupra lui Rousseau, denunțat ca agent, să nu ducă la descoperirea întîlnirilor cu legătura de la Paris sau a dispariției documentelor din fișetul său.

Este simplu ? Este evident ? Este clar ? Munca și răbdarea fact totul simplu, evident și clar. Dumneavoastră ați ajuns la afacerea Rousseau atunci cînd noi străbătusem deja un foarte lung drum printr-un tunel la fel de lung. Ne îndoim ca și Curtea să-l fi putut străbate în două după-amieze.

★

Rousseau se află între cei doi gardieni. Președintele Romerio este între cei patru asesori. Procurorul general se află la masa ministerului public (n.t. acuzării). Saulez-Larivière este și mai palid decît de obicei. Cîțiva ziariști s-au deplasat pentru această modestă afacere. În mijlocul sălii, gărzile înarmate, care face parte din decorul Curții Securității Statului prezintă regulamentar onorul. În spate, clanul Rousseau privește cu stupoare la șeful său căruia tocmai i s-au scos cătușele. Sînt toți acolo : Simone, Christian cu soția, Josette, Eliane, Jacqueline, Nicole și soții lor. Emile, fratele lui Rousseau, a venit de la Plessis-Macé cu soția ; a sosit și mătușa Marie-Louise, care le luase la ea pe cele două fete în perioada de restriște.

Audierea începe cu o lovitură de teatru : procurorul general Aguiton cere ca ședința să se țină cu ușile închise, considerînd că publicitatea privind dezbaterile ar fi periculoasă pentru ordinea publică. Vrea el oare să ascundă lumii că Franța

are un serviciu de informații și agenți care se străduiesc s-o informeze ? Ne îndoim puțin. E oare vorba de a proteja anonimatul martorilor, capul ras al căpitanului Albert ? Ar fi atunci simplu să ordone „uși închise parțial", însă ceea ce cere Aguiton este un „secret general". Anul 1970 a fost consacrat lui Saint-Louis, a cărui mamă, Blanche de Castille, proscrisese „ușile închise". Și totuși... Rousseau va fi judecat cu ușile închise, căci procurorul general Aguiton va obține satisfacție, în ciuda protestelor vehemente ale apărării. Înaintea retragerii Curții pentru deliberări, președintele Romerio îl întrebă pe Rousseau : „Aveți ceva de zis ?". El se ridică și urlă pentru prima și ultima dată în public : „Sînt nevinovat ! Nu mi-am trădat niciodată patria !". Cerîndu-se închiderea ușilor, gărzile încep să evacueze ziariștii și publicul. Tixier, magnific, se întoarce atunci spre clan, apoi spre președintele Romerio și zice : „Familia, domnule președinte !". Președintele Romerio ezită, apoi acceptă cu bunăvoință : „Bine, familia poate să rămînă". Deci, finalmente, nu mai este vorba de uși închise, conform principiului că o ușă nu poate fi în același timp și închisă și deschisă. În cinci cuvinte, Tixier a făcut mai mult pentru clientul său decît toată pledoaria sa. Interogatoriul și audierea a trei martori sînt suficiente, pentru a ocupa prima audiere. A doua zi sînt audiați alți cîțiva martori, apoi se trece la rechizitoriu și la pledoarii. Procurorul general Aguiton cere douăzeci de ani de detenție. Tixier reclamă achitarea. El este sigur de nevinovăția clientului său. Dar cum ar putea el să expună într-o oră și jumătate, ceea ce nouă, ne-a luat peste o sută douăsprezece pagini ? Pledoaria lui Saulez-Larivière este violentă, crispată. Ca și confratele său, el denunță incoerența dosarului, relevă contradicțiile acuzării, demolează mărturisirile false, vorbește de legăturile prea curînd plecate, de întîlnirea imposibilă din 3 noiembrie 1968, de supravegherile care nu conduc la nimic. Un asalt asupra fiecărei breșe. Dar numai o oră și jumătate pentru a exprima ceea ce ar lua cel puțin o zi. Concluzia sa este extraordinară pentru cei care cunosc obiceiurile de la Palatul Justiției. El se desolidarizează de la început de condamnarea care ar putea fi pronunțată împotriva lui Rousseau. El nu va respecta complicitatea tacită care-i leagă de magistrați și avocați. Nu vrea să fie părtaș la o eroare judiciară care ar fi un asasinat. Credem că această perorație a fost rău primită de curte. Dar e puțin important dacă Saulez a plîns sau a deplîns : soarta judiciară a clientului este deja stabilită și el știe aceasta. El va afirma simplu că nu va părăsi niciodată și în

nici un caz, indiferent ce se va întîmpla, viaţa pe care hazardul a pus-o în miinile sale.

După o scurtă deliberare, verdictul : 15 ani de detenţie.

Sfîrşitul audierii este urît. Clanul izbucneşte în plîns, în timp ce comandoul dispare. Albert primeşte cîteva înjurături. Rousseau se întoarce la închisoare între doi gardieni.

În seara verdictului, Saulez-Larivière scrie gărzii sigiliului, în legătură cu certitudinea sa că o eroare judiciară atroce tocmai a fost comisă. Este convocat de domnul Pleven căruia îi remite o notă cuprinzătoare. Nici un rezultat. Emile şi cumnatul lui Eugène abandonează mandatul lor de primari. Se vorbeşte despre aceasta în Anjou. Ei îi scriu preşedintelui Republicii. Simone îi scrie doamnei Pompidou. Cererea de casaţie este respinsă. Rousseau este transferat la „centrala" din Melun pentru a-şi ispăşi pedeapsa. N-o să vă mai spunem că plînge noaptea şi geme toată ziua. Nu vă mai spunem că îşi doreşte moartea şi că gardienii se tem de întîlnirile cu această legătură. Nu vom calcula cît face cincisprezece plus şaizeci şi trei.

Vă vom spune însă ce a devenit acest om pentru noi. El ne-a emoţionat, iritat, amuzat. Copilăria sa ne uimea prin faptul că venea direct din secolul al XIX-lea. Tinereţea sa era demnă şi laborioasă ca acelea care erau povestite odinioară în cărţile oferite ca premii pe vremea cînd demnitatea şi munca erau la modă şi se distribuiau încă premii. Vîrsta sa medie străbătută de tragedii ne-a mişcat şi nu-l vom uita pe tatăl care, văduv şi sărac, a reuşit să readucă fericirea pentru copiii săi. Apoi am trecut de la lacrimi la rîs, odată cu intrarea la S.D.E.C.E. Atîta grandoare asociată la el cu atîta naivitate. Un om în sfîrşit. Vă spunem că acest om este din 20 aprilie 1970 mult mai mult decît tatăl, funcţionarul care fusese. Este răspunderea noastră, a tuturor, şi noi o privim cu gravitate. Iată-l devenit Dreyfus deportat în insula Diavolului, tras pe roată la Toulouse, căci practica judiciară nu cunoaşte o mai mare eroare decît moartea ; ea îmbracă victimile sale cu o demnitate egală. Vă spunem că judecătorii i-au aplicat lui Rousseau înspăimîntătoarea unsoare a erorii şi că noi nu ne vom lăsa pînă cînd faţa sa nu va fi spălată ; că timpul nu va mai face să cîntărească dacă unii şi alţii *aveau motiv să se înşele cu bună* ştiinţă, nici să distribuie absolviri care probabil nici nu sînt reclamate ; că eroarea judiciară ne impune de acum încolo faţa sa de coşmar şi că trebuie s-o distrugem în numele visului care-l urmează pe fiecare om şi care se cheamă Justiţie.

Vă spunem că afacerea Rousseau abia începe !

CUPRINSUL

Redactor : lt. col. ENACHE PASCALE
Tehnoredactor : p.c. RADU STOIAN
Corector : plut. CÂRSTOIU DĂNUȚ

Comanda nr. S/51.569 Dat la cules : 05.07.1980
R.M. 043 Bun de tipar : 15.12.1980
Lucrarea conține 120 pagini.